

Łączymy

Aktywizujemy

Wspieramy

Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82
00-844 Warszawa
tel.: 22 376 85 00
e-mail: mcps@mcps.com.pl

Dokument wytworzono w okresie: październik 2025 r. – marzec 2026 r.

Opracowanie:

Wydział Badań Społecznych we współpracy z zespołem ekspertów w zakresie polityki społecznej Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej (2021) oraz Uczelni Korczaka (aktualizacja 2025).

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Wprowadzenie	6
I. Misja samorządu Województwa Mazowieckiego w zakresie polityki społecznej.....	6
II. Wizja polityki społecznej Mazowsza	7
III. Wartości polityki społecznej Mazowsza.....	8
IV. Podstawy prawne i odniesienia	9
V. Ciągłość perspektywy strategicznej	11
ROZDZIAŁ I Portret Mazowsza	13
I. Mazowsze „w pigułce”	13
II. 12 trendów kształtujących potrzeby w regionie	24
ROZDZIAŁ II Diagnoza społeczna Mazowsza	28
I. Główne wnioski wynikające z diagnozy społecznej Mazowsza w latach 2010–2021	29
II. Kluczowe obszary wsparcia społecznego na Mazowszu z perspektywy 2020 r.....	30
III. Kluczowe obszary wsparcia społecznego na Mazowszu z perspektywy 2025 r.....	47
IV. Mapa zasobów i deficytów oraz horyzontalne priorytety działań regionu	64
V. Koncepcje naukowe polityki społecznej jako fundament polityki społecznej Mazowsza	82
VI. Ocena polityki społecznej na Mazowszu	86
ROZDZIAŁ III Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030	92
I. Założenie Strategii – poprawa życia mieszkańców Mazowsza.....	94
II. Grupy adresatów Strategii	95
III. Cele Strategii, priorytety i wskaźniki	97
IV. Sposób wdrażania Strategii oraz ramy finansowe	106
V. Monitoring wdrażania Strategii	108
VI. Zasoby instytucjonalne, kadrowe i finansowe	109
VII. Współpraca międzysektorowa.....	114
VIII. Zadbajmy wspólnie o mieszkańców Mazowsza!.....	115
IX. Działajmy wspólnie, by poprawić jakość naszego życia!.....	117
Zakończenie	118
I. Informacja o procesie tworzenia Strategii	118
II. Źródła danych wykorzystanych w diagnozie społecznej	119
III. Spis tabel, wykresów, map	120

Wykaz używanych skrótów

AI	<i>Artificial Intelligence</i> , (pol. sztuczna inteligencja)
CUS	centrum usług społecznych
DPS	dom pomocy społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	jednostka samorządu terytorialnego
MASP	Mazowiecka Akademia Sztuki Pomagania
MCPS	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NEET	<i>Not in Education, Employment or Training</i> (pol. młodzież nie ucząca się, nie pracująca ani nie przygotowująca się do zawodu)
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	<i>Non-Governmental Organization</i> (pol. organizacja pozarządowa)
OIK	ośrodek interwencji kryzysowej
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OPS	ośrodek pomocy społecznej
OzN	osoby z niepełnosprawnościami
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	podmiot ekonomii społecznej
POZ	podstawowa opieka zdrowotna
RMR	Region Mazowiecki Regionalny
RWS	Region Warszawski Stołeczny
SWOT	technika służąca do porządkowania i analizy informacji, której nazwa jest akronimem od angielskich słów określających jej cztery elementy składowe (<i>Strengths</i> – silne strony, <i>Weaknesses</i> – słabe strony, <i>Opportunities</i> – szanse, okazje i <i>Threats</i> – zagrożenia)
ŚDS	środowiskowy dom samopomocy
UE	Unia Europejska
VR	<i>Virtual Reality</i> (pol. wirtualna rzeczywistość)

Wspólnie możemy więcej

W ciągu ostatniej dekady poziom usług publicznych i jakości życia na Mazowszu znacznie się poprawił. Wzrósł także dostęp do nowoczesnych usług społecznych. Nadal jednak stoi przed nami w tej sferze wiele wyzwań, związanych np. z nierównomiernym rozwojem makroregionu, starzeniem się mieszkańców, rosnącą potrzebą opieki nad osobami bezradnymi i niesamodzielnymi, pomocą osobom z uzależnieniami czy problemami psychicznymi lub też wsparciem dla osób, które doświadczają komplikacji zdrowotnych z powodu COVID-19 i innych chorób. To tylko kilka z kilkudziesięciu pilnych i ważnych potrzeb społecznych, na które musimy w najbliższych latach odpowiedzieć.

Chcemy jako władze województwa z jednej strony zadbać o rozwój Mazowsza: o bezpieczeństwo, miejsca pracy, edukację, usługi społeczne i zdrowotne, możliwość rozwoju każdego mieszkańca. Z drugiej zaś – otoczyć jeszcze lepszą opieką osoby, które z różnych powodów i sytuacji kryzysowych potrzebują wsparcia. Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 (dalej: Strategia) wskazuje, jak osiągnąć te cele poprzez realizację nowoczesnej, kompleksowej i zrównoważonej polityki społecznej.

Jako mieszkańcy Mazowsza tworzymy dużą, liczącą ponad pięć milionów osób wspólnotę. Jakość naszego życia społecznego zależy nie tylko od działań samorządowych instytucji polityki społecznej, które w sposób profesjonalny oferują wsparcie społeczne. W dużej mierze zależy również od nas samych. Od naszej troski o własne zdrowie oraz o najbliższe nam osoby, od odpowiedzialnych decyzji życiowych. A także od działalności na Mazowszu setek organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej, tysięcy wolontariuszy, od silnych sieci społecznego wsparcia. Od wzajemnej życzliwości i wspierania się na lokalnym poziomie.

Chciałbym, żeby wyzwania społeczne naszego województwa stały się przedmiotem zainteresowania i wspólnej troski wszystkich naszych mieszkańców. Działając razem, jako lokalna czy regionalna wspólnota, będziemy w stanie lepiej im sprostać.

Adam Struzik

Marszałek Województwa Mazowieckiego

WPROWADZENIE

I. Misja samorządu Województwa Mazowieckiego w zakresie polityki społecznej

Misją samorządu Województwa Mazowieckiego w zakresie polityki społecznej jest dążenie do wzmacniania kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego na Mazowszu oraz zapewnienie większej spójności społecznej przez rozwój inwestycji społecznych.

Institucje samorządowe Mazowsza tworzą warunki konieczne do kształtowania wrażliwej, przyjaznej mieszkańcom przestrzeni społecznej, zapobiegania problemom społecznym oraz pomocy osobom potrzebującym wsparcia przez skoordynowane działania na poziomie regionalnym i lokalnym. Samorząd Województwa Mazowieckiego współtworzy warunki do wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez rozwój usług społecznych, wzmacnianie współpracy instytucji publicznych i organizacji pozarządowych oraz skuteczne przeciwdziałanie problemom społecznym w regionie. Misja polityki społecznej Województwa Mazowieckiego realizowana jest poprzez trzy cele strategiczne:

Tabela 1. Cele szczegółowe Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030.

Wykaz	Opis
Cel 1	Zapobieganie pogłębianiu się problemów społecznych poprzez wdrażanie programów i projektów na rzecz ogółu mieszkańców i wybranych grup (w tym mniejszości narodowych i etnicznych) oraz sprawne realizowanie polityki społecznej na Mazowszu.
Cel 2	Deinstytucjonalizacja i rozwój spersonalizowanych, zintegrowanych usług społecznych, w tym o charakterze środowiskowym.
Cel 3	Inwestycje w służby społeczne oraz zawody pomocowe. Poprawa wizerunku pomocy społecznej.

Podmiotem koordynującym wdrożenie Strategii jest Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej. Założenia Strategii są realizowane przez organy i jednostki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, w formule międzysektorowej współpracy z interesariuszami – jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej (PES).

II. Wizja polityki społecznej Mazowsza

Mazowsze to region współpracy, solidarności i empatii, gdzie człowiek i jego dobrostan znajdują się w centrum polityki społecznej. W razie trudnej sytuacji życiowej mogą zaś uzyskać niezbędną pomoc i wsparcie.

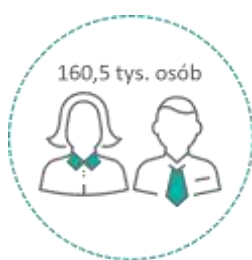
Wizja społeczna naszego regionu to wizja bezpiecznych i przyjaznych społeczności lokalnych, opartych o zasady współpracy, tolerancji oraz szacunku. Chcemy, by Mazowsze było miejscem dobrej jakości życia dla mieszkańców w każdym wieku – od najmłodszych do seniorów, z wysokiej jakości usługami społecznymi dostępnymi „blisko domu”. Dążymy do wzmacniania więzi społecznych, w tym międzypokoleniowych.

Okres 2010–2025 przyniósł znaczny rozwój gospodarczy i społeczny Mazowsza:

- spadek bezrobocia i wzrost dochodów mieszkańców
- zmniejszenie poziomu ubóstwa w rodzinach
- zwiększenie zakresu aktywnej integracji i włączenia społecznego
- poszerzenie zakresu realizowanych usług społecznych i ich jakości.

Zarazem nadal widoczne są nierówności i negatywne trendy społeczne:

- różnice w poziomie rozwoju gmin w regionie, starzenie się populacji, erozja relacji i więzi rodzinnych, wyzwania rozwojowe młodego pokolenia
- samotność osób starszych, rosnące potrzeby w zakresie opieki długoterminowej
- rosnące problemy związane z uzależnieniami, m.in. od alkoholu, narkotyków, uzależnieniami behawioralnymi, przemocą domową i rówieśniczą itp.
- obniżanie się poziomu stanu zdrowia, w tym zdrowia psychicznego
- deficyt środowiskowych usług społecznych, oferowanych w miejscu zamieszkania.

Tyle osób otrzymało na Mazowszu pomoc społeczną w 2024 r.

Dekada 2025–2035 będzie kluczowa dla rozwoju Mazowsza. Wykorzystamy wszystkie szanse prowadzące do poprawy jakości życia mieszkańców.

Zaplanowane w Strategii działania będą z jednej strony zapobiegać nasilaniu się negatywnych zjawisk społecznych, z drugiej zaś – zapewnią mieszkańcom Mazowsza lepszy dostęp do wsparcia i pomocy społecznej oraz nowoczesnych usług społecznych.

III. Wartości polityki społecznej Mazowsza

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 będzie realizowana w oparciu o wartości, które są podstawą dotychczasowych działań Samorządu Województwa Mazowieckiego w Warszawie w obszarze polityki społecznej.

Prowadzone w ramach Strategii działania będą:

- wynikać z troski o mieszkańców i wrażliwości na ich potrzeby społeczne
- odpowiadać na zdiagnozowane potrzeby społeczne
- opierać się o kierunki współczesnych badań naukowych i szczegółowe analizy danych
- realizowane w sposób elastyczny i innowacyjny
- realizowane we współpracy i partnerstwie z instytucjami i interesariuszami.

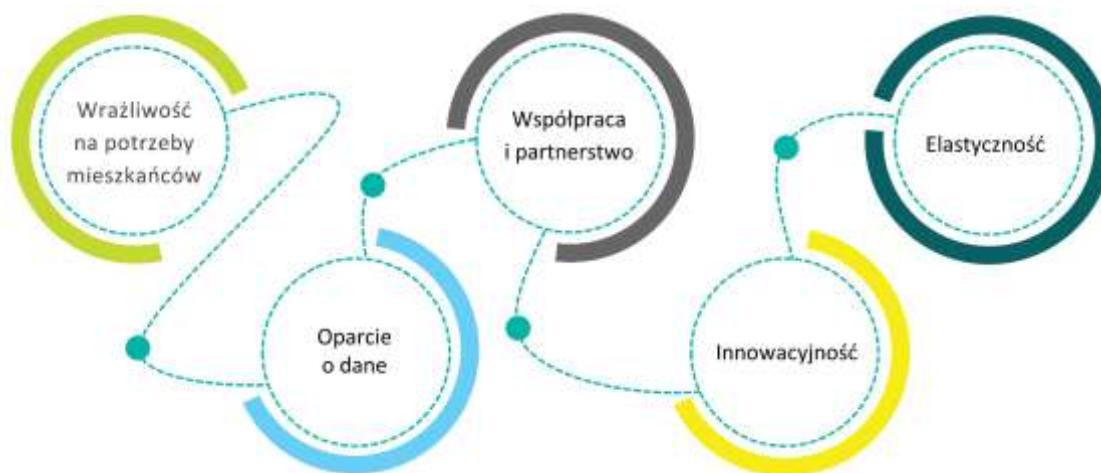

Tabela 2. Działania prowadzone w ramach Strategii.

Działania	Opis
Wrażliwość na potrzeby mieszkańców i lokalnych społeczności	Troska o jakość życia mieszkańców i wspieranie ich w trudnych sytuacjach życiowych to najważniejsza wartość, którą kierują się władze Mazowsza. Instytucje realizujące działania na rzecz mieszkańców podchodzą do potrzeb mieszkańców z empatią, odpowiedzialnością, życzliwością i chęcią zapewnienia wsparcia.
Oparcie o dane	Działania podejmowane w ramach Strategii są realizowane w oparciu o ustalenia badań naukowych, analizy i dane bazujące na dowodach naukowych, w szczególności o wiedzę w zakresie polityk społecznych, diagnozy potrzeb, ewaluacje prowadzonych działań i analizy zasobów.

Działania	Opis
Innowacyjność	Podmioty realizujące strategię sięgają po innowacyjne, nowoczesne i zarazem sprawdzone rozwiązania społeczne, w tym tworzą nowe usługi społeczne (social service design), wykorzystują potencjał technologii oraz realizują wsparcie w partnerstwach i sieciach wsparcia.
Elastyczność	Działania strategiczne są realizowane w sposób elastyczny, z ukierunkowaniem na cel i swobodą doboru sposobów jego realizacji. Kierunki działań strategicznych są w razie potrzeby modyfikowane tak, by jak najlepiej dopasować je do zdiagnozowanych potrzeb odbiorców.
Współpraca i partnerstwo	Polityka społeczna Mazowska opiera się na współdziałaniu różnych środowisk oraz administracji publicznej, organizacji pozarządowych, podmiotów społecznych i lokalnych społeczności. Współpraca ta umożliwia tworzenie zintegrowanych systemów wsparcia, wzajemne uczenie się oraz łączenie zasobów i kompetencji dla wspólnego dobra.

IV. Podstawy prawne i odniesienia

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 z rozszerzeniem perspektywy do 2035 r. jest kontynuacją działań strategicznych prowadzonych w regionie w dekadzie 2014–2024. Wprowadza również nowe priorytety, wynikające z kierunków europejskiej i krajowej polityki społecznej.

Obowiązek przygotowania strategii wojewódzkich w zakresie polityki społecznej wynika z art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 o pomocy społecznej¹. Strategia jest integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, współpracy z organizacjami pozarządowymi. Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030:

- odnosi się do najważniejszych ustaw regulujących obszar pomocy społecznej
- jest zgodna z celami wskazanymi w innych strategicznych dokumentach krajowych i regionalnych
- uwzględnia priorytety następujących dokumentów o charakterze strategicznym:

¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 1214, z późn. zm.

Tabela 3. Dokumenty o charakterze strategicznym.

Kategoria	Wykaz dokumentów
<p>Strategie Unii Europejskiej i dokumenty międzynarodowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju ONZ 2030: „Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development” • Agenda Zrównoważona Europa 2030 • Filary Spraw Socjalnych i jego 20 kluczowych zasad • Europejska Konwencja o zabezpieczeniu społecznym • Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych • Europejski Kodeks Zabezpieczenia Społecznego • Konwencja ONZ o Prawach Dziecka • Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) 2021–2027 • Regionalny Program Operacyjny UE dla Mazowsza
<p>Strategie i dokumenty na szczeblu krajowym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) • Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) • Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) • Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021–2027 z perspektywą do roku 2030 • Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 • Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 („Ekonomia Solidarności Społecznej”)
<p>Strategie i dokumenty na szczeblu regionalnym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. „Innowacyjne Mazowsze” • Program Polityki Senioralnej Województwa Mazowieckiego na lata 2022–2026. Aktualizacja 2025 • Wojewódzki Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2023–2026 • Wojewódzki Program Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi na lata 2023–2027 • Wojewódzki program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii województwa mazowieckiego na lata 2026–2030 • Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy domowej województwa mazowieckiego na lata 2026–2030. • Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2027

Kategoria	Wykaz dokumentów
	<ul style="list-style-type: none"> • Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych w województwie mazowieckim na lata 2022–2030 • Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2023–2030 • Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji dla województwa mazowieckiego na lata 2026–2030 • Roczne programy współpracy z NGO • Programy wojewódzkie w zakresie kwestii społecznych wymienionych powyżej do 2030 roku
Inne dokumenty, wytyczne i standardy	<ul style="list-style-type: none"> • inne dokumenty strategiczne – europejskie, krajowe i regionalne, tworzone m.in. na potrzeby programowania pomocy unijnej • wytyczne, które mają zapewnić koordynację i jednolity sposób realizacji zadań (na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym)

V. Ciągłość perspektywy strategicznej

Politykę społeczną w regionie cechuje instytucjonalna i programowa ciągłość perspektywy. Strategie i programy działania są na bieżąco aktualizowane, przy zachowaniu spójności celów i zmian w instrumentach polityki społecznej. Coroczne monitoringi realizacji Strategii wskazują na realizację zakładanych celów, o czym świadczy poziom realizacji wskaźników. Zarazem władze regionu reagują na nowe wyzwania i definiowane na bieżąco problemy społeczne.

- Strategia stanowi kontynuację najważniejszych działań w obszarze wsparcia i integracji społecznej, co doprowadziło do znacznej poprawy wskaźników społecznych. Udział osób korzystających z pomocy społecznej spada – wskaźnik wyniósł 4,81% wobec 5,3% w 2020 r., co świadczy o stopniowej poprawie sytuacji materialnej mieszkańców i spadku kluczowych problemów społecznych.
- Stopa bezrobocia spadła w regionie z 10,8% w 2012 r. do 4,1% w 2025 r., co praktycznie oznacza brak problemów z zatrudnieniem, zaś liczba przypadków wsparcia mieszkańców Mazowsza z powodu ubóstwa zmniejszyła się w 2024 r. do 33,5 tys., w porównaniu z 83,8 tys. w 2012 r. Poprawiły się również sytuacja i warunki życia rodzin, nastąpił wzrost finansowania rehabilitacji i wsparcia osób

z niepełnosprawnościami – wskaźnik środków PFRON wzrósł z 339 zł w 2020 r. do 559 zł (2024).

- Od kilku lat następuje zwrot w kierunku deinstytucjonalizacji usług społecznych. Utrzymuje się pozytywny trend w rozwoju usług środowiskowych i rodzinnych form opieki. Dzięki temu znacznie rozwinęły się zakres i formy wsparcia mieszkańców, przede wszystkim osób starszych i niesamodzielnych. Rozwój usług w środowisku realizowany jest m.in. przez tworzenie centrów usług społecznych.
- Region przeszedł pozytywnie dwa istotne testy reagowania w warunkach kryzysowych. Pandemia SARS-CoV-2 wymagała reorganizacji systemu wsparcia społecznego oraz wzmocnienia kompetencji cyfrowych pracowników. Z kolei skuteczna reakcja na kryzys uchodźczy związany z wojną w Ukrainie (2022–2023) wzmocniła potencjał współpracy międzysektorowej i solidarności mieszkańców. Doświadczenia te wzmocniły system usług społecznych, przyspieszyły proces digitalizacji oraz budowy sieci partnerskich pomiędzy sektorem publicznym i społecznym.
- Mazowsze aktywnie reaguje poprzez programy i instrumenty lokalnej polityki na zjawiska społeczne wpływające na zdrowie i dobrostan mieszkańców. Region rozwija sieć działań wspierających osoby w kryzysach psychicznych, osoby z chorobami otępiennymi i ich opiekunów, a także podejmuje działania w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, przemocy domowej. Jednocześnie wzmocnia sektor ekonomii społecznej oraz wspiera integrację cudzoziemców, tworząc spójny system działań sprzyjający włączeniu społecznemu i poprawie jakości życia.
- Rozwijana jest strategiczna współpraca z samorządami i NGO. Istotną rolę odgrywa sektor ekonomii społecznej, wspierając działania lokalne i włączające. Podmioty te tworzyły miejsca pracy, świadczyły usługi społeczne, edukacyjne i opiekuńcze, angażowały mieszkańców w działania kulturalne i wolontariat. Dzięki wsparciu MCPS i OWES ponad 180 PES korzysta z doradztwa i szkoleń, wzmacniając lokalną solidarność i spójność społeczną regionu.
- Władze regionu oraz jednostki pomocy społecznej prowadzą szeroką politykę informacyjną, pozwalającą mieszkańcom na skorzystanie z różnych form wsparcia. Następuje stabilizacja zatrudnienia w pomocy społecznej – maleje liczby gmin niespełniających wymogu liczby pracowników socjalnych (39 w 2024 r.), nadal jednak istnieje widoczny deficyt kadrowy. Intensywnie prowadzona jest działalność w zakresie szkoleń i rozwoju kompetencji kadr pomocy społecznej.

ROZDZIAŁ I

PORTRET MAZOWSZA

I. Mazowsze „w pigułce”

Mazowsze to wspólnota ponad **5,5 miliona mieszkańców**, najludniejszy i najbardziej rozwinięty region kraju. Wytwarzane jest tu **1/5 PKB Polski**. W ostatnich latach wyraźnie poprawiła się jakość życia i infrastruktury publicznej, jednak poziom rozwoju pomiędzy gminami pozostaje zróżnicowany.

- Największy i najludniejszy region Polski, z najwyższym wskaźnikiem urbanizacji i największą liczbą przedsiębiorstw (ponad 1,1 mln podmiotów, 1/4 w kraju).
- Makroregion przyciągający nowych mieszkańców z regionu, kraju i zagranicy (1,8 mln w latach 2010–2024), szczególnie do obszaru metropolitalnego Warszawy, przy jednoczesnym wyludnianiu się części gmin peryferyjnych.
- Niski poziom bezrobocia rejestrowanego (ok. 4% w 2025 r.) i silnie zróżnicowana gospodarka, zapewniająca zatrudnienie osobom o różnych kwalifikacjach.
- Region o wysokim kapitale społecznym i innowacyjności, z rozwiniętą siecią kultury, nauki i edukacji – działa tu 97 uczelni wyższych, liczne instytuty badawcze i ośrodki.
- Obszar wyraźnie spolaryzowany społeczno-ekonomicznie – Region Warszawski Stołeczny generuje prawie 77 % PKB województwa, a jego PKB per capita jest ponad dwukrotnie wyższe niż w subregionach peryferyjnych.
- Mazowsze doświadcza ujemnego przyrostu naturalnego, współczynnik dzietności jest nieco wyższy niż średnia krajowa (1,17 w 2024 r.).

Taki procent ludności Polski
mieszka na Mazowszu

OBSZAR WOJEWÓDZTWA

Mazowsze zajmuje 11,4% powierzchni Polski. Mieszkańcy makroregionu tworzą wspólnotę samorządową złożoną z 37 powiatów, 5 miast na prawach powiatu oraz 314 gmin. W każdej z tych samorządowych struktur wyłaniają się mniejsze społeczności lokalne (na obszarach wiejskich – wsie i sołectwa, w mieście – dzielnice i osiedla).

Zgodnie z obowiązującą od 2018 r. klasyfikacją NUTS 2016, województwo mazowieckie jest makroregionem podzielonym na dwie jednostki statystyczne: Region Warszawski Stołeczny – RWS (podregiony: m.st. Warszawa, warszawski wschodni i warszawski zachodni) oraz Region Mazowiecki Regionalny – RMR (podregiony: ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki, żyrardowski).

MIESZKAŃCY MAZOWSZA

Prawie 2/3 mieszkańców województwa jest zameldowane w miastach, co trzeci mieszkaniec Mazowsza – w Warszawie. W Regionie Stołecznym Warszawskim zamieszkuje 3,3 mln osób. W regionie mieszka ok. 1/4 cudzoziemców przebywających na stałe w Polsce.

2020		2024
3,5	Tylu mieszkańców Mazowsza mieszka w miastach (mln)	3,56
3,1/2,3	Mieszkańcy odpowiednio regionów RWS / RMR (mln)	3,3/2,2
1,8	Tyle wynosiła liczba mieszkańców m. st. Warszawy (mln)	1,86
3%	Całkowity przyrost ludności województwa od 2010 r.	7,4%
94	Tylu mieszkańców przybyło w Warszawie od 2010 r. (tys.)	152
152	Migracja całkowita na Mazowsze od 2010 r. (tys.)	204
69%	Odsetek migracji wewnętrznych wśród migracji ogółem w makroregionie	
	Liczba obcokrajowców mieszkających na Mazowszu (tys.)	318

STRUKTURA LUDNOŚCI

W populacji województwa jest nieznacznie więcej kobiet niż mężczyzn. Kobiety przeważają także w starszej populacji (w młodszej, do 28 roku życia – mężczyźni). Liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła w ostatniej dekadzie o 28%.

2020		2024
74,3/82,1	Przeciętna długość życia mężczyźni / kobiety (lata)	74,7/82
52,2%	Odsetek kobiet w populacji regionu	52,1%
109	Liczba kobiet na 100 mężczyzn ogółem (współ. feminizacji)	109
95	Liczba kobiet na 100 mężczyzn w grupie do 28 lat	98
242	Liczba kobiet na 100 mężczyzn w grupie do 85+	250

2020		2024
3,27 (59,2%)	Mieszkańcy w wieku produkcyjnym w mln (udział %)	3,22 (58,6%)
1,18 (21,5%)	Mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym w mln (udział %)	1,23 (22,3%)
68,8	Tyle osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym	70,8
254,5	Wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym od 2010 r. (tys.)	300
41,2	Mediana wieku mieszkańców Mazowsza (lata)	42,2
155,2	Gęstość zaludnienia na 1 km ²	154,9

WSKAŹNIK STAROŚCI

Mazowsze doświadcza systematycznego starzenia się ludności. W 2024 r. wskaźnik starości demograficznej wyniósł 19,6% (prawie co piąty mieszkaniec regionu ma 65 lat lub więcej). Wysoki indeks starości (125) oznacza, że w regionie jest już więcej seniorów niż dzieci i młodzieży w wieku do 14 lat.

2020		2024
18,5%	Wskaźnik starości demograficznej (udział os. 65+ w populacji)	19,6
997	Ludność Mazowsza w wieku 65+ (tys.)	1077
5,3	Tyle wg prognoz GUS wyniesie populacja Mazowsza w 2050 r. (mln)	5,3
112	Tyle osób 65+ przypada na 100 dzieci w wieku 0–14 lat	125
12,8%	Wskaźnik starzenia podwójnego (osoby 84+ w populacji 65+)	12,4%
13	Współczynnik wsparcia międzypokoleniowego (85+ na 100 osób w wieku 50–64)	13
(34,4/39,1)	Mediana wieku mężczyzn / kobiet (lata)	(40,7/43,7)
	Wskaźnik starości demograficznej w miastach – w odniesieniu do 2010 r. wzrósł o 5,7 p. proc.	20,6%
	Wskaźnik starości demograficznej na wsi – w odniesieniu do 2010 r. wzrósł o 4,1 p. proc.	17,7%

RODZINA I DZIETNOŚĆ

Zmniejsza się liczba zawieranych małżeństw, rodzice decydują się na dzieci w coraz starszym wieku oraz w związkach pozamałżeńskich. W pierwszej części dekady niekorzystna sytuacja w zakresie umieralności wraz z niskim poziomem urodzeń przyczyniły się do dużego ubytku naturalnego.

2020		2024
-1,96‰	Wskaźnik przyrostu naturalnego	-2,78‰
56,7	Urodzenia żywe (tys.) – najmniej od 2000 r.	42,2
	O tyle spadła liczba urodzeń na Mazowszu (r/r)	-6%
42	W tylu gminach Mazowsza na 314, przyrost naturalny był dodatni	21

2020		2024
1,53	Współczynnik dzietności Mazowsza. Próg zastępowalności pokoleń – 2,1	1,17
21,2	Nowe małżeństwa (tys.)	21
	Spadek liczby zawartych związków małżeńskich r/r	-6,1%
8	Liczba rozwodów (tys.)	8,6
	Wzrost liczby rozwodów w województwie r/r	29%
43,5%	Rozwody małżeństw bezdzietnych	43,2%
33,2%	Rozwody małżeństw z jednym dzieckiem	30,8%
30	Mediana wieku mężczyzn biorących ślub (lata)	32
28,7	Mediana wieku kobiet biorących ślub (lata)	30
31	Mediana wieku matek rodzących dziecko	31,7
56,5%	Liczba małżeństw po rozwodzie wychowujących dzieci	56,8%
23,5%	Odsetek dzieci urodzonych w związkach pozamałżeńskich	25,9%

RYNEK PRACY I DOCHODY

Mazowsze pozostaje największym rynkiem pracy w kraju, z wysokim zatrudnieniem i jedną z najniższych stóp bezrobocia, ale z wyraźnymi kontrastami powiatowymi. Kluczowe wyzwanie to rozjazd popytu i podaży kompetencji oraz bardzo silna dywergencja subregionalna (południe województwa vs. oś metropolitalna).

2020		2024
58%	Wskaźnik zatrudnienia na Mazowszu – najwyższy w kraju	61,5%
146,4	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych (tys.)	109
5,2%	Stopa bezrobocia (w 2024 r. spadek o 0,1% r/r)	4%
23,7%	Najwyższa stopa bezrobocia – powiat szydłowiecki	23,3%
1,8%	Najniższa stopa bezrobocia – m. st. Warszawa	1,4%
2,6	Liczba osób pracujących zawodowo ogółem na Mazowszu (mln)	2,77
1,7	Liczba osób biernych zawodowo (40,2% ogółu mieszkańców)	1,65
117,3%	Przeciętne wynagrodzenie na Mazowszu w relacji do średniego wynagrodzenia	114,4%
6,9	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem ustawowym	2,7 (2023)
6347,01	Średnia płaca w sektorze przedsiębiorstw (zł brutto)	9460,15
2487,78	Średnia emerytura i renta ZUS (zł brutto)	3923,99
1350,09	Średnia emerytura i renta KRUS (zł brutto)	2088,49

WARUNKI MIESZKANIOWE

Zasób mieszkań systematycznie rośnie, szybciej w miastach niż na wsiach, różnice między subregionami utrzymują się. Popyt przewyższa podaż w Regionie Warszawskim Stołecznym (RWS), ale jednocześnie barierą jest deficyt mieszkań dostępnych cenowo oraz dostęp do lokali komunalnych.

2020		2024
21%	Odsetek mieszkań zbudowanych na Mazowszu w skali kraju	19,3%
2,4	Całkowity zasób nieruchomości mieszkalnych na Mazowszu (mln)	2,56
11,7	Średnia cena m kw. mieszkania w Warszawie (tys. zł)	15,4
95,6	Liczba wykorzystywanych gminnych lokali mieszkalnych (tys.)	90,9
10,3	Liczba wykorzystywanych lokali socjalnych na Mazowszu (tys.)	10,1
12,5/6,4	Liczba gospodarstw oczekujących na lokal gminny / socjalny (tys.)	10,2/5
20,6	Tyle mieszkań komunalnych ubyto na Mazowszu od 2009 r. (tys.)	23
271,1	Liczba dodatków mieszkaniowych wypłaconych mieszkańcom Mazowsza (tys.)	281,1

GOSPODARKA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Na Mazowszu zarejestrowana jest co piąta działalność gospodarcza w Polsce. Większość firm to mikroprzedsiębiorstwa, często rodzinne, zatrudniające po kilka osób. Wysoki jest odsetek osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

2020		2024
0,89	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (mln)	1,1
19%	Firmy mazowieckie jako odsetek liczby firm ogółem w Polsce	20,1
30%	O tyle wzrosła liczba firm zarejestrowanych na Mazowszu od 2010 r.	55%
1,5	Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw (mln os.)	1,58
53,6%	Odsetek mazowieckich firm zarejestrowanych w Warszawie	54,8%
96,5%	Odsetek firm na Mazowszu zatrudniających do 9 osób	bd.
65,3%	Taka część podmiotów gospodarczych to osoby fizyczne prowadzące działalność	64,7%
0,2%	Taka część podmiotów gospodarczych w makroregionie to spółdzielnie	0,2%
	Odsetek PKB Polski wytwarzany w regionie	20–21%
	O tyle PKB per capita w RWS przekracza średnią krajową	ok. 200%
	Taki udział wartości dodanej makroregionu stanowią usługi finansowe	33%
	Taki odsetek krajowych nakładów B+R jest skoncentrowany w woj.	40%
	Połowa innowacyjnych firm w Polsce działa na Mazowszu	50%
	Taki odsetek bezpośrednich inwestycji zagranicznych trafia do regionu	30%

GOSPODARKA ROLNA

Region Mazowiecki Regionalny odgrywa istotną rolę w krajowej gospodarce rolnej. Mazowsze jest zagłębiem ogrodnictwa i sadownictwa, dostarcza 44% krajowej produkcji owoców. Liczy się również w krajowej produkcji mleka, bydła, ziemniaków i zboża.

2020		2024
99,8%	Tyle gospodarstw w woj. to gospodarstwa indywidualne	99,7%
25%	Gospodarstw ma powierzchnię 10 ha i więcej: dominują małe gospodarstwa	28%
34%	Tyle krajowego areалу sadów jest na Mazowszu	31%
50%	Jabłek wytwarzanych w Polsce pochodzi z Mazowsza	49%
1/4	Truskawek uprawianych jest na Mazowszu	1/2
15,7%	Warzywa produkowane na Mazowszu – udział w produkcji krajowej	11%
1600	Liczba gospodarstw agroturystycznych na Mazowszu	bd.
	Średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie	9,05 ha
	Użytki rolne na Mazowszu (ok. 13,4% zasobów UR w Polsce)	2,4 mln ha
	Udział regionu w krajowych użytkach rolnych (pozycja nr 1 w Polsce)	13,4%
	Pozycja Mazowsza w krajowej produkcji rolnictwa (2023 r.)	17,7%
	Pogłowie bydła na Mazowszu w skali kraju	18,3%
	Region liderem w krajowej produkcji mleka (2023)	23,1%
	Liczba gospodarstw ekologicznych w 2023 r. (wzrost o 6,6% r/r)	2551

ZDROWIE I LECZENIE

Sieć placówek POZ – publicznych i prywatnych – jest rozwinięta. Działają samorządowe programy polityki zdrowotnej. Dostęp do lekarzy specjalistów jest jednak utrudniony w części gmin. Wzrasta liczba osób skarżących się na różne zaburzenia psychiczne.

2020		2023
80	Lekarzy przypada na 10 tys. mieszkańców	46,9
8,3	Liczba porad ambulatoryjnych na mieszkańca	10,2
45,2%	Porad zostało udzielone w placówkach POZ	42,1%
44	Liczba łóżek w szpitalach na 10 tys. mieszkańców na Mazowszu	42,1
24,3	Liczba łóżek w szpitalach na Mazowszu (tys.)	23,2
1,57	Tyle osób na 100 tys. choruje na zaburzenia nerwicowe (tys.)	bd.
	Liczba zwolnień związanych z zaburzeniami psychicznymi (tys.)	157,3
	– problem dotyka ok. 2,9%	
170	Tyle na mieszkańca wyniosły wydatki samorządu na zdrowie (zł)	134
	Odsetek budżetu regionu przeznaczony na zdrowie	8,3%

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I CYFROWA

Mazowsze leży na przecięciu istotnych szlaków komunikacyjnych, mała gęstość lokalnej sieci komunikacyjnej stwarza jednak ryzyko wykluczenia transportowego. Poziom dostępu do Internetu należy do najlepszych w kraju.

2020		2024
376 (2016)	Liczba osób dojeżdżających do pracy w województwie (tys.)	730,9
30,1 (2019)	Wskaźnik przejazdów komunikacją miejską w RMR na mieszkańca	bd.
	Liczba pasażerów korzystających z transportu kolejowego UTK (mln)	74
	Rekordowy przewóz pasażerów Kolei Mazowieckich (mln)	64,8
	Łączna długość linii kolejowych w województwie mazowieckim (km)	1718
65%	Tyle gmin nie ma dostępu do połączeń kolejowych na Mazowszu	65%
707	Liczba samochodów na 1000 mieszkańców na Mazowszu	767
1,9 mln	Samochody zarejestrowane w Warszawie (więcej niż mieszkańców)	bd.
3/4	Tyle połączeń komunikacji publicznej nie działa na Mazowszu w weekendy	3/4
	Udział tzw. „obszaru białego” (odbiorcy nieobjęci infrastrukturą internetową)	40,42%
92,5%	Odsetek gospodarstw domowych ze stałym dostępem do Internetu	92,5%
67,6%	Odsetek mieszkańców w wieku 16–74 lata kupujących w sieci	bd.
52,4%	Odsetek mieszkańców załatwiających sprawy urzędowe online	52,4%
85,3%	Osób korzysta regularnie z Internetu na Mazowszu	bd.

EDUKACJA I KULTURA

Poziom edukacji na Mazowszu należy do najwyższych w kraju (34,5% osób z wyższym wykształceniem). Pod względem poziomu wykształcenia i dostępu do placówek edukacyjnych istnieją duże rozbieżności między regionami RWS i RMR.

2020		2024
34,5%	Liczba osób z wyższym wykształceniem na Mazowszu	40,9%
94,9%	Tyle dzieci uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego	99,7%
82%	Wskaźnik zdawalności matury	85,5%
8,8%	Liczba dzieci ulegającym wypadkom w szkołach na 1000 uczniów	bd.
97	Liczba uczelni wyższych w województwie (w tym filie)	95
27,3%	Odsetek studentów na kierunkach nauki społ., dziennikarstwo, informacja	bd.
946	Liczba bibliotek i filii w regionie	943

2020		2024
777	Liczba czytelników korzystających z bibliotek publicznych (tys.)	908,8
143	Liczba muzeów na Mazowszu	139
7	Liczba odwiedzających muzea, najwyższy odsetek w kraju (mln)	15
	Widzowie teatrów i instytucji muzycznych – najwyższy odsetek w kraju (mln)	3,83
	Centra, domy i ośrodki kultury w miastach / na wsiach	184 / 126
1,14	Wydatki samorządów na kulturę (mld)	1,79

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE I SPOŁECZNE

Mazowsze ma największą w kraju liczbę organizacji pozarządowych. Fundacje, stowarzyszenia, podmioty wyznaniowe i wolontariusze prowadzący działalność m.in. w obszarze sportu, kultury, spędzania wolnego czasu oraz wsparcia potrzebujących.

2020		2024
15,2	Liczba podmiotów sektora non-profit na Mazowszu (tys.)	16,6
15%	Taka część NGO's w kraju jest zarejestrowana na Mazowszu	16%
28	Średnia liczba osób pracujących w jednej organizacji	bd.
26,3%	Odsetek fundacji działających w sektorze non-profit	bd.
31,8%	Stowarzyszenia i organizacje społeczne w sektorze pozarządowym	53,8%
481	Liczba organizacji pozarządowych realizujących zadania od samorządu (2020)	bd.
	Liczba kół gospodyń wiejskich na Mazowszu	2400
	Tyle spółdzielni socjalnych funkcjonuje w regionie	150
	Liczba spółdzielni pracy funkcjonujących na Mazowszu	55
	Liczba warsztatów terapii zajęciowej	88
	Taki odsetek organizacji uznano za aktywne w badaniu NGO w 2023 r.	52%
	Tyle organizacji pozyskuje środki od samorządów wg badania z 2023 r.	67%
	Odsetek organizacji współpracujących z wolontariuszami	62%

ŚRODOWISKO I GOSPODARKA PRZESTRZENNA

Rozwój przemysłowy i rolny makroregionu stwarza wyzwania dla gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska. Mazowsze zużywa pokaźne ilości energii i wody, wyzwaniem jest zanieczyszczenie powietrza i gospodarka odpadami.

2020		2024
64%	Tylu mieszkańców Mazowsza uważa, że jakość powietrza zimą jest zła	bd.
23,3%	Województwa zajmują lasy (przedostatnie miejsce w kraju)	23,4%

29,7%	Powierzchnia województwa o szczególnych walorach i chroniona	bd.
487 (2019)	Odpady komunalne zebrane selektywnie (tys. ton)	bd.
23,2%	Pobór wody w Regionie Mazowieckim Regionalnym – 1/4 zużycia w kraju	bd.
53%	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w RMR (RWS – 86,5%)	bd.
17,1%	Zużycie energii na Mazowszu w skali kraju (2010–2020)	bd.
	Udział obszarów chronionych w całkowitej powierzchni (stan wg POŚ)	29,8%
	Udział odpadów zmieszanych w całkowitej masie na Mazowszu (2023)	62%
	Udział odpadów, które trafiły do odzysku (2023)	52%
	Liczba PSZOK-ów (punktów selektywnej zbiórki odpadów)	276
	Odsetek jednolitych części wód podziemnych w regionie uznanych za będące w „dobrym stanie chemicznym / ilościowym	83%
	Liczba domów jednorodzinnych wolnostojących w złym stanie technicznym w regionie	30%
	Tyłu mieszkańców zgadza się ze stwierdzeniem „ich komfort cieplny jest ważniejszy od ekologii”	36,3%
	Tyłu mieszkańców uważa, że dbanie o środowisko to nasz obowiązek, nawet kosztem drogiej energii	53,7%

Scenariusze rozwojowe dla województwa mazowieckiego w zakresie obszarów wymienionych powyżej znajdują się w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze.

CUDZOZIEMCY

Mazowsze jest jednym z głównych ośrodków aktywności zawodowej oraz edukacyjnej cudzoziemców w Polsce. W regionie składany jest niemal co trzeci wniosek o pobyt. Większość cudzoziemców pracuje w sektorach budowlanym, transportowym i usługowym. Zwiększa się udział dzieci migrantów w systemie edukacji.

25%	Taki odsetek cudzoziemców, którzy otrzymali pozwolenie na pracę był zatrudniony na Mazowszu (2023)
30%	Taki jest udział Mazowsza we wnioskach składanych o pobyt w Polsce
65,3%	W przypadku wydanych zezwoleń na pracę (2023)
83,6%	Udział mężczyzn wśród cudzoziemców, którzy uzyskali zezwolenie na pracę
12,7%	Odsetek zatrudnionych cudzoziemców wykonujących prace biurowe
9,6%	Tyle zezwoleń otrzymali obywatele Indii – największej grupy cudzoziemców
50%	Połowa ogółu cudzoziemców posiadających zezwolenie na pracę pochodzi z Indii, Nepalu, Turcji i Filipin
22%	Taki odsetek Ukraińców (z 1,55 mln ogółem) przebywał na terenie Mazowsza (2025)

- 6,4%** Tyle uczniów w regionie stanowią cudzoziemcy (2024)
- 37%** Udział Mazowsza w liczbie uczniów z innych krajów (2024)

ZDROWIE PSYCHICZNE DZIECI I MŁODZIEŻY

Pogarszanie się zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży powoduje wzrost popytu na wsparcie psychologiczne i psychiatryczne. Skracą się dostęp do poradni, choć obciążenie systemu jest nadal wysokie. Podaż porad i kadr rośnie zbyt wolno. Dostępność środowiskowych form wsparcia wciąż jest niewystarczająca.

- 88** Liczba podmiotów dziecięco-młodzieżowych w opiece psychicznej/psychoterapeutycznej w województwie (2023)
- 45,1** Pacjenci poniżej 18 r.ż. leczeni w psychiatrii na Mazowszu w tys. (2022)
- 2,6** Młodzi pacjenci z zaburzeniami nastroju w makroregionie w tys. (2022)
- 78,6%** Odsetek dziewcząt wśród młodych pacjentów
- 11** CZP dla dzieci i młodzieży – II poziom referencyjny (2022)
- 12** CZP dla dzieci i młodzieży – poradnia zdrowia psychicznego (2022)
- 4** Wysokospecjalistyczne całodobowe ośrodki opieki psychiatrycznej III poziomu referencyjnego (2022)

BEZPIECZEŃSTWO I NARAŻENIE NA PRZEMOC

W 2024 r. bezpieczeństwo na Mazowszu było monitorowane i analizowane w różnych obszarach. Rosnącym zagrożeniem są m.in. wyłudzenia i oszustwa wobec osób starszych.

- 1796** Liczba wypadków drogowych – spadek o 4,5% r/r (2024)
- 2053** Osoby ranne w wypadkach – spadek o 5,6% w porównaniu do 2023 r.
- 288** Liczba ofiar śmiertelnych – o 6,2% mniej niż w roku poprzednim (2024)
- 1424** Zatrzymania nietrzeźwych kierowców – spadek o 3,2%
- 309 156** Liczba interwencji policji w 2023 – wzrost o 2,3%
- 62,6%** Wskaźnik ogólnej wykrywalności przestępstw
- 40-50%** Taki odsetek osób będących ofiarami wyłudzeń i oszustw to w Polsce osoby w wieku 60+ (KGP, KNF)
- 200%** O tyle wzrosła liczba zawiadomień o cyberoszustwach dokonywanych wobec seniorów pomiędzy 2021 a 2023 r.
- 6484** Liczba osób na Mazowszu, które mogą być dotknięte przemocą domową (2024)

UBÓSTWO ENERGETYCZNE

Wynika z połączenia niskich dochodów, rosnących kosztów energii oraz słabej efektywności energetycznej budynków. Problem dotyka szczególnie mieszkańców wsi, osoby starsze i beneficjentów pomocy społecznej. Najbardziej narażone są gospodarstwa korzystające z indywidualnych, przestarzałych źródeł ciepła.

29,4%	Odsetek budynków z ogrzewaniem, w których używane są pozaklasowe źródła ciepła na paliwa stałe (tzw. kopciuchy) – 256 tys. (2025)
42,6%	Odsetek wszystkich budynków z C.O., które używają źródeł ciepła o niskiej sprawności i wysokiej emisji zanieczyszczeń (2025)
7,1%	Tylu mieszkańców Mazowsza nie jest w stanie pokryć podstawowych potrzeb energetycznych – minimum komfortu cieplnego (2023)
38,1%	Tylu mieszkańców zaspokaja potrzeby energetyczne kosztem poważnych ograniczeń (nadmierne obciążenie budżetu).
43%	Taki odsetek mieszkańców wsi oraz 66% osób pracujących w rolnictwie znajduje się w grupie energetycznie ubogich (wydatki >10% dochodu)
poniżej 7%	Odsetek gospodarstw domowych wykorzystujących OZE jako główne źródło energii (2023)
około 25%	Tyle gospodarstw domowych zasiedla budynki o bardzo słabej efektywności energetycznej – nieszczelne okna, brak ocieplenia (2023)

II. 12 trendów kształtujących potrzeby w regionie

Mazowsze stoi dziś w obliczu wielu nakładających się trendów demograficznych i społecznych, które zmieniają zapotrzebowanie mieszkańców na usługi społeczne i zdrowotne, i wymagają nowoczesnych, dostępnych usług publicznych

Starzenie się mieszkańców – Spadek liczby urodzeń i wyludnianie się gmin – Silny napływ migracji – Zmiany modelu życia rodzinnego – Pogłębianie się różnic w dostępie do usług publicznych – Rosnące wyzwania społeczne młodego pokolenia – Wzrost problemów psychicznych i samotności – Wzrost popytu na usługi społeczne w domu i środowisku – Dynamiczny rozwój technologii i e-usług – Wzrost zapotrzebowania na kadry pomocy społecznej – Rosnące potrzeby w zakresie usług zdrowotnych – Wykluczenie transportowe w części regionu.

STARZENIE SIĘ MIESZKAŃCÓW

Społeczeństwo Mazowsza szybko się starzeje – w 2024 r. co piąty mieszkaniec był w wieku 65+ lat, a indeks starości osiągnął 125. W części gmin (Sterdyń czy Ceranów), liczba ludności spadła o 20%. Do 2030 r. nasili się podwójne starzenie, zwiększając liczbę osób wymagających opieki.

W 2024 r. wskaźnik starzenia podwójnego na Mazowszu wyniósł:

11,8%

SPADEK LICZBY URODZEŃ, WYLUDNIANIE SIĘ GMIN

W 2024 r. liczba urodzeń w Polsce była najniższa od II wojny światowej, na Mazowszu spadła o 6%, przy wysokiej liczbie zgonów ubyło 2,78% populacji. Rodzice decydują się na dzieci coraz później lub rezygnują z rodzicielstwa, a w wielu peryferyjnych gminach proces wyludniania gwałtownie przyspiesza.

Spadek liczby mieszkańców w gminach północno-wschodniego Mazowsza w latach 2015–2022

8,5%

SILNY NAPŁYW MIGRACJI

W 2024 r. było ich na Mazowszu 318 tys. – zmienia to strukturę demograficzną regionu, a dodatnie saldo migracji (2,5%) napędza suburbanizacja i migracje z kraju i zagranicy. Migracje zwiększają presję na mieszkalnictwo, edukację i zdrowie, jednocześnie wzmacniając rynek pracy.

Liczba zezwoleń na pracę wydanych w województwie mazowieckim w 2024 r.
– najwięcej w Polsce

ZMIANY MODELU ŻYCIA RODZINNEGO

Rodzicielstwo następuje później, rośnie liczba związków nieformalnych, rodzin „rekonstruowanych” i „transnarodowych”, gospodarstw jednoosobowych (w tym seniorów). Słabnie opieka ze strony rodziny, co zwiększa popyt na usługi środowiskowe i całodobowe. Wyzwaniem jest feminizacja starości oraz samotność osób starszych.

W 2024 r. wskaźnik starości demograficznej na Mazowszu wyniósł:
(w 2015 r. było to 16,2%)

POGŁĘBIANIE SIĘ RÓŻNIC W DOSTĘPIE DO USŁUG PUBLICZNYCH

Pogłębiają się dysproporcje rozwojowe — peryferyjne gminy tracą mieszkańców i mają ograniczony dostęp do kluczowych usług. Na terenach wiejskich utrzymują się problemy z zapewnieniem usług zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalnych. Brak lokalnych placówek, długie dojazdy i niedobory kadr w zdrowiu i pomocy społecznej obniżają w nich jakość życia.

Tyle gmin wiejskich Mazowsza nie ma na swoim terenie ośrodka zdrowia (2023)

ROSNĄCE WYZWANIA SPOŁECZNE MŁODEGO POKOLENIA

Coraz wyraźniej widoczne są wyzwania społeczne młodego pokolenia, obejmujące obciążenie emocjonalne, uzależnienia, przemoc (w tym rówieśniczą), problemy cyfrowe (w tym cyberprzemoc). Młodzi później się usamodzielniają i częściej rezygnują z edukacji i pracy (NEET), co wymaga lepszej diagnozy i skoordynowanych polityk publicznych.

6,9 wyniósł odsetek osób NEET w wieku 15–24 lata w Polsce w 2023 r.,
dla wieku 25–29 wyniósł:

WZROST PROBLEMÓW PSYCHICZNYCH I SAMOTNOŚCI

Wzrasta liczba osób w kryzysach psychicznych — w 2023 r. pomoc otrzymało ponad 100 tys. mieszkańców. Samotność dotyka nie tylko starszych, zwłaszcza kobiet prowadzących jednoosobowe gospodarstwa, lecz także przedstawicieli młodszego pokolenia, prognozuje się narastanie skali problemów psychicznych.

1 na 7 osób w Polsce deklaruje zaburzenia zdrowia psychicznego (2023)

WZROST POPYTU NA USŁUGI SPOŁECZNE W DOMU I ŚRODOWISKU

Starzenie się mieszkańców zwiększa popyt na usługi społeczne i zdrowotne, co skłania gminy do rozwoju opieki domowej, wsparcia dziennego, usług sąsiedzkich (obecne w 21% gmin w regionie), teleopieki i transportu. Nowe technologie poprawiają dostęp do opieki, jednak rozwój usług jest nierównomierny, m.in. z powodu wykluczenia cyfrowego.

Taki odsetek gmin oferuje na Mazowszu usługi opiekuńcze świadczone w domu mieszkańca (2024)

DYNAMICZNY ROZWÓJ TECHNOLOGII, AI I E-USŁUG

Sektor pomocy społecznej stoi przed wyzwaniem cyfryzacji, podobnie jak inne sektory publiczne. Następuje digitalizacja procesów, rozwijają się: teleopieka, e-zdrowie, e-usługi społeczne, oraz platformy zdalnego wsparcia. W najbliższej dekadzie należy spodziewać się dynamicznego rozwoju technologii i sztucznej inteligencji w JOPS.

ok. 60 tys. – szacunkowa liczba osób objętych teleopieką w Polsce (2025)

WZROST ZAPOTRZEBOWANIA NA KADRY POMOCY SPOŁECZNEJ

Rosnące potrzeby społeczne wymagają dobrze przygotowanych kadr, tymczasem liczba pracowników pomocy społecznej spada — w 2024 r. o 9% w skali kraju. Niskie płace, przeciążenie i wypalenie obniżają atrakcyjność zawodu, co zagraża ciągłości usług i wymaga inwestycji w rozwój kompetencji, także technologicznych.

Taki odsetek OPS w regionie nie spełnia ustawowego wymogu dotyczącego liczby pracowników socjalnych (2024)

ROSNĄCE POTRZEBY W ZAKRESIE USŁUG ZDROWOTNYCH

Rośnie zapotrzebowanie na usługi zdrowotne, zwłaszcza rehabilitację, pielęgniarstwo i opiekę koordynowaną, przy jednoczesnym niedoborze kadr — do 2030 r. w Polsce ubędzie ponad 26 tys. pielęgniarek i położnych. Ograniczona dostępność placówek, długie dojazdy i braki personelu pogarszają jakość życia mieszkańców i zwiększają ryzyko wykluczenia zdrowotnego.

Do 2030 r. w Polsce ubędzie ponad 26 tys. pielęgniarek i położnych

WYKLUCZENIE TRANSPORTOWE W CZĘŚCI REGIONU

Dostęp do transportu publicznego na Mazowszu jest silnie zróżnicowany — poza Warszawą i jej strefą podmiejską wielu mieszkańców gmin peryferyjnych nie ma zapewnionej codziennej mobilności. Brak kolei w 2/3 gmin i ograniczone kursy autobusów pogłębiają wyludnianie, marginalizację obszarów wiejskich oraz wykluczenie edukacyjne, zawodowe i zdrowotne.

65% – gmin województwa pozostaje bez dostępu do transportu kolejowego (2023)

ROZDZIAŁ II

DIAGNOZA SPOŁECZNA

MAZOWSZA

Diagnoza społeczna Mazowsza przedstawia kierunki i uwarunkowania poszczególnych obszarów wsparcia społecznego w województwie. Zawiera opis głównych wyzwań społecznych, najważniejszych polityk horyzontalnych oraz trendów, które będą kształtować sytuację społeczną w najbliższych latach.

Diagnoza składa się z czterech komponentów. Tworzą one wspólnie wielowymiarową perspektywę, pozwalającą na ogląd wyzwań społecznych Mazowsza, grup społecznych wymagających interwencji i pomocy oraz obszarów, w których potrzebna jest intensyfikacja działań.

Tabela 4. Składowe diagnozy społecznej Mazowsza.

Komponent	Opis
Wsparcie społeczne w kluczowych obszarach	Analiza 16 problemów społecznych na Mazowszu wymagających przeciwdziałania i interwencji. Diagnoza uwarunkowań poszczególnych obszarów, dynamika wsparcia, efekty prowadzonych działań – w perspektywie danych statystycznych za rok 2021 oraz 2025.
Strategiczne wyzwania przyszłości dla Mazowsza	10 kluczowych wyzwań dla polityki społecznej w regionie w perspektywie długofalowych trendów społecznych i nowych problemów społecznych. Kierunki koncentracji wsparcia w obszarach regionalnych „wyzwań przyszłości”.
Nowe podejścia i trendy w zakresie polityki społecznej	Charakterystyka 11 trendów współczesnej polityki społecznej i praktyki jej wdrażania, determinujących metody i sposoby rozwoju wsparcia społecznego na poziomie krajowym, regionalnym oraz lokalnym – istotnych z perspektywy strategii regionu.

I. Główne wnioski wynikające z diagnozy społecznej Mazowsza w latach 2010–2021

DEKADA ROZWOJU MAZOWSZA – DEKADA ZMIAN W POLITYCE SPOŁECZNEJ

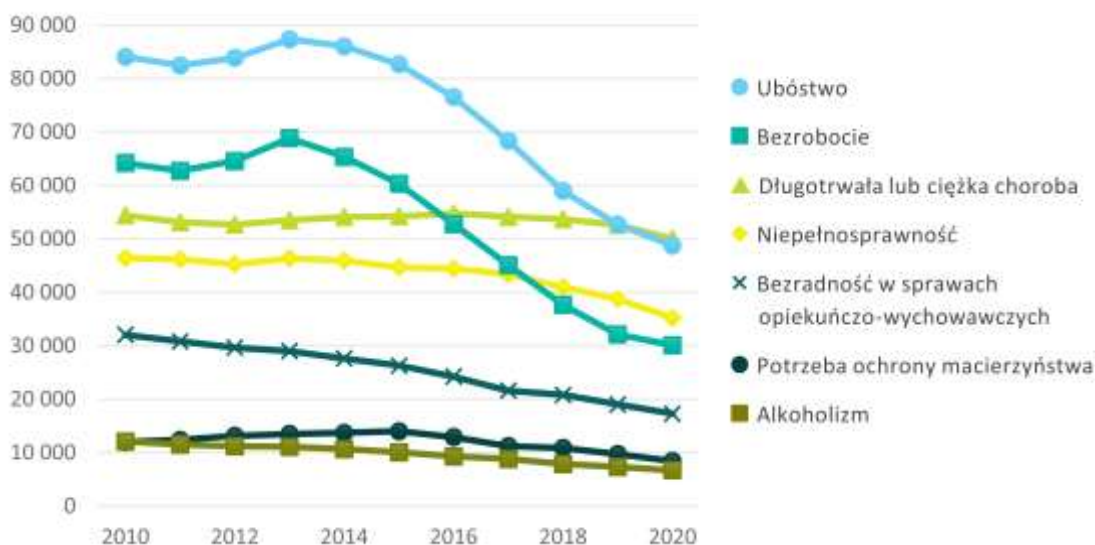
- Dynamiczny rozwój gospodarczy i społeczny Mazowsza w ostatnich latach ma istotne znaczenie dla obrazu wyzwań i problemów społecznych. Rozwój makroregionu doprowadził do zmniejszenia bezrobocia z 9,4% w 2010 r. do 5,2% w 2021 r. oraz do znacznej poprawy warunków życia mieszkańców.
- Drugim, istotnym czynnikiem zmiany był rozwój systemu wsparcia społecznego i różnego rodzaju programów społecznych, rządowych i samorządowych. Program „Rodzina 500+”, podwyżki emerytur, dodatkowe świadczenia rodzinne oraz usługi społeczne rozwijane przez samorzady zwiększyły zamożność i jakość życia rodzin. Zmniejszył się przez to zakres ubóstwa, zwłaszcza w rodzinach o najniższych dochodach oraz ubóstwa dzieci.
- Wpłynęło to na skalę wsparcia społecznego mieszkańców Mazowsza. W porównaniu do początku dekady, znacznie – o kilkadziesiąt procent – zmniejszyła się liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przypadku bezrobocia, ubóstwa oraz bezradności w sprawach wychowawczo-opiekuńczych.
- Obraz społeczny Mazowsza jest zróżnicowany. Region Warszawski Stołeczny jest znacznie bardziej rozwinięty od Regionu Mazowieckiego Regionalnego. Różnice dotyczą dostępu do pracy, poziomu usług publicznych (np. transportowych). Ma to wpływ na poziom korzystania ze wsparcia społecznego.
- Mazowsze prowadzi szeroką politykę społeczną, obejmującą nie tylko grupy wymagające wsparcia, ale tworząc również usługi społeczne, z których mogą korzystać różne grupy mieszkańców (seniorzy, rodziny, osoby z niepełnosprawnościami). Dziewięć spośród polityk horyzontalnych wymaga w najbliższych latach szczególnej intensywności.
- Skuteczne świadczenie wsparcia społecznego wymaga większego uwzględnienia indywidualizacji, deinstytucjonalizacji oraz świadczenia usług we współpracy z innymi podmiotami (wielosektorowość).

II. Kluczowe obszary wsparcia społecznego na Mazowszu z perspektywy 2020 r.

Ta część diagnozy dotyczy ustawowych i podstawowych powodów udzielania pomocy społecznej osobom i rodzinom, zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, takich jak: długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, bezrobocie i wsparcie na rynku pracy, niepełnosprawność, bezradność w sprawach wychowawczych, ochrona macierzyństwa i wielodzietności, uzależnienie od alkoholu, narkomania, bezdomność, przemoc w rodzinie oraz sześć pozostałych powodów

- W ciągu dekady liczba osób otrzymujących pomoc ogółem zmniejszyła się o 1/3.
- Znacznie spadła liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej, bezrobocia, ubóstwa (spadek objętych pomocą rodzin w ciągu dekady odpowiednio o 46, 42, 41%). O 42% spadła liczba osób otrzymujących wsparcie z powodu alkoholizmu, o 33% z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa. W mniejszym stopniu zmniejszyła się liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu niepełnosprawności czy przemocy w rodzinie.
- Stabilna jest liczba osób otrzymujących wsparcie z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (ok. 50 tys. osób). W 2020 r. stała się ona najczęstszym powodem przyznawania świadczeń pomocy społecznej.
- Wzrost liczby rodzin potrzebujących pomocy dotyczy bezdomności (63%) oraz narkomanii.

Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów (o liczbie rodzin powyżej 10 tys. w 2010 r.) w gminach województwa mazowieckiego w latach 2010–2020

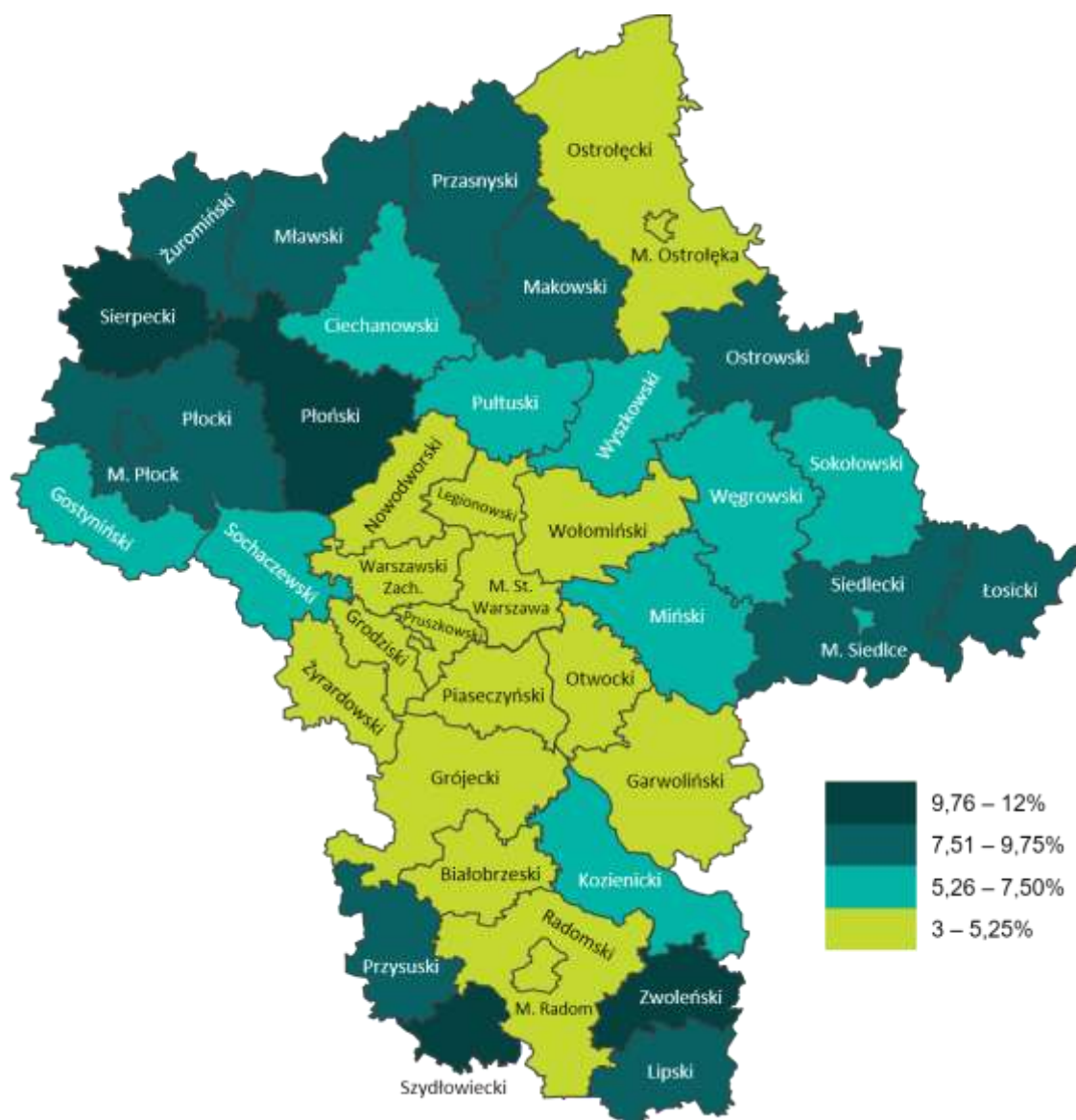
RÓŻNICE MIĘDZY REGIONAMI

- W Regionie Mazowieckim Regionalnym w 2020 r. liczba wydanych decyzji o wsparciu wyniosła 154,9 tys., podczas gdy w Regionie Warszawskim Stołecznym – 132, 8 tys.
- W Regionie Mazowieckim Regionalnym znacznie większe jest wsparcie w zakresie bezrobocia, podczas gdy w Regionie Warszawskim Stołecznym więcej osób otrzymuje pomoc w związku z długotrwałą chorobą.
- Mapa obrazująca stosunek liczby osób korzystających z pomocy i wsparcia do liczby mieszkańców w powiatach Mazowsza wskazuje powiaty, w których z pomocy korzysta największy odsetek mieszkańców. Społeczności otrzymujące największe wsparcie to powiaty płoński, sierpecki, szydłowiecki i zwoleński.

Tabela 5. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów w regionach Mazowsza w 2020 r.

Powód przyznania pomocy	Mazowsze	RMR	RWS
Długotrwała lub ciężka choroba	50 078	20 752	29 326
Ubóstwo	48 799	28 228	20 571
Niepełnosprawność	35 243	17 233	18 010
Bezrobocie	30 124	21 243	8 881
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	17 294	8 062	9 232
Potrzeba ochrony macierzyństwa	8 434	5 520	2 914
Alkoholizm	6 716	3 412	3 304
Bezdomność	4 813	1 305	3 508
Przemoc w rodzinie	1 591	729	862
Trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1 294	625	669
Zdarzenie losowe	1 075	746	329
Sytuacja kryzysowa	986	437	549
Narkomania	727	166	561
Trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	356	9	347
Sieroctwo	84	61	23
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	75	31	44
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	67	47	20

Mapa 1: Stosunek liczby osób korzystających z pomocy i wsparcia do liczby mieszkańców w powiatach województwa mazowieckiego w 2020 r.

UWAGI METODOLOGICZNE – ŹRÓDŁA DANYCH DO DIAGNOZY

Diagnoza Społeczna Mazowsza w tej i kolejnej części została opracowana na podstawie analizy danych i trendów dotyczących kluczowych wskaźników dla makroregionu dla dekady 2010–2020. Cytowane dane w dużej mierze pochodzą z Oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o sytuację społeczną i demograficzną Województwa Mazowieckiego za 2020 rok (Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, 2021). Dane wskaźnikowe dotyczą w przeważającej części roku 2020, z wyjątkiem tych, które są dostępne tylko za lata poprzednie. W części analizy użyto danych GUS lub z innych źródeł, najbardziej aktualnych w danym obszarze.

1. DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA

Wydłużanie życia, złe nawyki zdrowotne, utrudniony dostęp do diagnostyki i opieki zdrowotnej zwiększają częstotliwość występowania długotrwałych lub ciężkich chorób wśród mieszkańców Mazowsza.

Tyłu mieszkańców Polski doświadczyło długotrwałych problemów zdrowotnych lub chorób przewlekłych, trwających co najmniej 6 miesięcy (2019). Sygnalizuje je ponad 70% 50-latków i 82% 60-latków

Tyle osób otrzymuje w regionie zasiłki okresowe z tytułu długotrwałej choroby. Wyplacono 14 tys. świadczeń na kwotę 4,9 mln zł (2020)

Taki odsetek mieszkańców Polski uległ w ciągu ostatniego roku wypadkowi, który mógł prowadzić do długotrwałej lub ciężkiej choroby

1/4 osób w wieku 70 lat lub starszych zapadła w Polsce na przynajmniej jedną z chorób: cukrzycę lub chorobę wieńcową, a niespełna 1/3 mężczyzn na choroby prostaty

Na Mazowszu pomoc ze względu na zły stan zdrowia uzyskało 50 tys. rodzin (2020).

Obok ubóstwa zły stan zdrowia jest głównym powodem ubiegania się o pomoc społeczną w regionie

- Ogólnokrajowe badania wskazują na ryzyko pogarszania się kondycji zdrowotnej Polaków z powodu następstw niezdrowego trybu życia, używania substancji psychoaktywnych, zanieczyszczenia środowiska, chorób cywilizacyjnych i chorób związanych z wiekiem.
- W ostatnich latach rośnie liczba osób doświadczających problemów psychicznych, m.in. depresji – dotknęły one 16% populacji. Może to prowadzić do zwiększania się liczby osób potrzebujących wsparcia.
- Władze Mazowsza prowadzą działania w zakresie profilaktyki chorób i edukacji zdrowotnej, które zwiększają wiedzę zdrowotną mieszkańców oraz poprawiają ich stan zdrowia.
- Trudno określić, jak wpłynie w dłuższej perspektywie na zdrowie mieszkańców pandemia COVID-19.

2. UBÓSTWO

Poziom ubóstwa maleje, ale nie zmniejsza się ryzyko jego rozwoju w dalszej perspektywie czasowej

Ubóstwo należy do najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej na Mazowszu i jest głównym powodem w Regionie Mazowieckim Regionalnym. Mimo poprawy sytuacji materialnej w województwie, zagrożenie ubóstwem utrzymuje się.

Od 2015 r. poziom ubóstwa w regionie jest monitorowany co dwa lata poprzez Mazowiecki Barometr Ubóstwa i Wykluczenia Społecznego. Barometr jest opracowywany na podstawie trzech wskaźników – zagrożenia ubóstwem, deprivacji materialnej i sytuacji na rynku pracy. Biorąc pod uwagę te kryteria, w 2020 r. poniżej progu defaworyzacji znalazło się 8 gmin, wszystkie na Mazowszu regionalnym. To o 48 gmin mniej niż w 2018 r.

Niemal tyle rodzin jest objęte na Mazowszu pomocą z powodu ubóstwa

49 tys.

O tyle osób mniej otrzymuje wsparcie

z powodu ubóstwa w porównaniu z 2018 r.

17,2%

21,3 mld zł

Kwota wypłacona na Mazowszu w pięciu latach programu „Rodzina 500+” (2016-2021). Program objął ok. milion dzieci

- O 41% spadła liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu ubóstwa
- Poziom ubóstwa obniżył się w województwie w ciągu dekady w efekcie rozwoju gospodarczego i polityk wsparcia.
- Prowadzone przez władze Mazowsza działania w zakresie analizy poziomu ubóstwa (Barometr Ubóstwa i Wykluczenia Społecznego) pozwalają na monitorowanie sytuacji i podejmowanie celowanych działań w gminach najmocniej dotkniętych problemem.
- Pandemia SARS-CoV-2 zwiększyła poziom skrajnego ubóstwa w Polsce z 4,2 do 5,2%, zwiększając ubóstwo m.in. dzieci i seniorów.
- Ubóstwo jest wynikiem wielu czynników. Na Mazowszu pozostaje ważnym ryzykiem społecznym, zwłaszcza w sytuacji ewentualnego zmniejszenia wzrostu gospodarczego, wzrostu inflacji czy pogorszenia się sytuacji na rynku pracy.

3. BEZROBOCIE I WSPARCIE NA RYNKU PRACY

Dostęp do zatrudnienia jest ciągle wyzwaniem

Stopa bezrobocia na Mazowszu zmniejsza się, ale brak pracy nadal jest powodem ubiegania się o pomoc społeczną i dotyczy osób w różnym wieku. O pracę trudniej w gminach Regionu Mazowieckiego Regionalnego (RMR).

Tyłu mieszkańców Mazowsza pozostaje biernych zawodowo – to łącznie ok. 1,75 mln osób

Liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy wynosi:

78 tys.

6,3 tys.

Tyłu jest zarejestrowanych bezrobotnych z niepełnosprawnością, głównie ze stopniem lekkim (4,1 tys.)

Najwięcej wśród bezrobotnych jest osób w wieku 25–34 lata

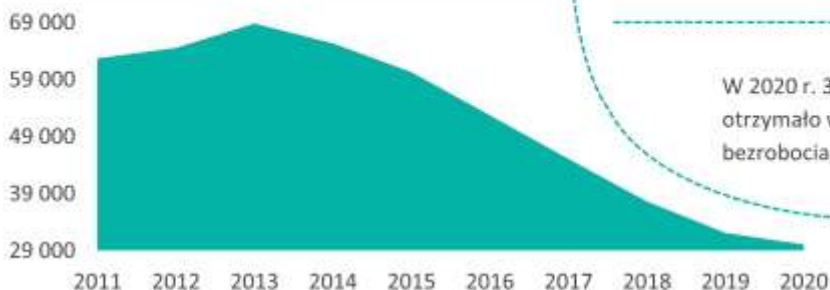

Tyłu bezrobotnych w regionie to mieszkańcy Regionu Mazowieckiego Regionalnego

Tyłu osób otrzymało w 2019 r. zasiłki okresowe z tytułu bezrobocia na Mazowszu (9,3 tys. w RMR). Łączna kwota świadczeń wyniosła 25 mln zł

12,1 tys.

W 2020 r. 30,1 tys. rodzin na Mazowszu otrzymało wsparcie społeczne z powodu bezrobocia, o połowę mniej niż w 2011 r.

- Brak pracy jest nadal jednym z istotnych powodów ubiegania się o pomoc społeczną (drugie miejsce wśród przyczyn trudnej sytuacji rodzin w RMR).
- Problem dotyka osób w różnym wieku. Starsi pracownicy są „wypychani” z rynku pracy mimo chęci zatrudnienia, ale trudności ze znalezieniem pracy mają również osoby wchodzące na rynek pracy oraz osoby z niepełnosprawnością.
- Wsparcie dla poszukujących pracy i firm tworzących nowe miejsca pracy jest szerokie i obejmuje m.in. szkolenia, staże, dofinansowania, granty, refundacje kosztów, bony na zatrudnienie, przygotowanie zawodowe dorosłych.
- Zmiany modelu pracy po pandemii COVID-19 mogą wpłynąć na rynek pracy w najbliższych latach.
- Najbardziej zagrożone utratą pracy będą do 2025 r. osoby związane z rolnictwem, pracownicy biurowi i robotnicy przemysłowi oraz rzemieślnicy.

4. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Zróżnicowany obraz potrzeb

Niepełnosprawność znajduje się na trzecim miejscu wśród powodów ubiegania się o pomoc społeczną na Mazowszu. Obraz niepełnosprawności w województwie jest złożony, ze względu na różne jej powody i rodzaje oraz na zróżnicowanie wewnętrzne obszaru. W porównaniu z 2016 r., świadczenia z tytułu niepełnosprawności otrzymało o 20,7% rodzin mniej. Znacznie wzrosło jednak dofinansowanie rehabilitacji zawodowej i społecznej ze środków PFRON i powiatów.

Tyle świadczeń pielęgnacyjnych na kwotę 370 mln złotych udzielono w 2020 r. (większość dla niepełnosprawnych dzieci)

1,7 mln

Wyniosła w 2020 r. ogólna kwota dofinansowania rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych (PFRON, środki własne powiatu) – wzrost o 29% do 2018 r.

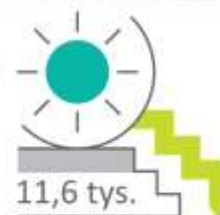
107,5 mln zł

Osób otrzymało wsparcie w postaci zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny (2020).

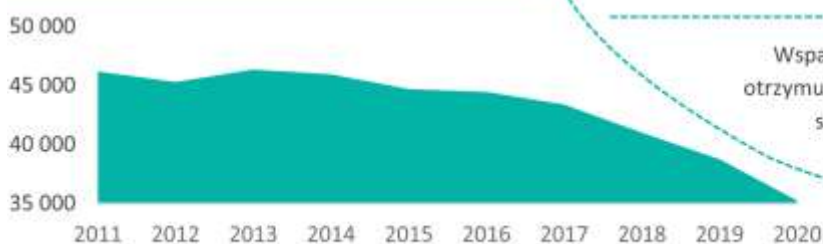

13,8 tys.

Skorzystało ze wsparcia w zakresie pomocy w likwidacji barier architektonicznych, dofinansowania sportu czy turystyki lub turnusów rehabilitacyjnych (2020)

11,6 tys.

Wsparcie z tytułu niepełnosprawności otrzymuje ponad 35 tys. rodzin, zwiększa się również znacząco jego zakres.

- Wsparcie osób z niepełnosprawnościami na Mazowszu obejmuje różne formy, od świadczeń pieniężnych po różnego rodzaju usługi społeczne: ośrodki wsparcia (m.in. środowiskowe domy samopomocy, dzienne domy pomocy), dowóz osób z niepełnosprawnościami, grupowe i indywidualne zajęcia, rehabilitacja zawodowa i społeczna („Aktywny samorząd”), usługi wytchnieniowe.
- Wsparcie rzadko jest realizowane w sposób zintegrowany, co utrudnia informowanie mieszkańców o dostępnych formach i skoordynowaną pomoc. Osobnym wyzwaniem jest wsparcie opiekunów osób z niepełnosprawnościami.
- W ostatniej dekadzie poprawiła się dostępność infrastruktury i usług publicznych dla osób z niepełnosprawnościami (budynki, komunikacja publiczna, urzędy, strony internetowe).
- Wraz ze starzeniem się populacji wzrosła liczba osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych z powodu przewlekłych chorób i podeszłego wieku.

5. BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH WYCHOWAWCZYCH

Znaczący problem w gminach Mazowsza regionalnego (RMR)

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności sięga na Mazowszu kilkunastu tysięcy. W ciągu ostatniej dekady spadła ona o prawie połowę, ale wciąż jest istotnym problemem w części gmin. Rodziny borykające się z wychowawczą bezradnością są zazwyczaj tzw. rodzinami wieloproblemowymi, których dotyka również ubóstwo, przemoc w rodzinie, bezrobocie, wielodzietność czy nadużywanie alkoholu.

17 249

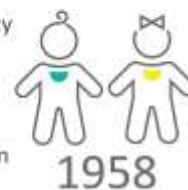
Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej (udzielane świadczenia) z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych na Mazowszu (2020)

Tyle rodzin dotkniętych problemem bezradności to mieszkańcy obszarów wiejskich

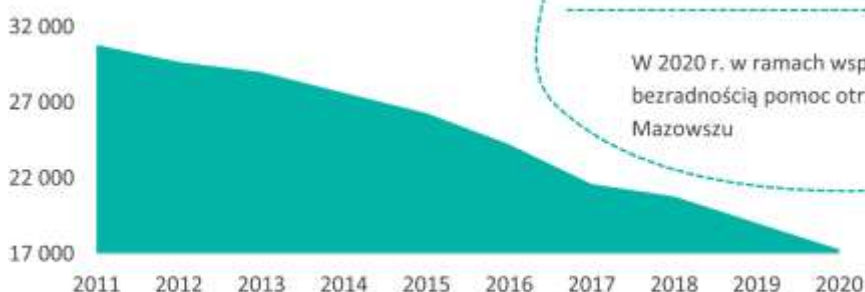

6 tys.

Tyle dzieci było umieszczone w pieczy zastępczej na Mazowszu z powodu bezradności (844 w Regionie Mazowieckim Regionalnym i 1114 w Regionie Stołecznym Warszawskim w 2020 r.

1958

W 2020 r. w ramach wsparcia rodzin dotkniętych bezradnością pomoc otrzymało ok. 53 tys. osób na Mazowszu

- Bezradność jest jedną z ważniejszych przyczyn pomocy społecznej zwłaszcza w Regionie Warszawskim Stołecznym (RWS), w Regionie Mazowieckim Regionalnym (RMR) dominują długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność i bezrobocie. Potwierdza to polaryzację Mazowsza.
- Znaczny spadek liczby rodzin otrzymujących wsparcie może być skutkiem oddziaływania programów wsparcia rodziny, w tym „Rodzina 500+”.
- Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jest powodem przebywania 29% dzieci w placówkach pieczy zastępczej na Mazowszu.
- Mazowsze prowadzi szerokie działania profilaktyczne wobec rodzin, w których może wystąpić problem, zwłaszcza w zakresie wsparcia rodziców czy opiekunów w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym wzmacniana jest rola asystenta rodziny.

6. OCHRONA MACIERZYŃSTWA I WIELODZIETNOŚCI

Poprawia się poziom wsparcia rodzin

System wsparcia rodzin wielodzietnych znacznie się rozwinął, polepszył się dostęp do opieki żłobkowej i przedszkolnej. Liczba osób korzystających z pomocy w zakresie ochrony macierzyństwa i wielodzietności zmniejszyła się w ostatnich latach o 1/3.

Mazowsze jest jednym z dwóch województw, w których w latach 2012–2018 wzrosła liczba dzieci i młodzieży. W 2018 r. na obszarze województwa mieszkało 1,08 mln dzieci i młodzieży w wieku 0–18 lat, o 3,5% więcej niż w 2012 r.

40,8 tys.

40,8 tys. Liczba osób w rodzinach w trudnej sytuacji życiowej z powodu ochrony macierzyństwa lub wielodzietności (2019)

53%

O tyle wzrosła liczba miejsc w żłobkach na Mazowszu w okresie 2016–2020 i obecnie wynosi ponad 27 tys. Liczba żłobków wzrosła z 422 do ponad 680

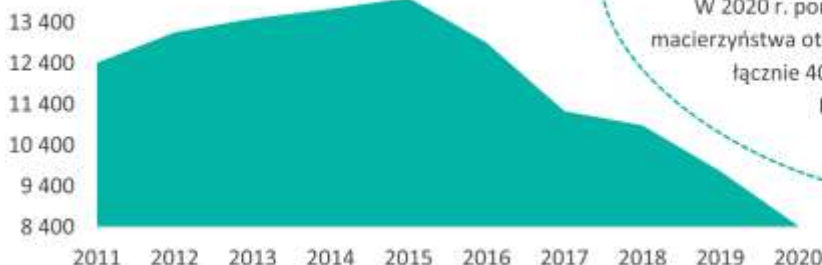
Tyle dzieci w wieku 3-6 lat uczęszczało na Mazowszu do placówek wychowania przedszkolnego (2019). W 2013 r. było to 72,3%.

94,9%

Tyle osób korzysta na Mazowszu z Karty Dużej Rodziny (2020)

457,2 tys.

W 2020 r. pomoc z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa otrzymało 8,4 tys. rodzin, liczących łącznie 40,8 tys. osób. Region Mazowiecki Regionalny (RMR) zamieszkiwało 5,5 tys. z nich.

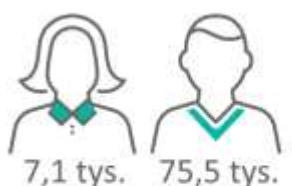
- Rządowe i samorządowe programy kierowane do rodzin (w tym Rodzina 500+ i programy Samorządu Województwa Mazowieckiego), wpłynęły na poprawę jakości życia i zmniejszyły na Mazowszu liczbę rodzin doświadczających ubóstwa i oczekujących pomocy.
- Większe wsparcie płynie do rodzin zamieszkujących Region Mazowiecki Regionalny (RMR) – otrzymuje je 5 520 rodzin, podczas gdy w Regionie Warszawskim Stołecznym (RWS) – 2 914 rodzin.
- W województwie znacznie poprawiła się jakość usług publicznych świadczonych dla rodzin: opieka okołoporodowa, dostęp do opieki żłobkowej, dostępność opieki przedszkolnej, bezpieczeństwo szkół, dostęp do placówek dziennego wsparcia dla dzieci i młodzieży.
- Istotny wpływ na poprawę jakości życia rodzin wielodzietnych ma rozwijanie w ostatnich latach przez powiaty i gminy usług społecznych.

7. UZALEŻNIENIE OD ALKOHOLU

Rośnie liczba uzależnionych, spada korzystających z pomocy społecznej.

Nadmierne spożycie alkoholu jest problemem w całej Polsce i również na Mazowszu jest jednym z najpoważniejszych wyzwań społecznych. Po alkohol sięgają coraz młodsze osoby.

7,1 tys. 75,5 tys.

Liczbę osób w wieku produkcyjnym (18-64 lata) uzależnionych na Mazowszu od alkoholu szacuje się nawet na 82,6 tys.

Po alkohol przynajmniej raz sięgnęło aż 78,4 proc. uczniów z grupy 15-16 lat i aż 93,2 proc. uczniów z grupy 17-18 lat (2019)

Tyle mieszkańców Mazowsza w wieku produkcyjnym spożywa alkohol przynajmniej raz w tygodniu. W grupie tej było 187 tys. kobiet i 645,6 tys. mężczyzn (2018)

2751

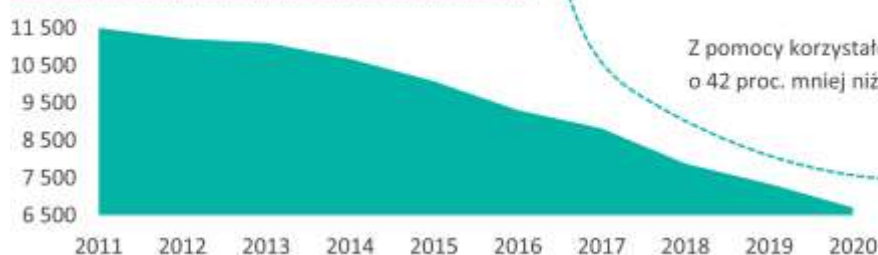
Tyle dzieci znajdowało się na Mazowszu w pieczy zastępczej z powodu uzależnienia rodziców od alkoholu (2020)

85,6 mln zł

Tyle wyniosły wydatki gmin i powiatów na Mazowszu w 2020 r. na przeciwdziałanie alkoholizmowi – 42,1 mln w Regionie Mazowieckim Regionalnym i 43,5 mln zł w Regionie Stołecznym Warszawskim.

O tyle według symulacji OECD obniży się w ciągu najbliższych 30 lat średnia długość życia w Polsce z powodu chorób i urazów spowodowanych pić więcej niż 1 drinka dziennie w przypadku kobiet i 1 1/2 drinka dziennie w przypadku mężczyzn

Z pomocy korzystało w 2020 r. 6716 rodzin: o 42 proc. mniej niż dekadę wcześniej

- W 2018 r. leczeniem odwykowym było na Mazowszu objęte 46 tys. osób (w 2015 r. – 54 tys.). 6,7 tys. rodzin otrzymało pomoc społeczną z tego powodu.
- Oferta w zakresie korzystania z terapii uzależnień jest na Mazowszu dość szeroka i w miarę dostępna.
- Programy pomocowe dla uzależnionych od alkoholu prowadzi ponad 100 placówek (2019).
- Z danych NFZ wynika, że w placówkach leczenia uzależnienia od alkoholu na Mazowszu, podobnie jak w Polsce, od 2015 r. maleje liczba pacjentów.
- Przyczyną niskiego odsetka osób korzystających z pomocy społecznej w zakresie leczenia uzależnienia od alkoholu może być stygmatyzacja alkoholizmu lub oswojenie z nim.

8. NARKOMANIA

Młodzież lekceważy ryzyko sięgania po niebezpieczne narkotyki

Zagrożenie związane z sięganiem po narkotyki, takie jak ecstasy, jest traktowane przez młodzież jako mniej ryzykowne niż regularne palenie papierosów lub częste picie w dużych ilościach napojów alkoholowych.

Niższy jest wskaźnik zakażeń HIV wśród iniekcyjnych użytkowników narkotyków.

Ze wsparcia pomocy społecznej z powodu narkomanii korzysta w regionie 20 osób na 100 tys. mieszkańców (2019). W 2020 r. otrzymało je 727 rodzin.

Odsetek osób w Polsce w wieku 15-64, które miały kontakt z narkotykami (2018)

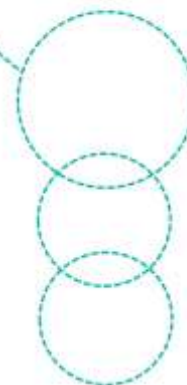

Tyle osób, które po raz pierwszy w życiu zgłosiło się na leczenie, podaje marihuanę jako podstawowy narkotyk

- Mieszkańcy Mazowsza mają lepszy dostęp do edukacji i profilaktyki w obszarze uzależnień oraz większą liczbę placówek do dyspozycji niż w pozostałe regiony kraju, ale nie wszystkie samorządy prowadzą działania profilaktyczne.
- Wydatki województwa na przeciwdziałanie narkomanii to 3,2 mln zł – 0,03% budżetu pomocy społecznej.
- Kadry i placówki są skupione głównie w Regionie Warszawskim Stołecznym. Na Mazowszu działa wiele organizacji pozarządowych prowadzących działania w tym obszarze.
- W porównaniu do państw UE skala używania narkotyków w Polsce nie jest duża. Na tle innych województw, Mazowsze ma niższy wskaźnik używania marihuany wśród młodzieży szkolnej oraz niższy wskaźnik zgonów spowodowanych zażywaniem narkotyków (0,3 na 100 tys. mieszkańców).
- Stosunkowo wysoki jest z kolei wskaźnik przestępczości narkotykowej (166 na 100 tys. mieszkańców).
- Większa liczba depresji i problemów psychicznych może prowadzić do częstszego sięgania po narkotyki w różnych grupach mieszkańców.
- Osobnym wyzwaniem są coraz bardziej widoczne uzależnienia behawioralne niesubstancjalne, które polegają na uzależnieniu od czynności (np. internetu, telefonu, mediów społecznościowych, pracy, zakupów, seksu itd.).

Liczba wszczętych postępowań karnych w sprawach narkomanii – poniżej średniej ogólnopolskiej (2019)

9. BEZDOMNOŚĆ

Rośnie podatność na kryzys bezdomności

Mazowsze jest jednym z kilku województw, w których najszybciej przybywa w ostatnich latach osób w kryzysie bezdomności. Wśród powodów bezdomności są m.in. konflikt rodzinny lub rozpad związku, uzależnienie, eksmisja lub wymeldowanie. Istnieją duże różnice w dostępie do infrastruktury pomiędzy Warszawą a innymi gminami województwa.

Noclegownie, schroniska i domy dla bezdomnych funkcjonowały na Mazowszu w 2020 r.

Tyle rodzin otrzymało wsparcie socjalne z powodu bezdomności. 569 z nich to rodziny mieszkające na wsi. 1305 rodzin objęto pomocą w Regionie Mazowieckim Regionalnym (RMR), objęła ona łącznie 4990 osób.

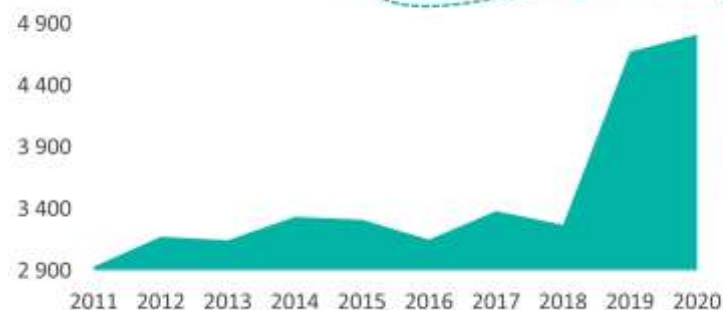

Osób w kryzysie bezdomności to kobiety

Tyle osób bezdomnych przebywało w Warszawie (2019)

2469

W latach 2019–2021 wzrosła liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezdomności

- Kryzys bezdomności dotyka mieszkańców różnych mazowieckich gmin i miast, ale nie wszystkie gminy prowadzą działania wspierające osoby nim dotknięte.
- Liczba placówek dla osób w kryzysie bezdomności zmniejszyła się z 35 w 2018 r. do 23 w 2019 r.
- Infrastruktura pomocowa dla osób w kryzysie bezdomności skupiona jest w Warszawie, co sprzyja przyjazdowi osób w kryzysie bezdomności z obszaru województwa i z całego kraju.
- Część osób nie zgłasza się po pomoc i przebywa w przestrzeni publicznej – 18% mieszkańców Warszawy wskazuje bezdomność jako istotny problem do rozwiązania.
- Widoczny wzrost liczby osób korzystających ze wsparcia w Warszawie nastąpił w 2020 r. w związku z pandemią COVID-19.
- Wzrost kosztów utrzymania, najmu i energii elektrycznej będzie zwiększał ryzyko bezdomności wśród mieszkańców Mazowsza o niskich dochodach i kapitale społecznym.

10. PRZEMOC W RODZINIE

Przybyło kategorii ofiar przemocy

Zjawisko przemocy w rodzinie utrzymuje się na relatywnie wysokim poziomie. Sprawcami są głównie mężczyźni pod wpływem alkoholu. Wśród ofiar pojawiają się również osoby starsze czy niepełnosprawne.

25 tys.

Liczbę osób dotkniętych przemocą domową na Mazowszu szacuje się na 25 tys. (2019). Z powodu przemocy w rodzinie w trudnej sytuacji życiowej znalazło się 5,3 tys. osób.

Poza wsparciem materialnym, ofiary przemocy zostały objęte wsparciem ośrodków interwencji kryzysowej

2121

Poradnictwo specjalistyczne z powodu przemocy w rodzinie lub jej podejrzenia objęło:

17,6 tys.

Liczba wypełnionych formularzy procedury „Niebieskie Karty” na Mazowszu w 2020 r. Nie pokazuje ona jednak rzeczywistej skali przemocy, gdyż wiele osób nie zgłasza aktów przemocy.

3794

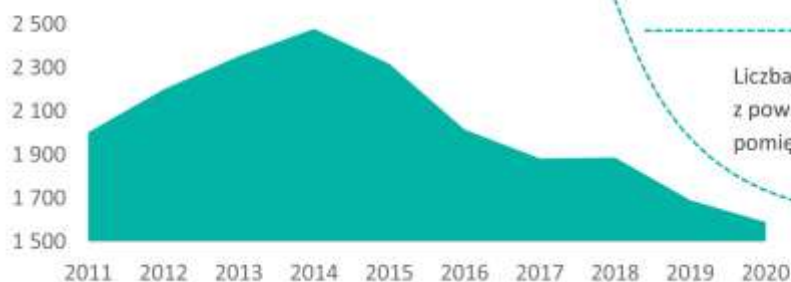
283

Dzieci przebywa w pieczy zastępczej z powodu przemocy w rodzinie

Osób skorzystało ze wsparcia jednostek pomagających ofiarom przemocy na Mazowszu (2020)

1591

Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu przemocy w rodzinie zmalała pomiędzy 2014 a 2020 r. o 36%

- Ukryty wymiar przemocy w rodzinie (przypadki nie zgłaszane lub lekceważone) może dotyczyć znacznie większej liczby osób, niż uzyskujące pomoc.
- Izolacja rodzin w pandemii COVID-19 nasiliła problem.
- Wzrosła liczba instytucji wszczynających procedurę „Niebieskie Karty”.
- Z obserwacji grup interdyscyplinarnych wynika, że pojawiły się nowe grupy dotknięte przemocą: nie tylko kobiety i dzieci, ale również mężczyźni, osoby niepełnosprawne i starsze.
- Wydatki na profilaktykę i wczesne wykrywanie przemocy w rodzinie są niskie (4 mln zł w 2020 r.)
- Łańcuch wsparcia nie jest w pełni zintegrowany (np. mała liczba mieszkań chronionych i programów wsparcia dla kobiet z dziećmi, specjalistów przygotowanych do pracy w tym zakresie), co utrudnia skuteczną pomoc.

11. ZDARZENIA LOSOWE I SYTUACJE KRYZYSOWE

Mniej sytuacji kryzysowych w systemie pomocy społecznej
Spada występowanie zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych – nieoczekiwanych wydarzeń, które negatywnie wpływają na stan psychiczny lub fizyczny mieszkańców, a także szkód losowych.

Osób otrzymało w 2020 r. zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego. Wyplacono 908 świadczeń na kwotę 1,76 mln zł.

Rodzin otrzymało zasiłki w związku z sytuacją kryzysową, która je dotknęła w 2020 r. 596 mieszkało na wsi. Liczba osób w tych rodzinach wyniosła 4,6 tys. osób

Zmiany w zakresie liczby osób objętych pomocą w związku ze zdarzeniami losowymi oraz sytuacjami kryzysowymi o charakterze nagłym, które wydarzyły się na Mazowszu w latach 2010–2020

- Sytuacje kryzysowe
- Zdarzenia losowe

- W ostatniej dekadzie wystąpiło na Mazowszu stosunkowo niewiele sytuacji, w których konieczne było udzielenie znaczącej pomocy z powodu zdarzeń losowych i wynikających z tego tytułu sytuacji kryzysowych, jednak należy być na nie dobrze przygotowanym.
- W przypadku sytuacji kryzysowych ośrodki pomocy społecznej i ośrodki interwencji kryzysowej świadczą różnorodne formy pomocy, np. pomoc psychologiczną, medyczną, socjalną czy prawną, która ma na celu przywrócenie równowagi psychicznej i fizycznej po wystąpieniu kryzysu.

12. KLĘSKI ŻYWIŁOWE

Utrzymanie gotowości do działania

W ostatnich latach nie wystąpiły na Mazowszu sytuacje wymagające zaangażowania środków z pomocy społecznej w związku z klęskami żywiołowymi lub zagrożeniem ekologicznym.

Corocznie wsparcie z tytułu klęski żywiołowej lub ekologicznej pomoc otrzymuje przeciętnie kilkadziesiąt rodzin, mieszkających najczęściej na terenach wiejskich. Z powodu klęski żywiołowej, w 2020 r. z pomocy oferowanej przez samorządy gmin skorzystało 67 rodzin. Objęła ona 163 osoby.

Głównym wyzwaniem samorządu regionu jest monitorowanie i prognozowanie możliwości wystąpienia klęsk żywiołowych i ekologicznych oraz utrzymanie gotowości systemu wsparcia (w tym organizacji pozarządowych, ich zasobów materialnych i lokalowych) na udzielenie pomocy ich ofiarom.

13. INTEGRACJA CUDZOZIEMCÓW

Mały zakres programów integracyjnych dla cudzoziemców Mazowsze jest obszarem o dużej liczbie obcokrajowców, głównie osób przebywających w celach zarobkowych (przede wszystkim z Ukrainy). Liczba migrantów w regionie może się zwiększyć w związku z napięciami i konfliktami.

-21%

W 2020 r. po raz pierwszy od 2013 r. spadła na Mazowszu liczba zezwoleń na pracę cudzoziemców. W 2020 r. wydano ich o 21% mniej niż rok wcześniej, co może być skutkiem sytuacji pandemicznej

119 tys.

Na terenie Mazowsza przebywało 119 tys. zarejestrowanych cudzoziemców

Odsetek zezwoleń na pracę wydanych na Mazowszu po raz pierwszy (2020)

97,6%

105

Tyle rodzin otrzymało pomoc w formie pracy socjalnej, poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego oraz pomocy w załatwianiu spraw w instytucjach i urzędach (2020)

1039

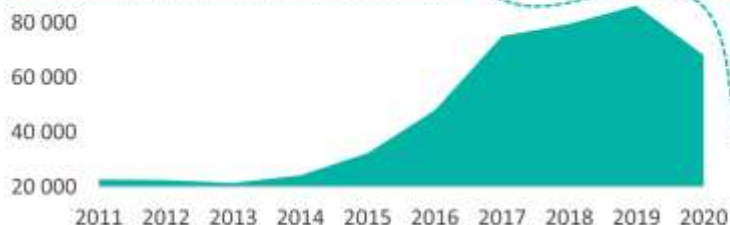

Liczba bezrobotnych cudzoziemców w Warszawie (2020)

185

Tyle osób ze statusem uchodźcy skorzystało ze wsparcia samorządu mazowieckiego w 2020 r. – pomoc dotyczyła 102 rodzin

Zezwolenia na pracę cudzoziemców na Mazowszu udzielone w latach 2011–2020

- Wsparcie dla cudzoziemców na Mazowszu dotyczy przede wszystkim osób o statusie uchodźców.
- Trendy demograficzne i społeczne wskazują, że polityka migracyjna nastawiona na uzupełnianie niedoborów rynku pracy jest niezbędna, by utrzymać wzrost i rozwój gospodarczy makroregionu.
- W ocenie Najwyższej Izby Kontroli funkcjonujący w Polsce system pomocy społecznej dla uchodźców nie zapewnia im należytej integracji ze społeczeństwem ani nie stwarza warunków dla podjęcia samodzielnego życia.
- Wyzwaniem są zwłaszcza programy sprzyjające szybszej integracji społecznej cudzoziemców, którzy wiążą swą przyszłość z Polską.
- Organizacje pozarządowe na Mazowszu prowadzą szereg programów wsparcia integracji obcokrajowców (m.in darmową naukę języka polskiego, kursy adaptacyjne, doradztwo prawne i zawodowe oraz pomoc socjalną) i mają potencjał do poszerzenia spektrum działań.
- Szacuje się, że Mazowsze będzie potrzebowało w najbliższych 3–5 latach kilkaset tysięcy pracowników z zagranicy.

14. SIEROCTWO

Opieka i usamodzielnianie

Nieznacznie zmniejsza się na Mazowszu liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu sieroctwa lub półsieroctwa. W związku z tym relatywnie zmniejsza się również liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka.

5,9 tys.

Tyle dzieci przebywało w 2020 r na Mazowszu w pieczy zastępczej – 964 z powodu sieroctwa i półsieroctwa. Półsieroctwo i sieroctwo jest jednym z istotnych powodów umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Najczęstsze jednak powody to uzależnienie rodziców od alkoholu oraz bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych.

Tyle rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem funkcjonowało na Mazowszu w 2020 r. (1115 RMR i 1514 RWS)

2669

Tyle rodzin otrzymało bezpośrednie wsparcie z powodu sieroctwa na Mazowszu w 2020 r.

84

60%

O tyle spadła liczba rodzin korzystających ze wsparcia z powodu sieroctwa w RWS (58% w RMR) pomiędzy rokiem 2015 a 2019.

29 tys.

Tyle różnego rodzaju świadczeń wypłacił samorząd Mazowsza na cele związane z usamodzielnianiem, kontynuowaniem nauki lub zagospodarowaniem się osób pełnoletnich opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze (2020)

- Ryzyko wzrostu liczby dzieci, których rodzice ze względu na stan zdrowia nie będą mogli czasowo lub trwale sprawować nad nimi opieki lub nie żyją jest nadal wysokie biorąc pod uwagę przyczyny chorób i śmiertelności osób dorosłych.
- Może to prowadzić do wzrostu liczby sierot i półsierot, którym należy zapewnić opiekę w pieczy zastępczej.
- Model pieczy zastępczej rozwija się na Mazowszu w kierunku deinstytucjonalizacji jako docelowego sposobu organizacji polityki wsparcia rodzin i opieki nad dzieckiem, w tym wspierania rodzin adopcyjnych i zastępczych.
- Istotnym społecznym procesem jest również wspieranie procesu usamodzielniania społecznego osób opuszczających rodziny zastępcze, m.in. poprzez rozwój mieszkalnictwa chronionego, wsparcie środowiskowe czy pomoc w znalezieniu pracy.
- Wyzwaniem jest zachęcanie rodzin bezdzietnych do pełnienia roli rodzin zastępczych.

15. OCHRONA OFIAR HANDLU LUDŹMI

Nie maleje zagrożenie procederem handlu ludźmi

Polska jest jednocześnie krajem pochodzenia, krajem tranzytowym oraz krajem docelowym dla ofiar procederu handlu ludźmi. Najczęstsze formy wykorzystania osób obejmowanych pomocą to praca przymusowa i eksploatacja seksualna.

166

Tyle osób skorzystało w Polsce ze wsparcia Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi (2020). 2/3 z nich to obcokrajowcy. Większość to kobiety.

75

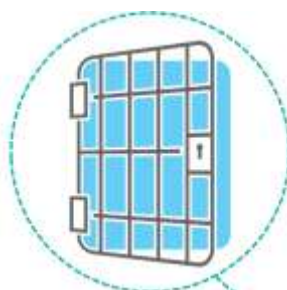
Tyle rodzin otrzymało na Mazowszu wsparcie z powodu handlu ludźmi – w tym 44 w regionie stołecznym (2020)

Tyle potencjalnych ofiar pracy przymusowej zidentyfikowała Straż Graniczna w 2020 r. Do zawarcia fikcyjnych małżeństw zmuszono 5 kobiet – obywaterek Polski.

43

- Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2020–2021 przewiduje zacieśnienie współpracy instytucji na poziomie międzynarodowym, centralnym oraz lokalnym w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi i wsparcie ofiar tego przestępstwa, w tym w kontekście pracy przymusowej.
- Mazowsze uczestniczy w Wojewódzkim Zespole ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, prowadzi również działania informacyjne, zwracające uwagę na ten problem.

16. TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO OPUSZCZENIU ZAKŁADU KARNEGO

Około 9% wszystkich więźniów w Polsce osadzonych jest na terenie województwa mazowieckiego. Z roku na rok spada liczba osób korzystających z pomocy postpenitencjarnej.

598

Tyle osób zostało zwolnionych z zakładów penitencjarnych znajdujących się w regionie (2020)

1294

Tyle rodzin otrzymało pomoc w związku z trudnością przystosowania się do życia po opuszczeniu zakładu karnego w 2020 r.

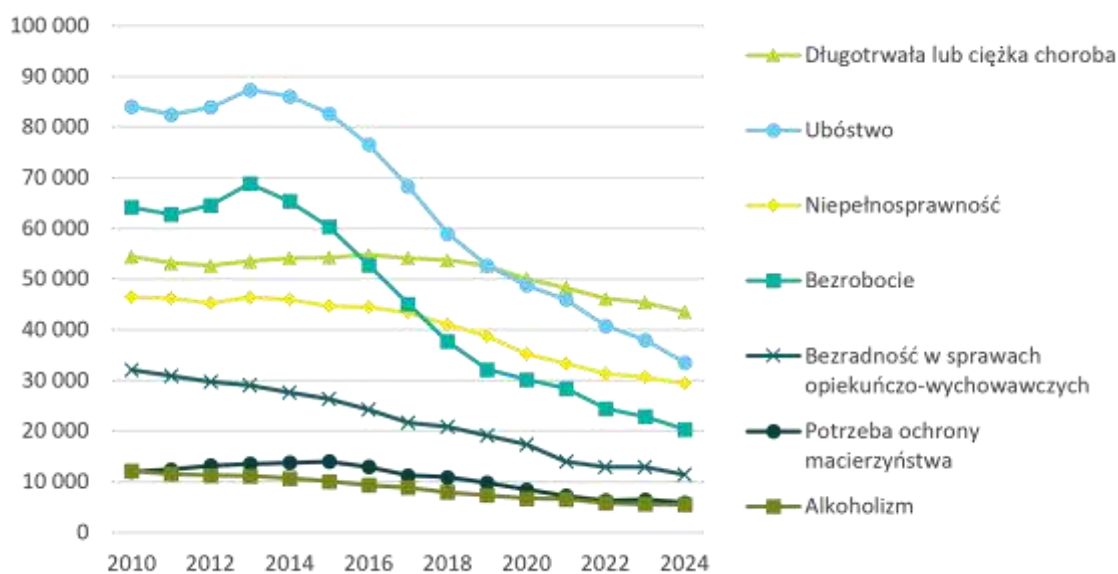
- Stygmatyzacja, brak zabezpieczenia materialnego, zły stan zdrowia, brak mieszkania oraz szansa na znalezienie pracy i oparcia w rodzinie to najważniejsze problemy, przed którymi stają osoby opuszczające zakłady karne.
- Osoby opuszczające zakłady karne nie mają zapewnionego systemu readaptacji i integracji społeczno-zawodowej.

III. Kluczowe obszary wsparcia społecznego na Mazowszu z perspektywy 2025 r.

Liczba osób korzystających ze wsparcia społecznego z powodu 16 kluczowych powodów udzielania pomocy społecznej osobom i rodzinom zmniejszyła się w latach 2010–2014 niemal o połowę. Nastąpiły również istotne zmiany w strukturze wsparcia. Nadal kluczowa jest kwestia wsparcia osób doświadczających długotrwałej lub ciężkiej choroby. Zmniejsza się zapotrzebowanie na wsparcie w zakresie ubóstwa, bezrobocia, niepełnosprawności czy bezradności opiekuńczo-wychowawczej

- W ciągu kilkunastu lat liczba osób otrzymujących pomoc ogółem zmniejszyła się o 48,5% – w dekadzie 2010–2020 spadek wyniósł 1/3.
- Znacznie spadła liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu ubóstwa (spadek objętych pomocą rodzin o 59%), choć ubóstwo nadal pozostaje ważnym wyzwaniem, zwłaszcza w gminach wiejskich, oddalonych od ośrodków miejskich.
- Liczba osób i rodzin objętych wsparciem z tytułu bezrobocia zmniejszyła się aż o 72% – świadczy to o dobrym poziomie zatrudnienia i rynku pracy.
- Liczba wspieranych z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych zmalała o 63%.
- Spadek liczby osób potrzebujących wsparcia dotyczy również liczby osób, które uzyskują je z powodu ochrony macierzyństwa czy alkoholizmu (w obu przypadkach 52%).
- Wzrost zapotrzebowania nastąpił w zakresie wsparcia integracji cudzoziemców (83%), choć dotyczy to niewielkiej liczby osób (ok. 2 tys.).

Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów (o liczbie rodzin powyżej 10 tys. w 2010 r.) w gminach województwa mazowieckiego w latach 2010–2024

RÓŻNICE MIĘDZY REGIONAMI

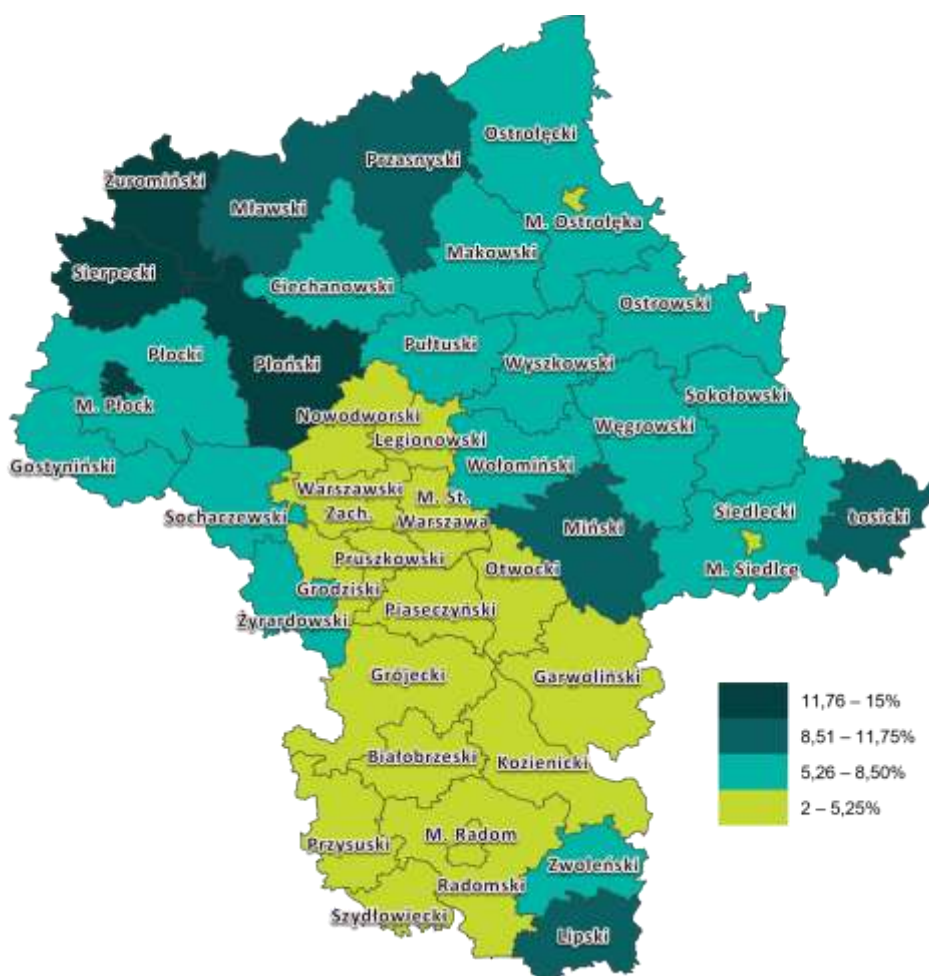
- W Regionie Mazowieckim Regionalnym (RMR) występuje nieco większe zapotrzebowanie na wsparcie z powodu ubóstwa, a także bezrobocia – w drugim obszarze świadczeniami objęto ponad dwukrotnie więcej rodzin.
- W RMR wsparcie wynikające z ochrony macierzyństwa dotyczy 2,5 razy większej liczby rodzin. Ponad 300 rodzin więcej otrzymało wsparcie z powodu przemocy domowej.
- Z kolei w regionie stołecznym ponad 7 tys. więcej osób niż RMR otrzymuje wsparcie z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W regionie stołecznym większa jest również liczba osób otrzymujących wsparcie z powodu kryzysu bezdomności.
- W regionie tym skupiona jest większość osób otrzymujących pomoc związaną z koniecznością integracji cudzoziemców. Występuje tu również większe wsparcie osób i ich rodzin z powodu narkomanii.
- Wsparcie rodzin z powodu niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz alkoholizmu pozostaje na podobnym poziomie w obu podregionach.

Tabela 6. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów w regionach Mazowsza w 2024 r.

Powód przyznania pomocy	Mazowsze	RMR	RWS
Długotrwała lub ciężka choroba	43 533	17 244	26 289
Ubóstwo	33 545	19 107	14 438
Niepełnosprawność	29 397	14 635	14 762
Bezrobocie	20 373	14 265	6 108
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	11 386	5 662	5 724
Potrzeba ochrony macierzyństwa	5 875	4 207	1 668
Alkoholizm	5 441	2 736	2 705
Bezdomność	4 212	1 341	2 871
Trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	2 109	56	2 053
Przemoc domowa	1 233	779	454
Trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1 112	556	556
Narkomania	839	222	617
Sytuacja kryzysowa	646	370	276
Zdarzenie losowe	622	361	261

Powód przyznania pomocy	Mazowsze	RMR	RWS
Sieroctwo	66	48	18
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	52	1	51
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	16	12	4

Mapa 2: Stosunek liczby osób korzystających z pomocy i wsparcia do liczby mieszkańców w powiatach województwa mazowieckiego w 2024 r.

UWAGI METODOLOGICZNE – ŹRÓDŁA DANYCH DO DIAGNOZY

Diagnoza społeczna Mazowsza została opracowana na podstawie danych i trendów dotyczących kluczowych wskaźników dla regionu z okresu 2010–2024. Dane pochodzą głównie z Oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o sytuację społeczną i demograficzną Województwa Mazowieckiego (Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej). Dane wskaźnikowe dotyczą w przeważającej części 2024 r.

1. DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA

Starzenie się mieszkańców, ryzykowne zachowania zdrowotne oraz ograniczony dostęp do diagnostyki powodują systematyczny wzrost liczby osób z chorobami przewlekłymi oraz konieczność rozwijania różnych form opieki w środowisku.

Taki jest udział osób 65+ w populacji makroregionu w 2024 r. Mediana wieku wyniosła 42,2 lata

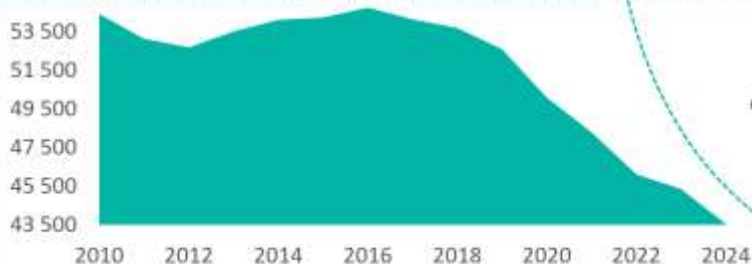

Tyle osób w 2038 r. będzie cierpieć na choroby otępienne w całym kraju

Tyle zgonów w województwie wywołują choroby układu krążenia

1/4 wynosi odsetek zgonów spowodowany nowotworami

Na Mazowszu pomoc z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby uzyskało **43,5 tys.** rodzin

- Nierówności zdrowotne z powodów demograficznych oraz systemowych będą jednym z kluczowych wyzwań społecznych Mazowsza w nadchodzącej dekadzie i wymagają spójnych działań koordynowanych na różnych poziomach w regionie.
- Istotnym kierunkiem jest wzmocnienie profilaktyki zdrowotnej – edukacja zdrowotna dla mieszkańców w każdym wieku, wczesne wykrywanie chorób cywilizacyjnych i schorzeń przewlekłych, w tym cukrzycy, nadciśnienia, depresji, nowotworów, chorób otępiennych.
- Przeciwdziałanie pogarszaniu się stanu zdrowia mieszkańców wymaga integracji działań sektora zdrowia i polityki społecznej, a także wykorzystania potencjału technologii, telediagnostyki, e-zdrowia oraz rozwiązań poprawiających dzięki technologiom dostęp do diagnozy i opieki.
- Konieczne jest wzmocnienie systemu dziennej opieki długoterminowej i opieki środowiskowej, rozwój wsparcia w postaci rehabilitacji, rozwój programów środowiskowych sprzyjających zdrowiu.
- Systemowe programy wsparcia psychologicznego, finansowego i edukacyjnego powinny objąć opiekunów osób przewlekle chorych, obciążonych opieką nad bliskimi.

UBÓSTWO

Od ponad dekady poziom ubóstwa w regionie systematycznie maleje. W 2023 r. poniżej progu defaworyzacji nie znalazła się żadna gmina. Nadal jest to jednak drugi co do częstości powód wsparcia rodzin przez instytucje pomocy społecznej. Monitoring poziomu ubóstwa pozostaje istotnym wyzwaniem, zwłaszcza w kontekście dzieci i młodzieży.

Od 2015 r. poziom ubóstwa w regionie jest monitorowany poprzez Mazowiecki Barometr Ubóstwa i Wykluczenia Społecznego (wskaźniki: zagrożenia ubóstwem, deprivacją materialną i sytuacja na rynku pracy). W 2023 r. poniżej progu defaworyzacji nie znalazła się żadna gmina.

33,5 tys.

Niemal tyle rodzin jest objęte na Mazowszu pomocą z powodu ubóstwa

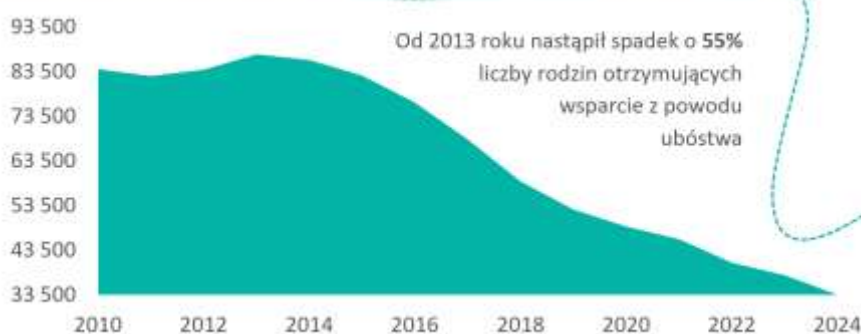
11%

O tyle osób mniej otrzymuje wsparcie z powodu ubóstwa w porównaniu z 2023 r.

103

Gminy znalazły się Barometrze poniżej progu w zakresie wskaźników rynku pracy

- Sytuacja wymaga stałego monitoringu ryzyka, interwencji socjalnych w rodzinach zagrożonych ubóstwem oraz wzmocnienia kompetencji i mechanizmów sprzyjających zatrudnieniu.
- Rozwinięcia wymagają profilaktyka i wczesna interwencja w przypadkach zagrożenia ubóstwem, szczególnie w gminach wiejskich lub peryferyjnych, gdzie skala zagrożenia jest większa (asystenci, doradcy zawodowi, animatorzy lokalnych społeczności).
- Istotnym kierunkiem pozostaje rozwijanie wielowymiarowego podejścia do przeciwdziałania ubóstwu i wspierania rodzin, które go doznają – nie tylko dotowanie dochodów, ale także poprawa stanu technicznego budynków, edukacja energetyczna, wsparcie w dostępie do tańszych źródeł ogrzewania i termomodernizacji.
- Ścisła koordynacja pomocy społecznej, rynku pracy i infrastruktury mieszkaniowej – by przeciwdziałać pogłębianiu się nierówności wewnątrz regionu.

BEZROBOCIE I WSPARCIE NA RYNKU PRACY

Stopa bezrobocia w regionie należy do najniższych w Polsce, lecz jest zróżnicowana w poszczególnych powiatach. Priorytety wsparcia przesuwają się w stronę aktywizacji, jakości pracy, integracji społecznej i demografii pracy.

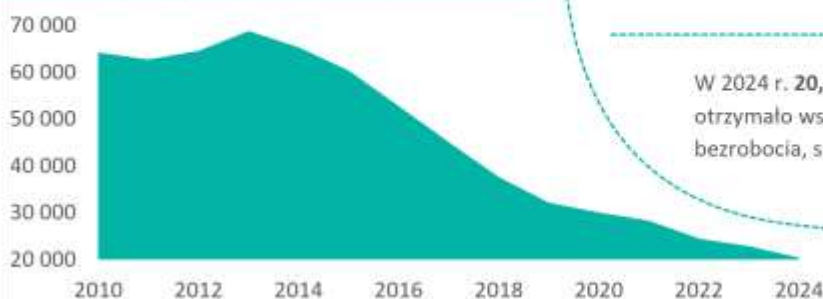
Wyniosła średnioroczna stopa bezrobocia na Mazowszu

Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP sięgnęła

109 tys.

Odsetek osób bez pracy zamieszkujących na wsi kształtował się na poziomie 45%

Grupa szczególnego ryzyka: osoby powyżej 50 roku życia

34,4%

Wyniósł udział osób długotrwałe pozostających bez pracy

Taki jest odsetek mężczyzn wśród bezrobotnych na Mazowszu

51,2%

W 2024 r. 20,4 tys. rodzin na Mazowszu otrzymało wsparcie społeczne z powodu bezrobocia, spadek r/r o blisko 11%

- Uwolnienie niewykorzystanego potencjału aktywności zawodowej (np. osoby bierne, marginalizowane grupy, ale także seniorzy, którzy chcą wrócić na rynek pracy).
- Programy aktywizacji oparte na zawodach deficytowych – szkolenia i kwalifikacje dostosowane do potrzeb lokalnych rynków, rozwijanie adaptacji do zmian technologicznych.
- Monitoring bezrobocia oraz aktywności zawodowej w kontekście zmian w gospodarce (np. spowolnienie gospodarcze, automatyzacja) – region może być narażony na pogorszenie sytuacji.
- Powiązanie działań aktywizacyjnych z innymi politykami – mieszkaniową, transportową, edukacyjną – co może wzmocnić efekty i zmniejszyć bariery dostępu do pracy.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Mazowsze ma jedną z największych w kraju populacji osób z niepełnosprawnościami. Skala niepełnosprawności jest wysoka i zróżnicowana terytorialnie. Wsparcie przesunęło się ku usługom środowiskowym i aktywizacji. Potrzeby pozostają na stabilnym poziomie. Rośnie rola asystencji osobistej, opieki wytchnieniowej, mobilnej rehabilitacji oraz usług cyfrowych i zdalnych.

674 tys.

Wyniosła liczba osób z niepełnosprawnościami w makroregionie

Co daje odsetek w populacji mieszkańców Mazowsza na poziomie **12,2%**

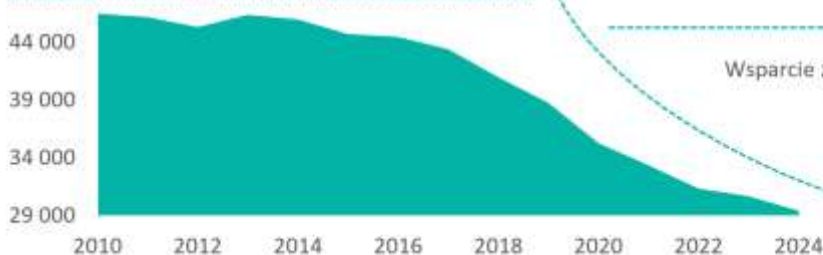
16 tys.

Osób otrzymało wsparcie w postaci zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne

179

Imprez dla osób z niepełnosprawnościami uzyskało dofinansowanie

Wsparcie z tytułu niepełnosprawności otrzymało w 2024 r. blisko **29,4 tys. rodzin**

- Kierunki strategicznych interwencji: asystencja osobista, opiekuńczo-wytchnieniowa i rehabilitacja blisko domu, standaryzacja i rozwój usług asystenta OzN.
- Reagowanie na zmiany profilu potrzeb (więcej dzieci/ASD, chorób rzadkich, sprzężonych).
- Usługi finansowane w pakietach godzin i łączone z transportem z miejsca zamieszkania do placówki (door-to-door) oraz wsparciem mieszkaniowym (mieszkania treningowe i wspomagane).
- Wyrównywanie dostępności terytorialnej: w RMR działania w kierunku wzmocnienia mobilnych zespołów usług (asystencja, poradnictwo), a w RWS – rozwój wsparcia specjalistycznego i koordynacji międzyinstytucjonalnej ścieżek wsparcia.
- Wzmacnianie ścieżek pracy wspomaganiej (ZAZ, WTZ), mikro-granty na dostosowanie stanowisk pracy, promowanie elastycznej pracy zdalnej OzN.

BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH WYCHOWAWCZYCH

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w ciągu ostatniej dekady zmniejszyła się prawie połowę. Nadal jest to jednak wyzwanie dla części gmin regionu, zwłaszcza w gminach RMR. Rodziny borykające się z bezradnością wychowawczą są zazwyczaj „rodzinami wieloproblemowymi”, których dotyczy także ubóstwo, przemoc domowa, bezrobocie, wielodzietność oraz nadużywanie alkoholu.

5418

Rodzin skorzystało w 2024 r. z usług asystenta rodziny, co daje wzrost r/r o 2,2%

6438 dzieci było umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej,

1770 w instytucjonalnej

Tyle funkcjonowało rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka na koniec 2024 r.

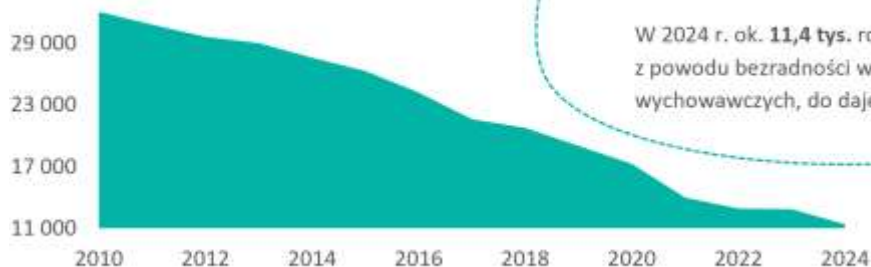

4108

Wydatki w instytucjonalnej pieczy zastępczej wyniosły (wzrost r/r o 36,7%):

244,4 mln zł

W 2024 r. ok. **11,4 tys.** rodzin otrzymało pomoc z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, do daje spadek r/r o 11,6%

- Wzmacnianie kompetencji rodziny, spójne programy profilaktyki dla rodzin zagrożonych problemami.
- Wzmocnienie systemu wczesnej identyfikacji i interwencji.
- Rozwój usług środowiskowych dla dzieci i młodzieży.
- Wzmocnienie roli asystenta rodziny i rozwój usług specjalistycznych – psychologicznych, pedagogicznych i poradnictwa rodzinnego dostępnego w gminach.
- Szkolenia i warsztaty dla rodziców w zakresie wychowania dzieci, prowadzenia gospodarstwa domowego i rozwiązywania konfliktów.
- Wzmocnienie systemu szybkiego reagowania w sytuacjach kryzysowych (choroba, utrata pracy, przemoc domowa).
- Poprawa komunikacji i możliwości wsparcia oraz koordynacji międzyinstytucjonalnej.

OCHRONA MACIERZYŃSTWA I WIELODZIETNOŚCI

Kluczowe potrzeby związane z koniecznością ochrony macierzyństwa to w ostatnich latach opieka okołoporodowa blisko miejsca zamieszkania, dostępność żłobków (także w gminach wiejskich) oraz uelastycznienie form pracy. Ochrona macierzyństwa i wielodzietności wymaga kompleksowych działań w ramach spójnych programów (zintegrowana ścieżka wsparcia rodziców).

170,8 tys.

Wyniosła przeciętna liczba rodzin na miesiąc, otrzymująca świadczenia rodzinne.

W przypadku funduszu alimentacyjnego, było to 11,8 tys. rodzin w ciągu roku

935

Żłobków i klubów dziecięcych działało w województwie

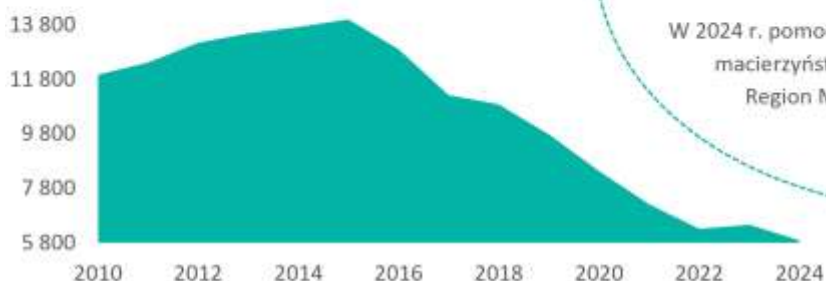
Na koniec roku, wydatki na świadczenia rodzinne na Mazowszu wyniosły:

1,97 mld zł

43,2 tys.

Wyniosła liczba miejsc w tych żłobkach

W 2024 r. pomoc z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa otrzymało 5,8 tys. rodzin. Region Mazowiecki Regionalny (RMR) zamieszkiwało 71,6% z nich.

- Istotnym czynnikiem jest poprawa dostępu do opieki okołoporodowej – szczególnie poza dużymi ośrodkami miejskimi, a także rozwój dostępu do żłobków na terenach wiejskich.
- Poprawa dostępu do wsparcia psychologicznego dla kobiet w ciąży i młodych matek.
- Zintegrowana ścieżka wsparcia dla kobiet w ciąży oraz młodych rodziców, np. punkt pierwszego kontaktu (POZ/OPS) z dostępem do wsparcia psychologicznego, asystenta rodziny i doradztwa prawno-socjalnego (świadczenia społeczne, alimenty, mieszkanie).
- Promocja elastycznych form zatrudnienia, zapewnienie wsparcia mieszkaniowego dla rodzin z małymi dziećmi, m.in. poprzez preferencje w programach najmu i kredytach społecznych.
- Integracja działań samorządów, organizacji pozarządowych oraz instytucji publicznych w zakresie kompleksowej pomocy rodzinom.
- Prowadzenie kampanii informacyjnych i edukacyjnych promujących rodzicielstwo.

UZALEŻNIENIE OD ALKOHOLU

Mimo spadku, poziom spożycia alkoholu jest w Polsce wysoki. Na Mazowszu istnieje trwała, znaczna grupa osób z zależnością lub ryzykiem uzależnienia, obejmująca również osoby młode.

Ilość 100% alkoholu w przeliczeniu na jednego mieszkańca w Polsce

8,8 litra

22%

Odsetek młodzieży, która przynajmniej raz w miesiącu spożywa alkohol (2023)

Liczba placówek leczenia uzależnień w województwie mazowieckim

Liczba dzieci przebywających w placówkach pieczy zastępczej na Mazowszu w 2024 r. z powodu uzależnienia alkoholowego rodziców

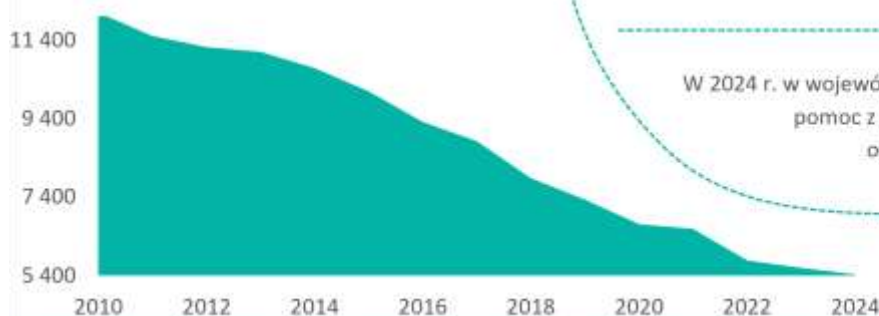

2651

Tyle wyniosły wydatki gmin na Mazowszu na przeciwdziałanie alkoholizmowi w 2024 r.

Odsetek uczniów, którzy pili alkohol w ostatnich 30 dniach (15–16 lat vs 17–18 lat (ESPAD 2024)

W 2024 r. w województwie mazowieckim pomoc z powodu alkoholizmu otrzymało 5441 rodzin

- Rozwijanie regionalnych programów profilaktyki, integracja z edukacją o zdrowiu psychicznym i kompetencjach emocjonalnych.
- Kampanie społeczne dla młodych dorosłych, studentów, środowisk zawodowych oraz seniorów.
- Rozwój sieci punktów konsultacyjnych i centrów wsparcia w gminach (CUS, OIK) w celu wczesnego reagowania na problemy związane z nadużywaniem alkoholem.
- Szybka ścieżka wsparcia rodzin z problemem alkoholowym poprzez współpracę OPS, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, poradni leczenia uzależnień, szkół, poradni zdrowia psychicznego, PCPR i sądów rodzinnych.
- Wzmacnianie systemu leczenia uzależnień i współuzależnień oraz dostępności w gminach wiejskich i małych miastach.
- Limity zezwoleń na sprzedaż alkoholu w rejonach problemowych i przy szkołach.

NARKOMANIA

Ryzyko uzależnień kształtują trendy europejskie (wysoka dostępność konopi i kokainy, rosnąca obecność syntetyków) oraz krajowe wzorce. Największe koszty generują opioidy i mieszane zatrucia, rośnie zagrożenie ze strony nowych substancji psychoaktywnych.

Zgony z powodu używania narkotyków w woj. mazowieckim – 29 (2020), 63 (2021)

Ze wsparcia pomocy społecznej z powodu narkomanii korzystało w 2024 r. 839 rodzin

Proporcja decyzji o przyznaniu pomocy społecznej z powodu narkomanii

RMR 26%

RWS 74%

Używanie konopi przez młodzież 17–18 lat (2024):

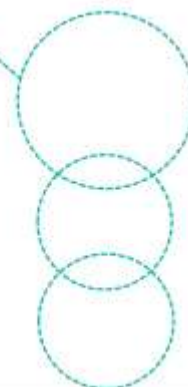
33,1% kiedykolwiek,
23,7% w ostatnim roku,
10,7% w ostatnich 30 dniach

- Problem uzależnień jest szczególnie skoncentrowany w aglomeracjach miejskich, zwłaszcza w Warszawie i jej strefie podmiejskiej, gdzie substancje są bardziej dostępne, a wpływ środowisk rówieśniczych i presja – znacznie większe.
- Rozwój monitoringu sytuacji i analiz zjawiska (w tym tworzenie map ryzyka w oparciu o dane z systemu edukacji, zdrowia i pomocy społecznej).
- Zintegrowany system profilaktyki powinien obejmować m.in. edukację rówieśniczą, rodziców, kadry edukacyjne – działania profilaktyczne różnego rodzaju powinny być znacząco zintensyfikowane.
- Kampanie edukacyjne ukierunkowane na redukcję stygmatyzacji osób uzależnionych, budowanie świadomości problemu wśród mieszkańców oraz promowanie skutecznych form leczenia i reintegracji.
- Zwiększenie przepustowości i dostępności świadczeń (łączenie terapii uzależnień z psychiatrią dzieci i młodzieży oraz rozwijanie komponentu redukcji szkód).
- Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej i lokalnych partnerstw, zwłaszcza w większych miastach.

34 563

Przestępstwa związane z posiadaniem narkotyków w Polsce (2022)

BEZDOMNOŚĆ

Liczba osób w kryzysie bezdomności nie zwiększa się, ale podatność części mieszkańców na to ryzyko jest nadal zjawiskiem, które nie powinno być lekceważone. Wysokie koszty najmu i energii, niestabilne dochody, kryzysy rodzinne oraz zdrowotne są istotnymi czynnikami ryzyka sprzyjającymi pojawianiu się nowych przypadków osób w kryzysie bezdomności.

314

Liczba placówek w rejestrze podmiotów zapewniających tymczasowe schronienie i usługi osobom bezdomnym w makroregionie

56

Liczba schronisk dla osób bezdomnych

3452 osoby wykazało ogólnopolskie badanie liczby bezdomnych przeprowadzone w 2024 r.

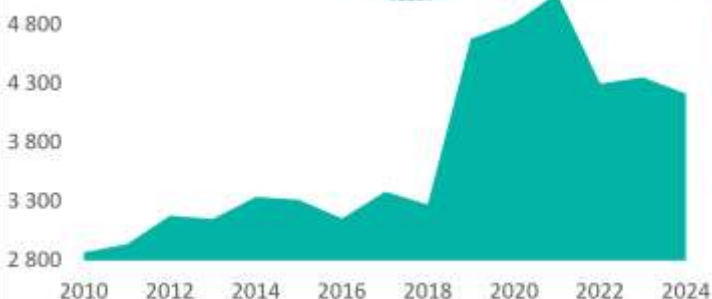
Osób doświadczających bezdomności to kobiety

1/4

Szacunkowa liczba miejsc tymczasowego schronienia na Mazowszu

4,3 – 4,5 tys.

W 2024 r. z pomocy z powodu bezdomności skorzystało **4212** rodzin, z czego **68%** w Regionie Warszawskim Stołecznym.

- Kluczowe kierunki: wzmocnienie systemu prewencji, wdrażanie profilaktyki i interwencji zapobiegającej zadłużeniom i utracie dochodu oraz mieszkania.
- Rozwój różnorodnych form mieszkalnictwa, włączenie społecznych agencji najmu, realizacja programów mieszkaniowych połączonych z długofalowym wsparciem (np. w modelu „Najpierw Mieszkanie”).
- Skoordinowanie systemu pomocy – pracy środowiskowej i mobilnej, poradnictwa, zapobiegania eksmisjom oraz monitorowania zjawiska bezdomności.
- Zwiększanie dostępu do różnorodnych form wsparcia, np. psychologicznego, reintegracji społecznej i zawodowej, usług opiekuńczych dla osób przebywających w placówkach.
- Wsparcie w bezpiecznym i godnym funkcjonowaniu w przestrzeni publicznej.
- Wspieranie badań i projektów pilotażowych testujących nowe formy pomocy (np. teleopieka dla osób w kryzysie bezdomności, mobilne zespoły wsparcia).

PRZEMOC DOMOWA

W latach 2020–2024 wzrosła liczba zgłoszeń dotyczących przemocy domowej. Dzieci i kobiety stanowią najliczniejszą grupę osób doświadczających przemocy. Mężczyźni stanowią nadal przeważającą grupę osób stosujących przemoc (ok. 80%), jednak ich udział spada. Obok przemocy fizycznej zgłaszana jest przemoc ekonomiczna i cyberprzemoc.

21,1 tys. wynosi szacowana liczba osób doświadczających przemocy domowej w regionie

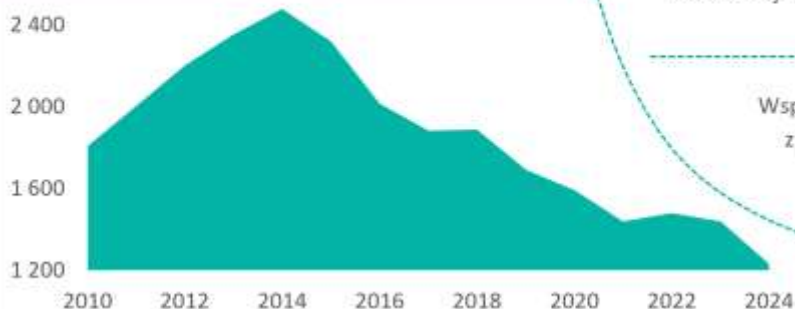
Rodziny objęte poradnictwem specjalistycznym (prawnym, psychologicznym, rodzinnym)

15,3 tys.

6332 dzieci doświadczyło przemocy domowej w województwie

Tyle rodzin poddano interwencji kryzysowej

2228

Liczba nowych przypadków w ramach procedury „Niebieskie Karty” (4880 w 2023 r.)

Liczba interwencji policyjnych (ok. 0,5% wszystkich interwencji w kraju)

28 795

Wsparcie przyznawane w 2024 r. z powodu przemocy domowej udzielono 1233 rodzinom

- Ukryty wymiar przemocy domowej (przypadki nie zgłaszane lub lekceważone) może dotyczyć znacznie większej liczby osób, niż te uzyskujące obecnie pomoc.
- Liczba zgłoszeń dotyczących przemocy domowej wyraźnie wzrosła podczas pandemii COVID-19.
- Wzrosła liczba instytucji wszczynających procedurę „Niebieskie Karty”.
- Z obserwacji grup interdyscyplinarnych wynika, że pojawiły się nowe grupy dotknięte przemocą: nie tylko kobiety i dzieci, ale również mężczyźni, osoby z niepełnosprawnościami i starsze.
- Wydatki na profilaktykę i wczesne wykrywanie przemocy domowej są niskie (4 mln zł w 2020 r.)
- Łańcuch wsparcia nie jest w pełni zintegrowany (np. mała liczba miejsc schronienia i programów wsparcia dla kobiet z dziećmi, specjalistów przygotowanych do pracy w tym zakresie), co utrudnia skuteczną pomoc.

ZDARZENIA LOSOWE I SYTUACJE KRYZYSOWE

Wsparcie w przypadku zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych – nieoczekiwanych wydarzeń, które negatywnie wpływają na stan psychiczny lub fizyczny mieszkańców – pozostaje istotnym obszarem interwencji.

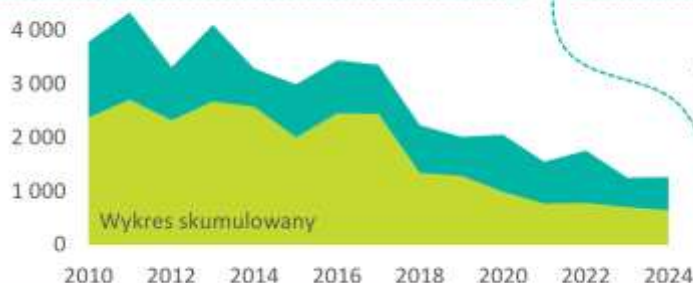
1268

Rodzin otrzymało w 2024 r. wsparcie z tytułu sytuacji kryzysowej (646) lub zdarzenia losowego (622). Na wsi mieszkało 485 z nich

440

Osób otrzymało w 2024 r. zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego (w 2020 – 851)

Wzrost r/r w zakresie liczby rodzin objętych pomocą w związku ze zdarzeniami losowymi wyniósł 15,2%, natomiast dla sytuacji kryzysowych **ubytek** ukształtował się na poziomie -8,8%

- Sytuacje kryzysowe
- Zdarzenia losowe

- System wsparcia osób w przypadku zdarzeń losowych działa stabilnie, dotyczy relatywnie niewielu przypadków wsparcia z powodu nagłych zdarzeń takich jak wypadki losowe czy kryzysy indywidualne.
- W praktyce sytuacje te obejmują np. pożary, zalania, wypadki komunikacyjne i nagłe zachorowania, które powodują utratę dochodu lub miejsca zamieszkania.
- Jednostki pomocy społecznej świadczą różnorodne formy pomocy, np. pomoc psychologiczną, medyczną, socjalną czy prawną, która ma na celu przywrócenie równowagi psychicznej i fizycznej po wystąpieniu kryzysu.
- Dotychczasowe działania wskazują na możliwość poprawy współpracy pomiędzy placówkami zaangażowanymi w udzielanie różnych form wsparcia.

KŁĘSKI ŻYWIOŁOWE

Corocznie wsparcie z tytułu klęski żywiołowej lub ekologicznej pomoc otrzymuje przeciętnie kilkadziesiąt rodzin, mieszkających najczęściej na terenach wiejskich. Z powodu klęski żywiołowej, w 2024 r. z pomocy oferowanej przez samorządy gmin skorzystało 16 rodzin. Objęła ona 33 osoby.

- Monitorowanie i prognozowanie możliwości wystąpienia klęsk żywiołowych i ekologicznych.
- Utrzymanie gotowości systemów wsparcia, w tym koordynacja i współpraca z organizacjami pozarządowymi i społecznościami lokalnymi, by szybko zapewnić ofiarom wsparcie materialne, lokalowe, finansowe i psychiczne.

INTEGRACJA CUDZOZIEMCÓW

Napływ do regionu cudzoziemców – pracowników i uchodźców – zwiększa konieczność działań w obszarze integracji: włączania migrantów w życie lokalnych społeczności oraz przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu.

2109

Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia z powodu trudności w integracji. Pomoc dla cudzoziemców ze statusem uchodźcy objęła 504 osoby

79,5 tys.

Liczba wydanych zezwoleń na pracę

Taki odsetek uczniów z innych krajów uczy się na Mazowszu

37%

Liczba uczniów cudzoziemskich w szkołach na Mazowszu: 20 tys.

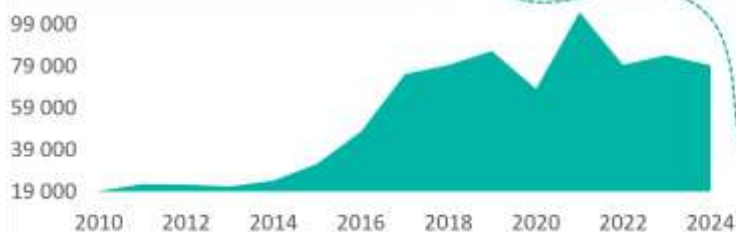
Udział cudzoziemców w systemie edukacji w Polsce: 5,3%

5,3%

14%

Udział cudzoziemców w populacji Warszawy

Zezwolenia na pracę cudzoziemców na Mazowszu udzielone w latach 2010–2024

- Wzrost liczby migrantów długoterminowych rodzi potrzebę polityki nie tylko reagującej na kryzysy, ale także budującej trwałe mechanizmy integracji.
- Kluczowe staje się włączanie migrantów w życie lokalnych społeczności i przeciwdziałanie marginalizacji – co wymaga ściślejszej współpracy samorządów, NGO i instytucji publicznych.
- Wspieranie szkół w nauczaniu języka polskiego i zatrudnianiu asystentów międzykulturowych, rozwijanie programów i projektów sprzyjających integracji dzieci osób, które osiedliły się w Polsce.
- Rozwój placówek wsparcia dla migrantów.
- Promowanie równego traktowania na rynku pracy i walidacji kwalifikacji zawodowych.
- Wprowadzenie monitoringu mieszkalnictwa i sytuacji społecznej cudzoziemców.

SIEROCTWO

Liczba dzieci i młodzieży wymagających wsparcia z powodu sieroctwa nie jest znacząca. W 2024 r. wsparciem z tego tytułu objęto 66 dzieci. Istotnym wyzwaniem jest wsparcie usamodzielnienia młodzieży, która opuszcza pieczę zastępczą.

8,2 tys.

Tyle dzieci przebywało w 2024 r. na Mazowszu w pieczy zastępczej – 896 z powodu sieroctwa i pólsieroctwa. Pólsieroctwo i sieroctwo jest jednym z istotnych powodów umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Najczęściej jednak powody to uzależnienie rodziców od alkoholu oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Tyle rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem funkcjonowało na Mazowszu w 2024 r.

2607

Tyle rodzin otrzymało bezpośrednie wsparcie z powodu sieroctwa na Mazowszu w 2024 r.

66

21%

O tyle spadła liczba rodzin korzystających ze wsparcia z powodu sieroctwa od 2020 r.

16,7
mln zł

Takie środki wypłaciły samorządy lokalne na cele związane z usamodzielnieniem, kontynuowaniem nauki lub zagospodarowaniem się osób pełnoletnich opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze (2024)

- Rozwój infrastruktury pieczy zastępczej w regionie – w szczególności wzmocnienie rodzinnych form pieczy zastępczej, przy jednoczesnym utrzymaniu potencjału placówek instytucjonalnych; działania zwłaszcza w powiatach słabiej wyposażonych.
- Zapewnienie szybkiej i kompleksowej ścieżki wsparcia dla sierot i pólsierot, potrzebujących rodzin zastępczych lub pobytu w placówce.
- Zapewnienie ścieżki kompleksowego wsparcia w przypadku dzieci z traumatycznymi doświadczeniami.
- Zwiększenie budżetów placówek i środków inwestycyjnych oraz wzmocnienie funkcji regionalnych jednostek wsparcia – np. poradnictwa rodzinnego, programów profilaktyki.
- Poprawa systemu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej.
- Wzmocnienie systemu współpracy i reagowania kryzysowego.
- Dążenie do zapewnienia, by dzieci z pieczy były umieszczane blisko swojego środowiska rodzinnego.

OCHRONA OFIAR HANDLU LUDŹMI

Polska jest jednocześnie krajem pochodzenia, tranzytu i przeznaczenia ofiar handlu ludźmi. Mazowsze jako węzeł migracyjny i rynek pracy o wysokim popycie na proste usługi jest narażone na zjawiska pracy przymusowej i eksploatacji.

Liczba osób objętych wsparciem Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi (130 kobiet, 165 mężczyzn; 15 małoletnich).

295

52

Przyznane wsparcie z powodu potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi w województwie w 2024 r., wzrost o 33,3% r/r (39 w 2023 r.)

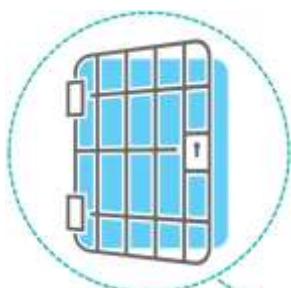
Liczba ofiar według Prokuratury Krajowej (w tym 11 małoletnich; 341 praca przymusowa)

1043

- Wzmocnienie systemu wczesnej identyfikacji ofiar, prewencja sektorowa: audyty w branżach ryzyka (budownictwo, magazyny, rolnictwo, opieka domowa), szkolenia dla agencji pracy.
- Zwiększenie dostępności bezpiecznych ścieżek wsparcia i schronienia, w tym miejsc w ośrodkach dla ofiar handlu ludźmi.
- Wzmocnienie działań na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej ofiar.

TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO OPUSZCZENIU ZAKŁADU KARNEGO

Około 9% wszystkich więźniów w Polsce osadzonych jest na terenie województwa mazowieckiego. Liczba osób korzystających z pomocy postpenitencjarnej maleje, konieczna jest jednak większa spójność wsparcia.

1112 rodzin otrzymało pomoc w związku z trudnością przystosowania się do życia po opuszczeniu zakładu karnego w 2024 r.

O tyle spadła liczba tych rodzin od 2020 r.

- Stan zdrowia oraz wyzwania, na jakie napotykają osoby opuszczające zakłady karne wymagają bardziej zintegrowanego i spersonalizowanego wsparcia oraz koordynacji działań przez samorządy, OPS, PCPR, NGO, służby więzienne i rynek pracy.
- Działania powinny łączyć komponent socjalny, zawodowy i psychologiczny w modelu spójnej readaptacji społecznej.

IV. Mapa zasobów i deficytów oraz horyzontalne priorytety działań regionu

Analiza realizacji Strategii, zawarta w corocznych ocenach oraz okresowych monitoringach, pozwala nakreślić mapę zasobów i deficytów oraz sformułować 10 istotnych strategicznie kierunków działania instytucji pomocy społecznej na Mazowszu w perspektywie najbliższej dekady. Wnioski z tych dokumentów wyznaczają także zakres działań naprawczych oraz modyfikujących kierunki działania.

- Od uchwalenia Strategii w 2022 r. rzeczywistość społeczna w regionie uległa intensywnym przemianom. Uwarunkowania geopolityczne, społeczne i technologiczne powodują, że część kierunków działania realizowanych w Strategii wymaga uaktualnienia. Niniejszy rozdział zawiera analizę „Map zasobów i potrzeb Mazowsza” oraz wskazuje kluczowe kierunki, w których należy skupić interwencje społeczne w perspektywie najbliższej dekady.
- Mapy zasobów i potrzeb w zakresie usług społecznych są opracowywane w regionie na bieżąco na podstawie zintegrowanego zestawu źródeł diagnostycznych, w tym corocznej „Oceny zasobów pomocy społecznej” (OZPS 2024), „Diagnozy lokalnych zasobów i potrzeb w zakresie usług społecznych” (2024/2025), sprawozdań resortowych MRPiPS, danych z Centralnej Aplikacji Statystycznej, Banku Danych Lokalnych GUS oraz danych własnych MCPS. Mają one charakter systemowego narzędzia analitycznego – opisu danych poprzez wskaźniki, analizę trendów, rozmieszczenie instytucji i powiązanie danych z procesem planowania usług. Gromadzone dane pozwalają na określenie najbardziej istotnych zasobów oraz wskazanie, w jakich obszarach konieczny jest rozwój usług lub intensyfikacja działań.
- Na podstawie tych analiz sformułowano na potrzeby Strategii rekomendacje dotyczące kluczowych kierunków rozwoju usług społecznych. Obejmują one m.in. rozwój usług środowiskowych blisko ludzi, rozbudowę mieszkalnictwa wspomagane, profesjonalizację i stabilizację kadr, wdrażanie lokalnych planów deinstytucjonalizacji i integracji usług, wyrównywanie różnic terytorialnych oraz budowanie partnerstw i sieci współpracy.
- W dziesięciu punktach opisano również horyzontalne kierunki rozwoju polityki społecznej Mazowsza. Są to działania, których podjęcie jest niezbędne z perspektywy wyzwania najbliższej dekady, i obejmują m.in. budowanie odpornych organizacji pomocy społecznej, większe wykorzystanie nowych technologii i AI oraz wzmocnienie wybranych zintegrowanych polityk regionalnych.

1. MAPA ZASOBÓW I POTRZEB

- System usług społecznych na Mazowszu opiera się na rozbudowanej sieci instytucji i programów, w tym ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie, domów pomocy społecznej, dziennych domów pobytu, rodzinnej pieczy zastępczej oraz rozwiniętym sektorze organizacji pozarządowych. W ostatnich latach odnotowano wzrost liczby usług środowiskowych, takich jak mieszkania wspomagane (41 w 2024 r.), dzienne formy wsparcia dla osób z otępieniem (15 placówek) czy wzrost liczby asystentów rodziny (200 osób). Powstało także 12 centrów usług społecznych, wdrażających model integracji usług w gminach.
- Jednocześnie analiza danych pokazuje występowanie istotnych deficytów ograniczających możliwość realizacji celów deinstytucjonalizacji. Najbardziej widoczne braki dotyczą niewystarczającej skali usług opiekuńczych w środowisku, braku usług asystenckich i wytchnieniowych, wolnego tempa rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego oraz małej dostępności usług psychiatrycznych i środowiskowego wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (liczba odbiorców usług spadła z 1500 do 1114). System wciąż opiera się głównie na instytucjach całodobowych.
- Kluczowym ograniczeniem pozostaje niedobór kadr – jedynie 75% OPS spełnia wymagane normy zatrudnienia, a liczba pracowników socjalnych spadła o 9%. Brakuje również lokalnych planów deinstytucjonalizacji (56% powiatów nie opracowało LPDI), co utrudnia planowanie strategiczne. W świetle tych wyzwań konieczna jest transformacja oparta na logice: **zasób – deficyt – rekomendacja**. Oznacza to rozwój usług środowiskowych i dziennych, zwiększenie liczby mieszkań z usługami społecznymi, wzmocnienie kadr pomocy społecznej, systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, w tym asystentury i opieki, wprowadzenie obowiązku planowania DI na poziomie powiatów i gmin oraz zapewnienie stałego wsparcia merytorycznego i finansowego dla samorządów. Podejście takie umożliwi realne przejście od dominującego modelu instytucjonalnego do systemu lokalnego, zintegrowanego i opartego na prawie do życia w społeczności.

Świadczenie pieniężne przyznano

60 930 os. -7,8%
66 057

Świadczenie niepieniężne przyznano

52 070 os. -7,1%
56 054

Pracą socjalną objęto

96 729 rodz. 0,6%
96 115

Mapa zasobów instytucjonalnych w regionie w kontekście deficytów wsparcia – rekomendacje kierunków działania w oparciu o rozwój istniejącego potencjału.

ZASÓB	DEFICYT	REKOMENDACJA
Usługi opiekuńcze świadczone w gminach (14652 osób)	Skala niewystarczająca wobec starzenia się ludności, nierówny dostęp w powiatach	Rozbudowa usług domowych, sąsiedzkich, teleopieki, mobilne zespoły opiekuńcze
107 DPS (35 dla osób w podeszłym wieku, 39 dla przewlekle i somatycznie chorych – 39)	Trudny dostęp do usług w wielu powiatach wiejskich, ograniczona zdolność do przyjmowania nowych osób	Tworzenie domów dziennych i klubów aktywności w każdym powiecie, współfinansowanie przez region
81 mieszkań wspomaganych i treningowych (wzrost z 64 w 2023 r.)	Niska baza – niewystarczająca wobec potrzeb wsparcia osób w kryzysie bezdomności i innych sytuacjach, wiele powiatów wciąż bez mieszkań	Finansowanie rozwoju mieszkań (np. Housing First), wsparcie samorządów w pozyskiwaniu zasobu mieszkaniowego
12 centrów usług społecznych (CUS)	Liczba poniżej zakładanego celu 50 do 2030 r., wiele gmin nie przyjęło jeszcze modelu	Rozwój sieci CUS, wsparcie MCPS (doradztwo, szkolenia, standaryzacja) w tworzeniu i rozwoju usług
6068 pracowników OPS (spadek o 9%), 2375 pracowników socjalnych	Braki kadrowe – tylko 75,2% OPS spełnia wymogi ustawowe; niedobór specjalistów ds. DI, psychiatrów, terapeutów	Program stabilizacji zatrudnienia, podwyżki systemowe, rozwój kwalifikacji, szkolenia specjalistyczne i coaching wdrożeniowy
ŚDS i DPS dla osób psychicznie chorych – 80 placówek	Spadek liczby osób objętych usługami specjalistycznymi: z 1500 do 1114 (20245); znaczny deficyt usług środowiskowych	Tworzenie zespołów środowiskowego wsparcia, usługi środowiskowe i asystenci zdrowia psychicznego
Placówki wsparcia dziennego, poradnictwo i wsparcie psychologiczne dla rodzin – 15340 rodzin objętych wsparciem, 485 asystentów	30% rodzin wskazuje trudność w dostępie do usług, duże różnice terytorialne	Rozwój poradnictwa rodzinnego, centrów wsparcia, obowiązkowy dostęp do usług psychologicznych
NGO: 114 podmiotów realizujących zadania społeczne.	Niższa aktywność NGO / PES poza Warszawą, brak lokalnych partnerstw	Regionalne fundusze partnerskie, inkubatory PES, wspólne programy z MCPS

Przedstawiona poniżej diagnoza zasobów i deficytów usług społecznych w województwie mazowieckim w kontekście sześciu kluczowych obszarów wsparcia wskazuje, że główne wyzwania rozwojowe dotyczą przede wszystkim skali i dostępności usług środowiskowych, nierównowagi terytorialnej, niedoborów kadrowych oraz zbyt wolnego tempa deinstytucjonalizacji. Dlatego w perspektywie do 2030 roku (i najbliższej dekady) priorytetem regionalnej polityki społecznej powinno być:

1. **Wzmacnianie usług w środowisku** – rozwój usług opiekuńczych, środowiskowych, dziennych i wytchnieniowych jako alternatywy dla opieki instytucjonalnej.
2. **Rozbudowa mieszkalnictwa wspomagane i treningowe** – traktowanego jako kluczowy element przejścia od DPS do modelu wsparcia środowiskowego.
3. **Profesjonalizacja i stabilizacja kadr** – zwiększenie zatrudnienia, kompetencji cyfrowych i specjalistycznych oraz poprawa warunków pracy pracowników pomocy i usług społecznych.
4. **Rozwój lokalnych planów deinstytucjonalizacji i integracji usług** – rekomendowane wdrożenie planowania DI na poziomie powiatów i gmin, wsparte działaniami edukacyjnymi i doradczymi MCPS.
5. **Wyrównywanie różnic terytorialnych** – ukierunkowanie wsparcia finansowego na powiaty depopulacyjne i o najniższym poziomie dostępu do usług, w szczególności w subregionach radomskim, ostrołęckim, płockim, siedleckim i ciechanowskim.
6. **Budowanie partnerstw i sieci współpracy** – z udziałem CUS, OPS, PCPR, NGO i sektora prywatnego, w celu tworzenia spójnych lokalnych ekosystemów wsparcia.

Zasoby i braki w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami

Największe braki w usługach	Asystent osobisty, usługi rehabilitacyjne, opieka wytchnieniowa, transport door-to-door.
Bariery (wg raportów i map)	Biurokracja (39%), brak informacji (37%), niedobór kadr i infrastruktury.
Stan obecny (instytucje / usługi)	Usługi specjalistyczne uzyskało 1114 odbiorców, mieszkania wspomagane i treningowe: 81 ogółem w zasobie regionu, liczba CIS/KIZ/ZAZ: 17/21/10, WTZ nierównomiernie rozmieszczone.
Rekomendowane działania	Rozwój AOON, opieki wytchnieniowej, rehabilitacji lokalnej, teleopieki; standard informacyjny w gminach.

Zasoby i braki w obszarze wsparcia osób starszych i niesamodzielnych

Największe braki w usługach	Usługi opiekuńcze świadczone przez sektor zdrowia, usługi wsparcia w domu, pobyt w dziennych domach, transport lokalny.
Bariery (wg raportów i map)	Luka pomiędzy opieką domową a domami pomocy społecznej, zbyt niska dostępność wsparcia w placówkach dziennych.
Stan obecny (instytucje / usługi)	Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi: 14652 (wzrost z 14377 w 2023 r.), liczba dziennych domów pomocy: 62, DPS dla osób w podeszłym wieku – 35, przewlekle i somatycznie chorych – 39, 760 klubów i innych miejsc dziennego wsparcia dla seniorów, 62 dzienne domy pomocy.
Rekomendowane działania	Rozwój usług sąsiedzkich, teleopieki, mobilnych zespołów opiekuńczych, domów dziennych dla seniorów.

Zasoby i braki w obszarze wsparcia osób w kryzysach psychicznych

Największe braki w usługach	Środowiskowe usługi specjalistyczne, asystenci zdrowia psychicznego, działania profilaktyczne, wsparcie na wczesnym etapie.
Bariery (wg raportów i map)	Spadek liczby osób korzystających z usług, brak kadr, trudności z zapewnieniem dostępu do usług.
Stan obecny (instytucje / usługi)	Liczba osób objętych usługami specjalistycznymi: 1114 (1500 w 2023 r.), środowiskowe domy samopomocy (ŚDS) – 80 placówek.
Rekomendowane działania	Rozwój form wsparcia środowiskowego, działania poprzez CUS, moduły zdrowia psychicznego w usługach, współfinansowanie usług środowiskowych, rozważenie narzędzi wsparcia zdrowia psychicznego online (programy terapii zdalnej), profilaktyka zdrowia psychicznego.

Zasoby i braki w obszarze wsparcia osób w kryzysie bezdomności

Największe braki w usługach	Mieszkania treningowe i wspomagane, noclegownie, ogrzewalnie, punkty pomocy doraźnej, integracja wsparcia, zapobieganie popadnięciu w bezdomność (profilaktyka).
Bariery (wg raportów i map)	Trudności w uzyskaniu usług (37% gmin), brak informacji, brak infrastruktury ~50% gmin.
Stan obecny (instytucje / usługi)	81 mieszkań treningowych i wspomaganych, 17 centrów integracji społecznej, niewystarczająca liczba punktów pomocy doraźnej i schronisk (brak infrastruktury w wielu powiatach); w podregionach wiejskich często brak łaźni, ogrzewalni i noclegowni.
Rekomendowane działania	Wsparcie na wczesnym etapie – zapobieganie utracie pracy i mieszkania, „housing first” – zapewnienie mieszkań w sytuacji kryzysu, zintegrowane centra kryzysowe, rozwój noclegowni, ogrzewalni i innych form wsparcia, zintegrowana ścieżka wychodzenia z kryzysu.

Zasoby i braki w obszarze wsparcia rodzin z dziećmi

Największe braki w usługach	Pomoc psychologiczna, poradnictwo prawne, poradnictwo rodzinne, wsparcie dzienne.
Bariery (wg raportów i map)	30% gmin wskazuje, że dostęp do usług wsparcia jest trudny lub niewystarczający, w części gmin brak specjalistów.
Stan obecny (instytucje / usługi)	Liczba asystentów rodziny: (485, wzrost o 19 r/r), 187 placówek wsparcia dziennego (świetlice), 142 placówki opiekuńczo-wychowawcze (+2), 17 ośrodków interwencji kryzysowej (OIK), osoby korzystające z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych: 11 386 (12 873 w 2023 r.)
Rekomendowane działania	Zwiększenie dostępności poradnictwa, rozwój CUS, wsparcie dla asystentów rodziny, rozwój poradnictwa specjalistycznego.

Zasoby i braki w obszarze systemowym (instytucje, OPS, CUS, PCPR)

Największe braki w usługach	Spójne lokalne plany deinstytucjonalizacji i rozwoju usług społecznych, adekwatne narzędzia wdrożeniowe, braki kompetencyjne i kadrowe.
Bariery (wg raportów i map)	Niewystarczające środki, dotkliwe deficyty kadrowe, braki infrastruktury; tylko 56% powiatów posiada LPDI.
Stan obecny (instytucje / usługi)	Liczba pracowników socjalnych: 6068 (spadek o 9%); spełnienie wymogu kadrowego OPS: 75,2% instytucji, CUS: 12 w 2024 r.
Rekomendowane działania	Opracowanie LPDI, zapewnienie wsparcia wdrożeniowego, profesjonalizacja i rozwój kadr, platforma szkoleniowa MCPS.

Realizacja powyższych kierunków pozwoli na stopniowe przejście od fragmentarycznych działań do całościowej transformacji systemu usług społecznych, zgodnie z zasadami deinstytucjonalizacji, personalizacji wsparcia i rozwoju usług publicznych opartych na prawach, a nie tylko na interwencji.

2. HORYZONTALNE PRIORYTETY POLITYKI SPOŁECZNEJ REGIONU

- Horyzontalne priorytety polityki społecznej regionu wynikające z diagnoz i map potrzeb obejmują dziesięć obszarów. Dotyczą one potrzeby budowy nowoczesnych, odpornych instytucji zdolnych reagować na kryzysy oraz rozwój systemów predykcji ryzyk. Podkreślają rosnące znaczenie wsparcia seniorów i osób niesamodzielnych – usług środowiskowych, teleopieki, profilaktyki i wsparcia opiekunów. Wskazują na pogłębiające się problemy obszarów wiejskich: depopulację, wykluczenie transportowe, ograniczony dostęp do usług i potrzebę wzmocnienia lokalnych wspólnot. Wskazują na konieczność rozwoju systemu wsparcia dla dzieci, młodzieży i młodych dorosłych, zwłaszcza w obszarze zdrowia psychicznego, edukacji i samodzielności.

- Kolejne wyróżnione priorytety to zapewnienie integracji społecznej migrantów w regionie, tworzenia spójnej polityki migracyjnej i wzmocnienia dialogu międzykulturowego. Ważnym obszarem jest przeciwdziałanie uzależnieniom behawioralnym i higiena cyfrowa. Opisano także konieczność ograniczania przemocy – domowej, rówieśniczej i cyfrowej – poprzez lepszą koordynację instytucji, edukację i wczesną interwencję oraz wdrażanie programów profilaktycznych. Istotnym zadaniem jest wzmocnienie odporności lokalnych społeczności, rozwój wolontariatu, liderów i infrastruktury zaufania. Podkreślono znaczenie integracji usług społecznych, tworzenia ekosystemów współpracy i CUS, profesjonalizacji kadr – zwiększenia ich liczby, kompetencji, dobrostanu i atrakcyjności pracy w sektorze społecznym. Ostatni obszar dotyczy rozwoju kompetencji cyfrowych oraz wykorzystania rozwiązań cyfrowych i zdalnych, w tym opartych o sztuczną inteligencję (AI).

1.	Budowanie instytucji odpornych na kryzysy i nowe wyzwania – zarządzanie adaptacyjne w reakcji na nowe ryzyka
2.	Utrzymanie samodzielności i zdrowia osób starszych – odpowiedzialna troska o starzejące się Mazowsze
3.	Wzmocnienie integracji społecznej na terenach wiejskich – zmiana modelu wsparcia
4.	Wspieranie rozwoju dzieci, młodzieży i młodych dorosłych – młode pokolenie jako podmiot polityki społecznej
5.	Integracja społeczna migrantów w regionie – nowi mieszkańcy, wspólna przyszłość
6.	Przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym, w tym cyfrowym – identyfikacja zagrożeń i higiena cyfrowa
7.	Ograniczenie przemocy: domowej, rówieśniczej i cyberprzemocy – lokalne wspólnoty wolne od przemocy
8.	Integracja usług i współpraca międzysektorowa – nowy poziom kooperacji
9.	Rozwój kadr pomocy społecznej oraz ich kompetencji – wzmocnienie prestiżu profesji i pozyskiwanie nowych pracowników
10.	Transformacja cyfrowa i wykorzystanie AI w polityce społecznej – cyfrowe i inteligentne usługi społeczne

Budowanie instytucji reaktywnych na kryzysy i nowe wyzwania – zarządzanie adaptacyjne w reakcji na nowe ryzyka

Rosnąca złożoność wyzwań społecznych oraz kryzysów oznacza potrzebę nowego podejścia do zarządzania bezpieczeństwem i spójnością społeczną. W instytucjach potrzebne są nowe mechanizmy analizy i predykcji ryzyk oraz koordynacji działań.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Analityka i gromadzenie kluczowych danych, cyfrowy dostęp do danych.
- Systemowe przygotowanie do zarządzania kryzysowego – wiele OPS i PCPR nie posiada procedur reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych (np. napływ uchodźców, black-out, powódzie, kryzysy społeczne).
- Nierówny poziom zasobów w JOPS – znaczne różnice w regionie.
- Obciążenie pracowników socjalnych, potrzeba nowych kompetencji zarządczych.
- Niski poziom predykcji i monitoringu problemów społecznych.
- Niski poziom współpracy międzysektorowej w zarządzaniu kryzysami społecznymi.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Profesjonalizacja zarządzania kryzysowego – opracowanie lokalnych planów reagowania na sytuacje kryzysowe oraz ich cykliczne testowanie.
2. Rozwój systemów wczesnego ostrzegania – wykorzystanie danych z OPS, PUP, NFZ i danych lokalnych do identyfikacji trendów ryzyka (np. rosnące bezrobocie, zadłużenie, przemoc).
3. Integracja baz danych i cyfryzacja zarządzania społecznym ryzykiem – budowa wspólnej platformy analitycznej dla jednostek pomocy społecznej w regionie.
4. Tworzenie regionalnego banku ekspertów (psychologów, mediatorów, doradców kryzysowych).
5. Rozwijanie partnerstw instytucjonalnych i sieci współpracy – regionalne zespoły koordynacyjne łączące OPS, PCPR, NGO, służby ratownicze i samorząd.

Nowe podejścia

Przejsie od logiki administracyjnej w stronę zarządzania adaptacyjnego (analiza danych, współpraca, szybka reakcja). Tworzenie centrów zarządzania ryzykami społecznymi – sieci podmiotów (OPS, NGO, policja, zdrowie, edukacja), które wspólnie reagują na kryzysy. Rozwijanie koncepcji „inteligentnych instytucji” – narzędzia predykcji, mapowania zagrożeń, cyfrowe bazy danych i automatyczne alerty społecznego ryzyka.

38% – tyle JOPS w regionie nie posiada procedur reagowania kryzysowego ani planów zabezpieczenia ciągłości działania (OZPS/MCPS 2023)

Utrzymanie samodzielności i zdrowia osób starszych – odpowiedzialna troska o starzejące się Mazowsze

Region mierzy się z koniecznością zapewnienia wsparcia rosnącej liczbie osób starszych i niesamodzielnych. Według szacunków, obecnie ok. 15–18% seniorów wymaga regularnego wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Deficyt miejsc i długie oczekiwanie na wsparcie w domach pomocy społecznej.
- Konieczność zapewnienia usług opiekuńczych w środowisku – dziennych i domowych, wsparcia osób ze szczególnymi potrzebami (choroby otępienne, niepełnosprawności, kryzysy psychiczne, samotność i in.).
- Uspójnienie systemu wsparcia osób w opiece długoterminowej.
- Zapewnienie równego dostępu do usług w gminach.
- Niskie wykorzystanie w regionie teleopieki i zdalnych form wsparcia.
- Deficyt opiekunek, niskie kompetencje opiekuńcze w rodzinach, niski poziom wsparcia opiekunów nieformalnych.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Rozwój i zapewnienie dostępności usług wsparcia w środowisku domowym, w tym mieszkań treningowych i wspomaganych.
2. Aktywizacja społeczna, edukacja, przeciwdziałanie izolacji – rozwój klubów seniora, miejsc spotkań, wspieranie edukacji senioralnej i cyfryzacji.
3. Rozwijanie programów profilaktycznych (choroby przewlekłe, wczesne wykrywanie, aktywność fizyczna) skierowanych do osób 60+.
4. Wykorzystanie teleopieki i telewsparcia – systemy alarmowe, urządzenia wspierające samodzielność (np. czujniki w mieszkaniu, monitoring, aplikacje wspierające zdrowie).
5. Wsparcie rodzin i opiekunów nieformalnych: szkolenia, grupy wsparcia, usługi zastępcze.
6. Poprawa monitoringu, danych i zarządzania wsparciem osób niesamodzielnych.

NOWE PODEJŚCIA

Silniejszy nacisk na rozwój usług w środowisku, tworzenie CUS, koordynacja usług, współpraca międzysektorowa. Bardziej intensywne wykorzystanie dobrych praktyk z wdrożeń teleopieki i telemedycyny w Polsce i Unii Europejskiej. Łączenie usług opiekuńczych, pielęgniarских i rehabilitacyjnych w systemie lokalnym, wzrost partycypacji seniorów.

1,04 mln – populacja osób w wieku 65+ na Mazowszu
ze zróżnicowanymi potrzebami wsparcia (2024)

Wzmocnienie integracji społecznej na terenach wiejskich – zmiana modelu wspierania rozwoju społeczności wiejskich

Wiele gmin peryferyjnych boryka się z problemami strukturalnymi: depopulacją, migracją do miast, niskim poziomem infrastruktury społecznej. Wymagają one działań, które pozwolą ich mieszkańcom uniknąć marginalizacji i „cichego wykluczenia”.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Wyludnianie się i starzenie populacji na obszarach wiejskich – odpływ młodych i spadek liczby urodzeń osłabiają lokalne rynki pracy i podaż usług.
- Ograniczony dostęp do transportu publicznego (wykluczenie komunikacyjne) – izolacja i utrudniony dostęp do pracy, edukacji, opieki zdrowotnej, infrastruktury cyfrowej.
- Nierówny dostęp do usług społecznych i zdrowotnych (żłobki, DPS, poradnie itp.).
- Niska aktywność zawodowa i społeczna mieszkańców – bezrobocie, praca nierejestrowana, ograniczona integracja i mobilność społeczna.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Rozwój centrów usług społecznych na wsi, łączących funkcje opiekuńcze, edukacyjne, doradcze i aktywizacyjne, w oparciu o istniejące instytucje (gminne ośrodki kultury, biblioteki, szkoły) oraz potencjał lokalnych sieci współpracy.
2. Wspieranie mobilności mieszkańców, przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu.
3. Aktywizacja zawodowa i rozwój przedsiębiorczości społecznej – wsparcie dla spółdzielni socjalnych, kół gospodyń wiejskich i mikroprzedsiębiorstw usługowych.
4. Rozwój kompetencji cyfrowych i edukacji dorosłych – szkolenia z e-administracji, obsługi urządzeń cyfrowych i pracy zdalnej, rozwój e-usług (teleopieka).
5. Integracja działań samorządów, NGO i instytucji rynku pracy – tworzenie lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju wsi.

NOWE PODEJŚCIA

Zmiana paradygmatu – od modelu skupionego na wyrównywaniu deficytów do modelu opartego na endogenicznym potencjale i lokalnych zasobach. Nowoczesna wieś jako przestrzeń z własną tożsamością, oparta na współpracy, lokalnych zasobach i innowacjach społecznych. Lokalne przywództwo, nowe technologie, ekonomia społeczna, spójność terytorialna, ekosystem współpracy.

34 – tyle spośród 314 gmin Mazowsza utraciło więcej niż 5% mieszkańców w ostatnich 10 latach (2024)

Wspieranie rozwoju dzieci, młodzieży i młodych dorosłych – młode pokolenie jako wyzwanie dla polityki społecznej

Najmłodszy mieszkańcy wymagają szerszego niż w poprzednich dekadach zakresu usług społecznych, m.in. wsparcia rozwoju, przeciwdziałania kryzysom zdrowia psychicznego, usamodzielniania się i wchodzenia na rynek pracy.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Nierówności cyfrowe i edukacyjne (dostęp do żłobków, przedszkoli, kompetencji cyfrowych, dobrej jakości edukacji).
- Rosnący poziom problemów wychowawczych, kryzys relacji rodzinnych, przemoc domowa i rówieśnicza, wykorzystywanie seksualne, zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem, uzależnienia.
- Kryzys zdrowia psychicznego i dobrostanu (depresje, samobójstwa, samotność).
- Uzależnienia od substancji oraz behawioralne, w tym od środowiska cyfrowego.
- Niepewność społeczno-ekonomiczna, trudności z uzyskaniem samodzielności i wejściem na rynek pracy.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Wzmocnienie zdrowia psychicznego: centra, interwencje, programy wsparcia.
2. Wyrównywanie szans edukacyjnych (w tym dostęp do żłobków i przedszkoli, zajęć pozaszkolnych, kultury, sportu).
3. Wielowymiarowe wsparcie poradnicze i profilaktyczne rodzin – „plan usług rodzinnych” (psychologiczne, wychowawcze, prawne, zdrowotne, socjalne), z wykorzystaniem asystentury rodzinnej i pracy w środowisku (wizyty domowe, grupy rodziców, świetlice socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe)
4. Wsparcie samodzielności życiowej i zawodowej – rozwoju kompetencji oraz wejścia na rynek pracy (programy aktywizacji, NEET).
5. Wdrażanie rekomendowanych programów profilaktycznych o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, adresowanych do dzieci i młodzieży oraz ich opiekunów.

NOWE PODEJŚCIA

Identyfikacja dzieci i młodzieży zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem – koncentrowanie działań na wsparciu młodzieży i młodych dorosłych z mniejszymi szansami (wykluczenie społeczne, bieda, uzależnienie w rodzinie, obszary wiejskie i peryferyjne). Wprowadzanie spójnych, wielosektorowych polityk wsparcia dzieci, młodzieży i młodych dorosłych, dostrzeżenie tej grupy jako istotnego podmiotu polityki społecznej.

Integracja społeczna migrantów w regionie – nowi mieszkańcy, wspólna przyszłość

Mazowsze pełni funkcję centrum migracyjnego Polski – dlatego w większym niż dla innych województw wyzwaniem jest przemyślana integracja społeczna migrantów jako długofalowa polityka społeczna, budująca wspólnotę i spójność regionu.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Koncentracja migrantów w regionie i aglomeracji warszawskiej.
- Brak regionalnej polityki migracyjnej i integracji kulturowej – działania prowadzone punktowo, bez spójnego systemu współpracy.
- Niestabilność zatrudnienia i ryzyko wyzysku ekonomicznego.
- Ryzyko segmentacji społecznej i wzrostu napięć – niechęć wobec migrantów, wynikająca z lęku, dezinformacji i braku kontaktu między grupami.
- Trudności w dostępie do mieszkań i usług publicznych, bariery językowe i biurokratyczne utrudniające stabilizację społeczną.
- Wyzwania edukacyjne i kulturowe – potrzeba zapewnienia edukacji, tłumaczy, asystentów międzykulturowych i nowych metod nauczania języka polskiego.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Opracowanie regionalnej polityki integracyjnej dla Mazowsza – dokumentu łączącego perspektywę migracji wewnętrznych i zewnętrznych, koordynującego działania samorządów, instytucji oraz sektora pozarządowego.
2. Tworzenie lokalnych centrów integracji cudzoziemców, oferujących informacje i konsultacje o możliwościach wsparcia w środowisku.
3. Wsparcie szkół w pracy z dziećmi cudzoziemskimi.
4. Włączenie migrantów w życie społeczne i gospodarcze – programy aktywizacji zawodowej, mentoringu, wolontariatu i dialogu międzykulturowego.
5. Przeciwdziałanie stereotypom i dezinformacji – kampanie społeczne.

NOWE PODEJŚCIA

Migracja jako czynnik spójności, a nie podziału – tworzenie warunków do współistnienia i współtworzenia, a nie jedynie asymilacji. Systemowe zarządzanie różnorodnością. Tworzenie społecznych mostów, które przełamują bariery i budują zaufanie, koordynacja danych o migracjach, włączenie migrantów w proces decyzyjny.

318 tys. – liczba cudzoziemców przebywających na terenie regionu
(dane szacunkowe, 2025)

Przeciwdziałanie uzależnieniom behawioralnym (w tym cyfrowym) – identyfikacja zagrożeń i higiena cyfrowa

Środowisko cyfrowe stwarza szereg wyzwań dla młodzieży i dorosłych, związanych m.in. z uzależnieniami behawioralnymi. Przeciwdziałanie im powinno łączyć działania na poziomie szkoły, rodziny, instytucji zdrowia i pomocy społecznej.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Wzrost podatności na nawyki i zachowania uzależniające, które prowadzą do zaburzenia równowagi emocjonalnej, poznawczej i społecznej.
- Główne problemy: uzależnienie od smartfonów, mediów społecznościowych, gier komputerowych i mobilnych, pornografii i seksu online, zakupów w sieci, streamingu i treści video itp.
- Brak kontroli nad czasem i częstotliwością korzystania, utrata równowagi między życiem offline a online.
- Stopniowe osłabienie relacji społecznych i kompetencji emocjonalnych.
- Zaburzenia snu, koncentracji, samooceny i zdrowia psychicznego.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Wprowadzenie regionalnych programów edukacji cyfrowej i higieny korzystania z technologii w szkołach, placówkach wychowawczych i instytucjach kultury.
2. Zwiększenie dostępności do wsparcia psychologicznego i terapeutycznego dla dzieci, młodzieży i dorosłych – także w formie online.
3. Wzmacnianie współpracy szkół, poradni psychologiczno-pedagogicznych, OPS i organizacji społecznych w zakresie profilaktyki cyfrowej.
4. Kampanie regionalne promujące równowagę między życiem online i offline („cyfrowy detoks”, „offline day”).
5. Prowadzenie monitoringu uzależnień cyfrowych i kondycji psychicznej.
6. Łączenie profilaktyki substancji z profilaktyką cyfrową.

NOWE PODEJŚCIA

Nowoczesna profilaktyka, m.in. laboratoriów profilaktyki cyfrowej w szkołach i bibliotekach, warsztaty dla dzieci, rodziców i seniorów, działania typu redukcja szkód – limity czasu ekranowego, filtry i testy substancji. Edukacja o AI i bezpieczeństwie danych, wykorzystanie potencjału lokalnych środowisk do budowy kultury odpowiedzialności cyfrowej i zdrowego stylu życia online i offline.

5 godz. – przeciętny czas spędzany dziennie przez nastolatki przy ekranie (NASK 2025)

Ograniczenie przemocy: domowej, rówieśniczej i cyberprzemocy – lokalne wspólnoty wolne od przemocy

Różne oblicza zagrożenia przemocą (fizyczna, psychiczna, ekonomiczna, rówieśnicza, cyberprzemoc, mowa nienawiści) oraz wzrost agresji w relacjach wymagają traktowania tego obszaru jako istotnego wyzwania społecznego.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Wysoka skala przemocy domowej, w tym ukrywanej, niska wykrywalność i zgłaszalność.
- Rosnące zjawiska przemocy rówieśniczej i agresji w szkołach – hejt, izolowanie, przymus grupowy.
- Wzrost nowych form przemocy w środowisku cyfrowym: pornografia zemsty, grooming, sexting, manipulacje emocjonalne i ekonomiczne.
- Brak spójnego systemu wczesnego reagowania i współpracy międzyinstytucjonalnej – słaba wymiana informacji między szkołami, OPS, policją, służbą zdrowia i sądami.
- Zwiększające się przyzwolenie społeczne na agresję słowną i symboliczną.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Systematyczny monitoring zjawiska, stałe zespoły interdyscyplinarne w każdym powiecie, rozwój OIK i miejsc schronienia.
2. Koordynacja działań – poprawa współpracy między instytucjami i wymiana danych.
3. Edukacja antyprzemocowa w szkołach i kampanie społeczne przeciw mowie nienawiści i cyberprzemocy.
4. Wzmocnienie roli szkół, OPS i NGO w działaniach edukacyjnych i prewencyjnych.
5. Szybkie ścieżki reagowania – standaryzacja komunikacji i skrócenie czasu pomocy.
6. Programy dla sprawców przemocy (korekcyjno-edukacyjne i mentoringowe).
7. Antyprzemocowe kampanie społeczne.

NOWE PODEJŚCIA

Zintegrowany wokół szeroko definiowanego zagadnienia przemocy system profilaktyki, ochrony i interwencji, oparty na wczesnym reagowaniu, współpracy służb i aktywizacji społeczności lokalnych. „Jedno okienko” – całodobowa linia pomocy, czat i mapy usług pomocowych. Wdrożenie analizy ryzyka opartej na danych (Policja, OPS, edukacja). Rozwijanie szybkich procedur zabezpieczania dowodów.

48% – odsetek dzieci, które doświadczyły przemocy rówieśniczej w Polsce, według analiz jej skala znacząco wzrasta także na Mazowszu (2023)

Integracja usług i współpraca międzysektorowa

Rozwój usług społecznych i efektywność wsparcia wymagają integracji działań oraz wzmocnienia współpracy różnych podmiotów: instytucji z różnych sektorów, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Rosnący popyt na usługi społeczne dla różnych grup społecznych, konieczność priorytetyzacji potrzeb, ograniczenia finansowe instytucji.
- Różnice w dostępie do liczby i jakości usług pomiędzy gminami.
- Fragmentacja usług, niski poziom integracji w ich projektowaniu i dostarczaniu.
- Zróżnicowana „gęstość” sieci kooperacji między instytucjami z różnych sektorów: wymiany informacji, współtworzenia, analizy efektywności.
- Niewystarczająca informacja na temat dostępności usług dla odbiorców.
- Relatywnie niskie zaangażowanie w tworzenie usług organizacji pozarządowych, sektora ekonomii społecznej, partnerów społecznych.

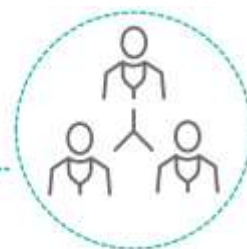
KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Zintegrowane podejście do usług – planowanie w logice życiowych potrzeb mieszkańców, wiązanie usług w pakiety i ścieżki wsparcia.
2. Zacieśnianie współpracy międzysektorowej – tworzenie lokalnych ekosystemów usług.
3. Rozwijanie centrów usług społecznych jako podstawowego narzędzia integracji i koordynacji usług w gminach, a także indywidualizacji wsparcia.
4. Rozwijanie kompetencji w instytucjach w zakresie zarządzania sieciowego współpracy i kooperacji.
5. Rozwój zintegrowanych baz danych o usługach i beneficjentach, analiza luk i powielających się działań.
6. Włączanie mieszkańców, rodzin i społeczności lokalnych w koprodukcję usług.

NOWE PODEJŚCIA

„Ogólnopolska diagnoza deinstytucjonalizacji usług społecznych” wskazała na dobre efekty nawyku koordynacji i integracji usług na poziomie lokalnym, np. w obszarach wsparcia osób w kryzysie bezdomności czy pieczy zastępczej. Model wielosektorowych współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin „Kooperacje 3D” pozwala przełamać bariery współpracy i poprawić spójność świadczonych lokalnie usług.

28 – wskaźnik potencjału współpracy międzysektorowej na Mazowszu
(średnia krajowa, najwyższy uzyskany w regionach – 32)

Rozwój kadr pomocy społecznej oraz ich kompetencji – wzmacnianie prestiżu profesji i pozyskiwanie pracowników

Brak wystarczającej liczby pracowników, przeciążenie i wypalenie – czynniki te grożą ciągłości oraz jakości wsparcia społecznego. Wyzwaniem jest zapewnienie atrakcyjności zawodów społecznych oraz rozwój nowych umiejętności i kompetencji.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Niskie płace, obciążenie psychiczne i brak ścieżek awansu.
- Wysoki poziom stresu i wypalenia zawodowego wśród pracowników pierwszej linii.
- Potrzeba nowych umiejętności – m.in. w zakresie zarządzania, komunikacji, analityki, zarządzania sobą, kooperacji i tworzenia wspólnych projektów, korzystania z rozwiązań technologicznych i AI.
- Niedostatek pracowników zawodów wspierających działania sektora społecznego (psychologowie, terapeuci, psychiatry i in.).
- Potrzeba mentoringu, autonomii i rozwijania pracy zespołowej.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Diagnoza ryzyk kadrowych i potrzeb szkoleniowych.
2. System zachęt dla potencjalnych pracowników: stypendia i staże marszałkowskie, program „absolwent w OPS/PCPR”, dodatki terenowe i superwizyjne, inne narzędzia motywacji finansowej.
3. Rozwój kompetencji – ramy kwalifikacji, mikrocertyfikaty, sieci superwizji i interwizji.
4. Wsparcie psychologiczne, elastyczny czas pracy, przeciwdziałanie wypaleniu.
5. Szkolenia cyfrowe i analityczne, wykorzystanie narzędzi IT i AI.
6. Promocja zawodu poprzez kampanie społeczne i storytelling dobrych praktyk.
7. Wzmacnianie zespołów – rozwój ról specjalistycznych i mentoring.

NOWE PODEJŚCIA

Przejdźcie od zarządzania personelem do zarządzania kompetencjami, by lepiej wykorzystać potencjał, niezależnie od formalnych stanowisk. Wykorzystanie technologii cyfrowych i AI. W centrum uwagi powinny znaleźć się dobrostan, współpraca i uczenie się, co pozwoli zatrzymać pracowników i uczynić z nich liderów lokalnych zmian społecznych.

54% – taki odsetek pracowników sektora pomocy społecznej w Polsce odczuwa wypalenie zawodowe (Uczelnia Korczaka, 2025)

Transformacja cyfrowa i wykorzystanie AI w polityce społecznej – cyfrowe i inteligentne usługi społeczne

Cyfrowa transformacja i rozwój sztucznej inteligencji zmieniają sposób świadczenia usług społecznych. W wielu regionach technologie stają się warunkiem utrzymania dostępności usług w obliczu starzenia się ludności, braków kadrowych oraz oczekiwań mieszkańców dotyczących prostszej, szybszej i spersonalizowanej pomocy.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Niski poziom kompetencji cyfrowych w regionie, mała liczba wdrożeń.
- Brak strategii wykorzystania danych społecznych i analityki predykcyjnej.
- Niedobór kadr cyfrowych i kompetencji technologicznych w pomocy społecznej.
- Ryzyko wykluczenia cyfrowego mieszkańców (seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, rodziny o niskich kompetencjach cyfrowych).
- Brak standardów etycznych i prawnych dotyczących wykorzystania AI w usługach publicznych, obawa przed automatyzacją decyzji.
- Ograniczona współpraca międzysektorowa (pomoc społeczna – zdrowie – edukacja – NGO – technologie).
- Brak regionalnych rozwiązań wspólnych – każda gmina wdraża technologie osobno, bez interoperacyjności.

KIERUNKI DZIAŁANIA

1. Rozwój usług cyfrowych i asystentów AI wspierających mieszkańców – chatboty doradcze, e-wnioski, automatyczne umawianie usług, zdalna opieka i konsultacje.
2. Wdrożenie systemów predykcji i analizy danych – identyfikacja ryzyk ubóstwa, kryzysu psychicznego, przemocy domowej, bezdomności, potrzeb seniorów.
3. Modernizacja infrastruktury cyfrowej OPS i PCPR oraz standaryzacja narzędzi – wdrożenie systemu informacyjnego i hurtowni danych.
4. Podniesienie kompetencji cyfrowych pracowników i wprowadzenie nowych ról (analityk danych, koordynator usług cyfrowych).
5. Rozwijanie partnerstw z uczelniami, instytutami badawczymi, firmami technologicznymi i NGO – pilotaże, laboratoria innowacji społecznych, inkubatory AI dla usług.
6. Zabezpieczenie standardów etycznych, dostępności i ochrony danych – audyt algorytmów, dostępność usług dla osób z niepełnosprawnościami.

NOWE PODEJŚCIA

Przejdźcie od modelu opartego na dokumentacji papierowej i pracy manualnej do modelu usług cyfrowych, zintegrowanych, proaktywnych i opartych na danych. Rozwój „inteligentnych usług społecznych” – wykorzystujących AI do wczesnego wykrywania ryzyka, dopasowania usług i automatyzacji prostych czynności, uwalniając czas pracowników dla pracy z ludźmi. Wykorzystanie dobrych praktyk regionalnych w UE, np. z projektu Interreg CARES „Remote Health for Silver Europe”.

V. Koncepcje naukowe polityki społecznej jako fundament polityki społecznej Mazowsza

Inwestycyjna polityka społeczna – Wielosektorowa polityka społeczna – Polityka społeczna zorientowana na usługi – Indywidualizacja i personalizacja wsparcia – Deinstytucjonalizacja – Integracja i koordynacja usług społecznych – Ponadgminna współpraca w tworzeniu usług – Mieszane usługi społeczne i współodpłatność – Dowody naukowe jako podstawa tworzenia i planowania usług – Profesjonalizacja służb społecznych – Nowe technologie we wsparciu społecznym

- Trzecim elementem diagnozy społecznej Mazowsza jest przegląd podejść i koncepcji naukowych, które stanowią fundament Strategii. Są to sprawdzone, oparte na wieloletnich badaniach i dowodach (*evidence-based policy*) ramy analityczne wykorzystywane do projektowania nowoczesnych polityk publicznych.
- Przyjęte w Strategii podejścia są spójne z kierunkami polityk społecznych Unii Europejskiej oraz z modelem społecznej gospodarki rynkowej. Odzwierciedlają także współczesne praktyki rozwiązywania problemów społecznych w państwach UE, w tym procesy deinstytucjonalizacji, profesjonalizacji usług, integracji sektorów oraz wzmacniania odporności społecznej. Dzięki temu Strategia wpisuje się w europejskie standardy i wspiera modernizację regionalnej polityki społecznej.
- Strategia konsekwentnie odwołuje się do kluczowych zasad europejskiej polityki społecznej – takich jak równość dostępu do usług, trwałość i skalowalność rezultatów, standaryzacja i profesjonalizacja usług, racjonalizacja kosztów oraz efektywność interwencji. Obecnie znaczenia nabierają nowe trendy i wyzwania, które będą kształtować projektowanie usług społecznych i polityk publicznych na Mazowszu. Stanowią one punkt wyjścia dla priorytetów i kierunków działań określonych w niniejszej Strategii.

1. INWESTYCYJNA POLITYKA SPOŁECZNA JAKO NOWOCZESNY MODEL PAŃSTWA DOBROBYTU

Postrzeganie polityki społecznej jako inwestycji, której celem jest zwiększenie potencjału kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego poprzez redystrybucję nie tylko świadczeń, ale także możliwości i szans. Polityka społeczna jest w tym podejściu rozumiana nie jako koszt lub wydatek, ale jako inwestycja w dobrobyt społeczny. Wiąże się to m.in. ze szczególnym traktowaniem edukacji wczesnego dzieciństwa, wsparciem rodziny, rozbudową infrastruktury społecznej, współpracą międzysektorową, rozwojem więzi lokalnych.

2. WIELOSEKTOROWOŚĆ WSPARCIA SPOŁECZNEGO

Wsparcie społeczne jest coraz częściej realizowane nie tylko przez tradycyjne instytucje pomocy społecznej, ale w sieci współpracy podmiotów z różnych sektorów: publicznego, prywatnego, pozarządowego, ekonomii społecznej, nieformalnego, lokalnych społeczności. Ich współpraca pozwala na lepsze rozpoznanie potrzeb oraz zwiększa skuteczność i jakość pomocy. Podejście to jest skutecznie stosowane np. w rozwiązywaniu problemów osób w kryzysie bezdomności, w zakresie aktywizacji seniorów czy przeciwdziałaniu przemocy domowej. Współpraca wielosektorowa będzie zyskiwać na znaczeniu.

3. POLITYKA SPOŁECZNA ZORIENTOWANA NA USŁUGI

Model wspierania społecznego ewoluuje w kierunku rozwijania usług społecznych, które są jednym z wymiarów oddziaływania nowoczesnego państwa dobrobytu (welfare state). Rozbudowany rynek usług społecznych, z których mogą skorzystać obywatele, zastępuje lub uzupełnia świadczenia pieniężne i pozwala odbiorcom skorzystać z profesjonalnego i indywidualnego wsparcia. Zmianę modelu pomocy społecznej z redystrybucyjnego na usługowy przyspiesza tworzenie centrów usług społecznych, które mają nastawienie usługowe.

4. INDYWIDUALIZACJA I PERSONALIZACJA USŁUG

Spersonalizowane i indywidualne usługi społeczne to dążenie do oferowania usług „szytych na miarę”, dopasowanych do potrzeb konkretnego odbiorcy. Punktem wyjścia jest perspektywa odbiorcy i diagnoza jego potrzeb. Personalizacja to również prawo wyboru i większe upewnomoenie odbiorców usług (empowerment): to on wybiera, kto zrealizuje dla niego usługę o określonym standardzie. Trend ten prowadzi do tworzenia spersonalizowanych usług społecznych (personal social services) na quasi rynkach usług społecznych.

5. DEINSTYTUCJONALIZACJA

Trend wynikający z decentralizacji i demonopolizacji polityki społecznej, wzmacniający rolę środowiska lokalnego i społecznych więzi. Wsparcie społeczne jest zapewniane nie tylko przez instytucje (np. stacjonarne domy pomocy), ale również przez podmioty nieinstytucjonalne oraz sektor nieformalny (rodzina, przyjaciele, sąsiedzi). Proces deinstytucjonalizacji w praktyce oznacza np. przekształcanie placówek całodobowych w kierunku instytucji wielofunkcyjnych lub otwartych na środowisko, mniejszych, w miejscu zamieszkania, środowiskowych i domowych.

6. INTEGRACJA I KOORDYNACJA USŁUG SPOŁECZNYCH

Uspójnienie sposobu oferowania wsparcia społecznego, by wszystkie usługi były oferowane kompleksowo. Ułatwianie korzystania z usług społecznych: tworzenia

„jednego okienka” i współpracy instytucji świadczących wsparcie. Przejawem jest np. tworzenie centrów usług społecznych (CUS), które koordynują „wiązki usług” dla konkretnych mieszkańców i rodzin. Kierunek ten wymaga lepszej współpracy między instytucjami oraz rozwoju rynku menedżerów usług społecznych, którzy potrafią planować organizację i dostarczanie usług.

7. PONADGMINNA WSPÓŁPRACA W TWORZENIU USŁUG

Efektom integracji i osobnym trendem będzie zwiększenie znaczenia ponadgminnej współpracy w rozwiązywaniu problemów społecznych. Część gmin ze względu na swoją wielkość i zasoby nie jest w stanie prowadzić samodzielnie niektórych działań. Ponadgminne porozumienia rozwijają się już teraz jako element współpracy gmin w zaspokajaniu potrzeb społecznych. Dotyczą one współpracy np. w obszarze przeciwdziałania bezdomności czy programów zdrowotnych. Będą one pojawiać się częściej.

8. MIESZANE USŁUGI SPOŁECZNE (SOCIAL SERVICES MIX) I WSPÓŁODPŁATNOŚĆ (FINANCE MIX)

Pomoc społeczna nie jest sama w stanie udźwignąć ciężaru świadczenia szerokich, aktywnych usług społecznych. Efektom wcześniej opisanych trendów będzie rozwój mieszanych form usług społecznych (social welfare mix). Przy koordynacyjnej roli państwa będą one dostarczane przez różnych lokalnych producentów usług. Pojawi się więcej usług współodpłatnych dla obywateli. Przykładem mogą być żłobki współfinansowane przez samorząd i rodziców czy pracodawców. W podobnej formule mogą powstawać np. dzienne domy wsparcia dla osób z demencją.

9. USŁUGI SPOŁECZNE OPARTE NA DOWODACH NAUKOWYCH (EVIDENCE-BASED)

Upowszechnia się opieranie procesów decyzyjnych w polityce pomocy i integracji społecznej na dowodach naukowych. Zastosowane w ochronie zdrowia, przyjmuje się obecnie w usługach społecznych. Instytucje wsparcia podejmują decyzje o inwestycjach społecznych na podstawie badań, analiz oraz testowaniu różnych modeli pomocy, rozwiązań organizacyjnych czy regulacji. Zwiększa się nacisk na stosowanie obiektywnej wiedzy, metod badawczych i naukowych, opieranie się na mocnych wnioskach statystycznych i ewaluacjach – by mieć pewność, że oferowane usługi są skuteczne i nie niosą ze sobą nadmiernego ryzyka.

10. PROFESJONALIZACJA KADR POMOCY SPOŁECZNEJ

Sektor usług społecznych jest istotną częścią usług publicznych, rozwija się i profesjonalizuje się jak wszystkie usługi (m.in. przez nowe technologie). Wymaga to rozwoju kompetencji i profesjonalizacji kadr. Pojawiają się nowe zawody (np. animator, facylitator, organizator społeczności lokalnych). Personalizacja usług

społecznych i wielosektorowość niosą nowe wyzwania zarządcze. W najbliższej dekadzie rozwijanie kompetencji pracowników społecznych i profesjonalizacja instytucji będzie jednym z kluczowych trendów.

11. NOWE TECHNOLOGIE WE WSPARCIU SPOŁECZNYM

Technologie cyfrowe, robotyka, automatyzacja otwierają nowe możliwości w zakresie polityki społecznej i realizacji nowych usług. Rozwiązania IT pozwalają na usprawnienie działania jednostek polityki społecznej i świadczenie usług w sposób bardziej zintegrowany, a często także – zdalny. Rozwiązania w zakresie teleopieki i telemedycyny, a także robotyki, wspomagają opiekę i monitoring. Technologie pojawiają się także w profilaktyce i poradnictwie (np. chatboty z pomocą psychologiczną, czy stosowanie VR w terapiach depresji i fobii). W ciągu dekady rozwiązania te staną się bardziej powszechne.

VI. Ocena polityki społecznej na Mazowszu

Czwartym elementem diagnozy społecznej jest analiza SWOT do Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030. Analiza dotyczy działań prowadzonych w zakresie polityki społecznej oraz usług społecznych. Została ona wykonana na podstawie danych zgromadzonych na potrzeby diagnozy, Ocen Zasobów Pomocy Społecznej przeprowadzonych w latach 2018–2024 oraz raportów z monitoringu Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030.

1. MOCNE STRONY SYSTEMU WSPARCIA SPOŁECZNEGO NA MAZOWSZU

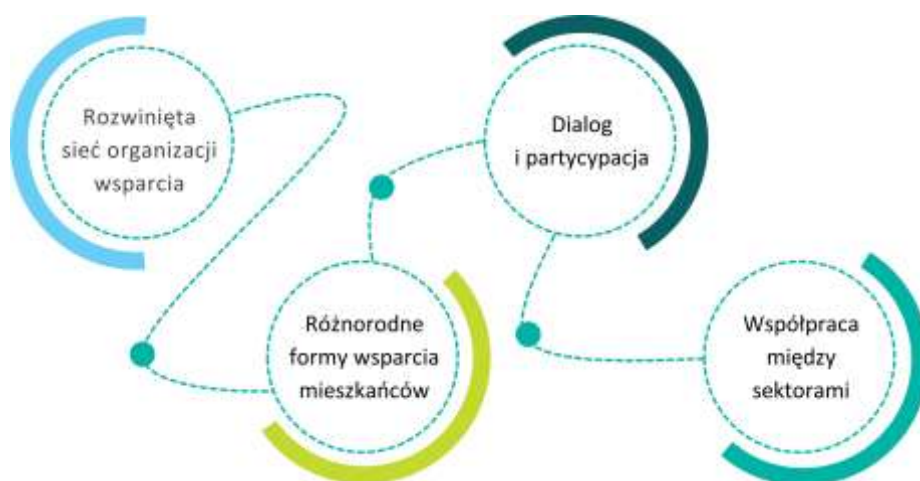

Tabela 7. Mocne strony systemu wsparcia społecznego na Mazowszu.

Czynniki	Opis
Różnorodne formy wspierania potrzeb mieszkańców, nowoczesne usługi	Na Mazowszu rozwinęliśmy dużą liczbę programów wspierających i prorodzinnych. Świadczymy w ich ramach usługi dla wielu grup mieszkańców, na podstawie szczegółowych strategii oraz zdiagnozowanych potrzeb. Korzystamy ze swojego wieloletniego doświadczenia w realizacji zadań na rzecz aktywnej integracji. Efektywnie wykorzystujemy know-how i środki Unii Europejskiej.

Czynniki	Opis
Rozwinięta sieć instytucji i organizacji udzielających wsparcia w różnych obszarach	Sektor usług wsparcia mieszkańców współtworzą obok samorządu organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i inne instytucje społeczne. Mamy na Mazowszu dużą liczbę organizacji pozarządowych (najwięcej w Polsce), z praktyką działania i doświadczeniem w różnych obszarach.
Coraz silniejsza współpraca międzysektorowa i partnerstwa	Rozwijamy współpracę międzysektorową. Realizujemy projekty z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej, tworzymy porozumienia, by rozwijać usługi społeczne i wspólnie wspierać osoby przeżywające kryzys. Skutecznie wykorzystujemy możliwości współpracy z przedsiębiorcami, np. w obszarze rynku pracy i reintegracji zawodowej.
Dialog i partycypacja w dziedzinie pomocy społecznej	Decyzje o sposobie realizacji celów podejmujemy w dialogu z organizacjami specjalizującymi się m.in. w ochronie i wsparciu rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, wspieraniu seniorów, profilaktyce uzależnień, przeciwdziałaniu przemocy domowej, a także organizacjami zrzeszającymi adresatów wsparcia. Odpowiadamy na ich postulaty i pomysły.

2. SŁABOŚCI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE WSPARCIA SPOŁECZNEGO NA MAZOWSZU

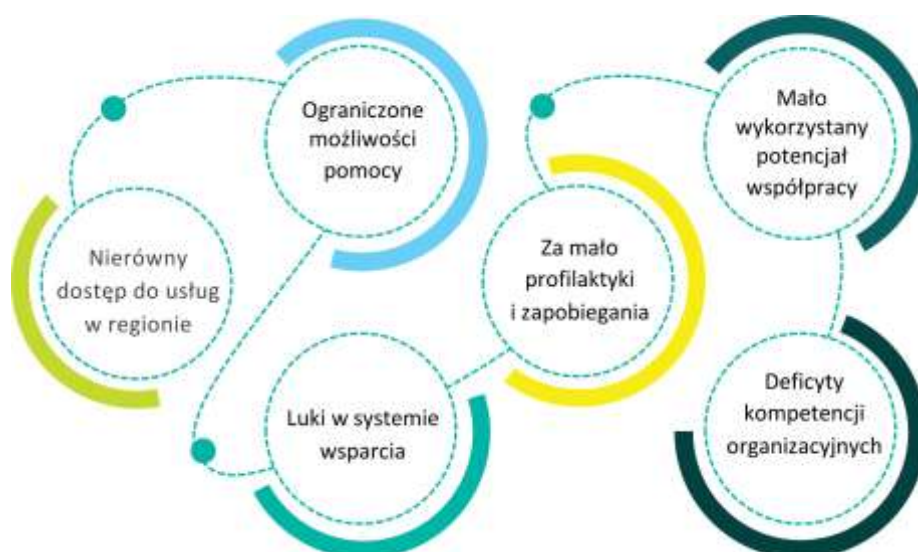

Tabela 8. Słabości działań w zakresie wsparcia społecznego na Mazowszu.

Czynniki	Opis
<p>Zróżnicowana dostępność usług społecznych w regionach RMR i RSW</p>	<p>Dostęp do różnego rodzaju usług nie jest w regionie równomierny. Część z nich, zwłaszcza specjalistyczne, skoncentrowana jest w Regionie Warszawskim Stołecznym oraz w miastach. Ogranicza to zasięg wsparcia, zmniejsza aktywność i powoduje, że część osób rezygnuje ze wsparcia ze względu na długie oczekiwanie (np. opieka zdrowotna i rehabilitacja).</p>
<p>Ograniczone możliwości pomocy osobom, które „wycofują się” z systemu</p>	<p>Obserwowany spadek liczby osób korzystających w pomocy społecznej (ubóstwo, alkoholizm) może być skutkiem wycofywania się części mieszkańców z systemu pomocy, motywowanym np. chęcią ukrycia problemów domowych. Nie mamy wówczas możliwości skutecznego wsparcia, mimo nasilania się trudności.</p>
<p>Luki w systemie wsparcia</p>	<p>Niski poziom spójności i koordynacji między politykami sektorowymi. W wielu obszarach istnieją nadal luki (np. poradnictwa rodzinnego, psychologicznego, prawnego itp.). Usługi nie są świadczone w sposób zintegrowany i indywidualny, dopasowany do potrzeb osoby czy rodziny. Informacje są często niespójne lub mało dostępne.</p>
<p>Niski zakres działań profilaktycznych i zapobiegawczych</p>	<p>Większość działań w zakresie wsparcia dotyczy reakcji na sytuację wymagającą pomocy. Mniej jest programów profilaktycznych i edukacyjnych, których celem jest zapobieganie sytuacjom kryzysowym i problemom – zwłaszcza realizowanych międzysektorowo i z dużym oddziaływaniem społecznym.</p>
<p>Deficyty kompetencji organizacyjnych w jednostkach pomocy społecznej</p>	<p>Otwartość na innowacje społeczne i nowe formy wsparcia jest dość niska, mimo prawdopodobieństwa pojawiania się nowych zagrożeń i ryzyk społecznych. Nie wszystkie jednostki i pracownicy są otwarci na testowanie nowych rozwiązań, deinstytucjonalizację i współpracę z partnerami.</p>

Czynniki	Opis
Niewykorzystany w pełni potencjał współpracy	W związku z tym potencjał współpracy nie jest w pełni wykorzystany, zwłaszcza w zakresie współpracy międzysektorowej czy współpracy z biznesem w zakresie aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

3. SZANSE DLA POPRAWY EFEKTYWNOŚCI POLITYKI SPOŁECZNEJ REALIZOWANEJ NA MAZOWSZU

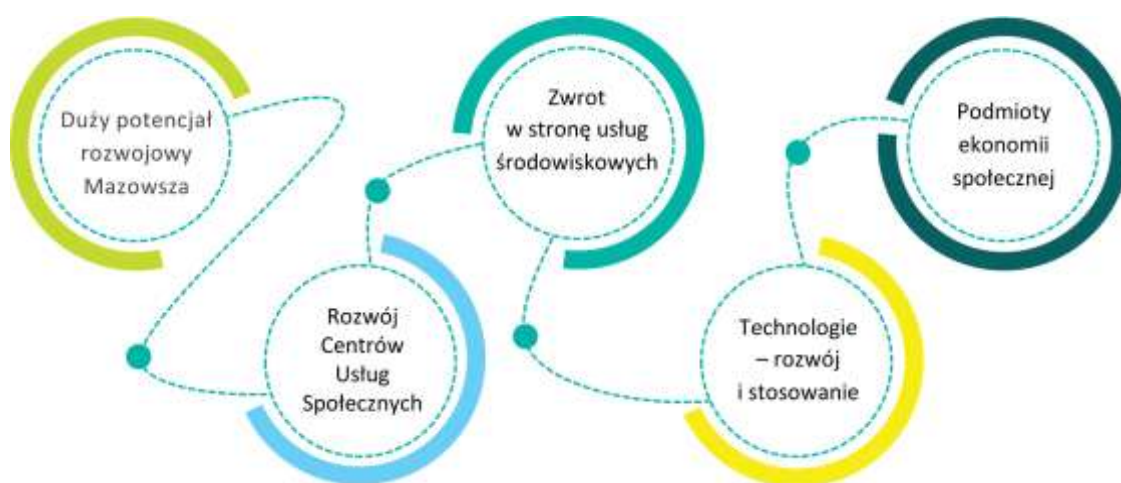
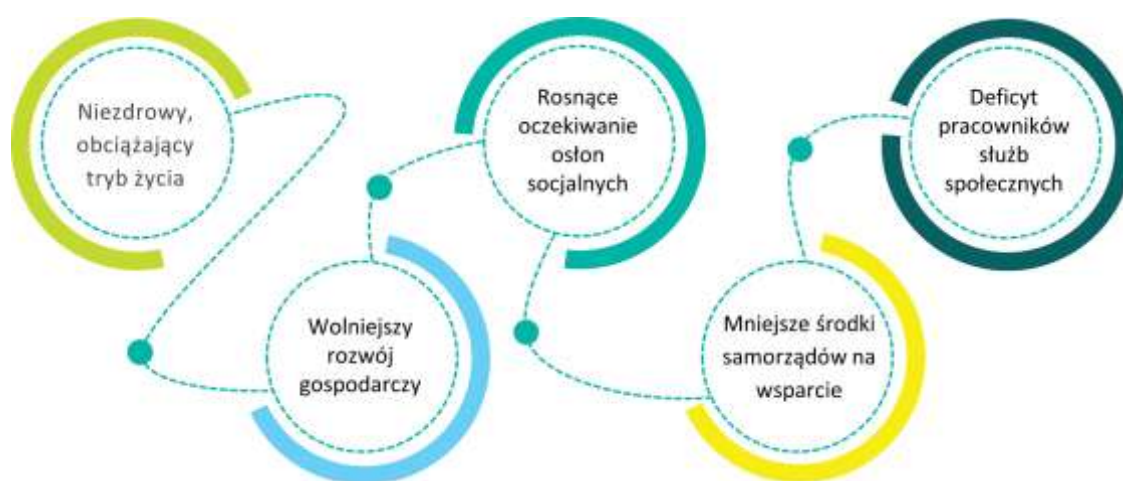

Tabela 9. Szanse dla poprawy efektywności polityki społecznej realizowanej na Mazowszu.

Czynniki	Opis
Duży potencjał rozwojowy Mazowsza i wzrost kapitału społecznego	Mazowsze ma duży potencjał rozwojowy, jest obszarem zapewniającym miejsca pracy w różnych sferach, o wysokiej jakości życia. Wzrost dobrobytu oraz kapitału społecznego może zmniejszać skalę występowania niektórych problemów społecznych, np. bezrobocia, ubóstwa, braku dostępu do mieszkań.
Rozwój Centrów Usług Społecznych i usług prywatnych	Centra usług społecznych będą dla instytucji wsparcia źródłem nowych doświadczeń. Ich rozwijanie może zmieniać podejście sektora publicznego w kierunku bardziej usługowego. Część potrzeb społecznych będzie zaspokajana poprzez zakup usług społecznych na rynku (np. usługi opiekuńcze).

Czynniki	Opis
Zwrot w stronę usług lokalnych i środowiskowych	Deinstytucjonalizacja, indywidualizacja, współpraca międzyinstytucjonalna i tworzenie usług w sieci pozwolą na zaspokajanie potrzeb blisko klienta, z wykorzystaniem sieci wsparcia w postaci najbliższej rodziny, krewnych, sąsiadów. Poprawi to jakość i dostęp do usług.
Nowe technologie i ich stosowanie	Nowe rozwiązania, związane ze zdalną opieką, monitoringiem stanu zdrowia, cyfryzacją i tworzeniem baz danych, zarządzaniem i komunikacją online zwiększają efektywność i zasięg prowadzenia działań społecznych. Pozwolą one na wzrost dostępu e-usług, np. wsparcia czy konsultacyjnych.
Rozwój ekonomii społecznej	Pojawienie się większej liczby podmiotów ekonomii społecznej stworzy „drugi silnik” wsparcia, skutkując większą ofertą usług społecznych oraz zmniejszaniem problemów społecznych m.in przez tworzenie nowych miejsc pracy ² .

4. ZAGROŻENIA, KTÓRE MOGĄ OBCIĄŻAĆ SYSTEM WSPARCIA SPOŁECZNEGO NA MAZOWSZU

² Zgodnie z ustawą o ekonomii społecznej z dnia 5 sierpnia 2022 r. istnieje możliwość ubiegania się przez podmioty ekonomii społecznej o zwrot finansowania składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, zwane dalej „składkami”, które mogą podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Tabela 10. Zagrożenia, które mogą obciążać system wsparcia społecznego na Mazowszu.

Czynniki	Opis
<p>Niezdrowy, obciążający tryb życia</p>	<p>Presja i stres wynikające z trybu życia są duże i obciążające dla osób indywidualnych i ich rodzin. Skutkuje to zaniedbywaniem relacji i zdrowia, zwiększa ryzyko chorób cywilizacyjnych, nasila konflikty w rodzinie, prowadzi do uzależnień lub przemocy.</p>
<p>Niestabilność gospodarcza, spowolnienie rozwoju</p>	<p>Osłabienie pozycji gospodarczej kraju i makroregionu, załamanie lub spowolnienie rozwoju, pogorszenie sytuacji na rynku pracy ze względu na dekonjunkturę i inne przyczyny (np. pandemie, fale uchodźców), zmniejszenia dochodów gospodarstw domowych i oczekiwanie większej pomocy ze strony państwa.</p>
<p>Rosnące oczekiwanie osłon socjalnych</p>	<p>Presja na zwiększanie osłon socjalnych może prowadzić z jednej strony do niewydolności systemu, z drugiej – skutkować zmianami w priorytetach, defaworyzującymi część grup społecznych. Np. nacisk na zaspokajanie potrzeb seniorów może zmniejszać wsparcie rodzin i dzieci.</p>
<p>Spadek dochodów samorządów i mniejsze środki na wsparcie</p>	<p>Zmniejszenie dochodów samorządów może skutkować mniejszą liczbą środków na realizację polityk społecznych i programów zdrowotnych, prowadząc do ograniczania prowadzonych działań.</p>
<p>Deficyt pracowników służb społecznych w stosunku do potrzeb</p>	<p>Wobec rosnących potrzeb (np. opiekuńczych, oparcia psychologicznego, wsparcie rodzin i seniorów) może zabraknąć wystarczającej liczby wykwalifikowanych pracowników w sektorze wsparcia społecznego.</p>

ROZDZIAŁ III

STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA LATA 2021–2030

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 (z perspektywą do 2035 r.) przedstawia główne kierunki funkcjonowania regionalnego systemu polityki społecznej w perspektywie najbliższej dekady. Będziemy jako samorząd lepiej odpowiadać na potrzeby naszych mieszkańców, wspierać ich w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz stwarzać im warunki do aktywności i rozwijania potencjałów.

Sposób wdrażania Strategii. Realizacja celów i priorytetów poprzez szczegółowe programy. „Dostrojenie” działań do strategii z uwzględnieniem specyfiki lokalnej.

4

5

Wymiary Strategii. Przegląd trzech wymiarów wzajemnego przenikania się celów Strategii

Monitoring wdrażania Strategii.

Sposób oceniania skuteczności wdrażania Strategii.

6

7

Jesteśmy blisko mieszkańców. Zasoby instytucjonalne, kadrowe i finansowe do wdrażania Strategii. Potencjał instytucjonalno-organizacyjny regionu uwzględniony w Strategii Społecznej.

W kierunku współpracy międzysektorowej. Organizacje pozarządowe, organizacje kościelne i podmioty sektora ekonomii społecznej jako partnerzy w realizacji celów Strategii.

8

9

Zadbajmy wspólnie o mieszkańców Mazowsza! Jak organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, wolontariusze i mieszkańcy mogą się włączyć w realizację celów Strategii?

Mazowsze – nasz region.

Co możemy wspólnie zrobić, by żyło nam się tu lepiej?

10

I. Założenie Strategii

– poprawa życia mieszkańców Mazowsza

Założeniem Strategii jest poprawa jakości życia mieszkańców Mazowsza przez zapewnienie wysokiej jakości, dostępnych lokalnie usług społecznych. Chcemy, by w efekcie wprowadzenia Strategii mieszkańcy Mazowsza mieli poczucie, że mogą liczyć na wsparcie w trudnych sytuacjach życiowych oraz mają możliwość skorzystania z wielu usług poprawiających ich funkcjonowanie w zbiorowości.

SKUTECZNIE DĄŻYMY DO:

- Poprawy poczucia bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców.
- Wspierania skutecznie każdego, kto potrzebuje pomocy w trudnej sytuacji życiowej.
- Zmniejszenia liczby osób wykluczonych społecznie.
- Poprawy dostępu do informacji o możliwościach wsparcia społecznego.
- Rozwinięcia sieci wsparcia w środowiskach lokalnych.
- Integracji społecznej mniejszości narodowych i etnicznych.
- Promocji zdrowego stylu życia.

Jak poprawi się dzięki realizacji celów Strategii życie mieszkańców?

1. SKUTECZNIEJSZA POMOC W RAZIE KRYZYSU ŻYCIOWEGO

W życiu zdarzają się różne sytuacje i kryzysy. Pomoc w razie problemów zdrowotnych, psychologicznych, rodzinnych, uzależnień, przemocy, będzie szybsza i pełniejsza. Pozwoli szybciej odzyskać życiową równowagę i możliwość funkcjonowania.

2. USŁUGI SPOŁECZNE – NBARDZIEJ DOSTĘPNE I O LEPSZEJ JAKOŚCI

Poprawi się dostępność usług społecznych i ich jakość. Usługi będą bardziej spersonalizowane, dopasowane do indywidualnych potrzeb mieszkańców. Tam, gdzie to możliwe „szyte na miarę”. Więcej z nich będzie realizowane w formule „jednego okienka”, czyli w sposób zintegrowany i skoordynowany.

3. IMPULS DO BARDZIEJ SATYSFAKCUJĄCEGO ŻYCIA

Działania informacyjne i edukacyjne oraz promocji zdrowego trybu życia ułatwią podejmowanie decyzji oraz pozwolą mieszkańcom na bardziej świadome społecznie, zdrowsze, pełniejsze życie. Przyczyni się to do zwiększenia dobrostanu indywidualnego i zbiorowego.

4. RÓŻNORODNA I DOSTĘPNA LOKALNIE INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Więcej usług będzie świadczonych blisko miejsca zamieszkania, w lokalnym środowisku. Nacisk na deinstytucjonalizację i tworzenie centrów usług społecznych sprawi, że usługi społeczne będą bardziej kameralne, przyjazne, realizowane w najbliższym otoczeniu.

5. LEPSZE MOŻLIWOŚCI AKTYWNEGO ROZWOJU

Programy społeczne dla rodzin, dzieci czy seniorów zwiększą potencjał społeczny w tych grupach, dając korzystającym ze wsparcia osobom większe szanse i możliwości na wypełnione sensem, aktywne funkcjonowanie w lokalnej społeczności. Zwiększą możliwość kariery zawodowej i profesjonalnej, udanego życia w podeszłym wieku, realizacji swojej osobowości.

6. WIĘKSZE ZAANGAŻOWANIE I AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Wielosektorowy, lokalny i środowiskowy model usług społecznych zwiększy wiedzę i wrażliwość mieszkańców na problemy i wyzwania społeczne. Rozwinie również więzi społeczne, stwarzając impuls do rozwoju relacji sąsiedzkich i lokalnych sieci wsparcia.

II. Grupy adresatów Strategii

Grupy	Opis
Osoby z kręgu wysokiego ryzyka socjalnego	Zapewnienie zindywidualizowanego wsparcia i usług dla osób dotkniętych ubóstwem lub ryzykiem ubóstwa, bezrobociem, bezradnych w sprawach wychowawczych, uzależnionych, w kryzysie bezdomności, migrantów, mniejszości narodowych i etnicznych. Pomoc w sytuacjach kryzysowych, wsparcie w innych określonych sytuacjach.
Grupy o wysokich i specyficznych potrzebach socjalnych	Zapewnienie zindywidualizowanego wsparcia poprzez usługi społeczne różnego typu rodzinom, dzieciom, osobom z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami, seniorom, osobom z zaburzeniami psychicznymi, doznającym przemocy, osobom uzależnionym oraz ich bliskim. Deinstytucjonalizacja wsparcia, rozwój lokalnych, wielosektorowych form aktywizacji i wsparcia.
Ogół mieszkańców Mazowsza	Informowanie na temat możliwości i form uzyskania wsparcia społecznego na Mazowszu. Uświadamianie roli i znaczenia polityki społecznej i usług społecznych. Budowanie pozytywnego wizerunku pomocy społecznej. Edukacja i informacja poprzez działania z zakresu profilaktyki uzależnień itp.

Grupy	Opis
Spoleczności lokalne	Rozwój relacji i więzi w społecznościach. Aktywizacja i rozwój inicjatyw sąsiedzkich, obywatelskich i samopomocowych. Wspieranie tworzenia przestrzeni dla lokalnych inicjatyw np. centrów lub miejsc aktywności lokalnej. Tworzenie sieci współpracy i partnerstw lokalnych wokół lokalnych problemów i wyzwań.
Pracownicy instytucji pomocy i integracji społecznej	Rozwój kompetencji pracowników instytucji pomocowych i zwiększenie stopnia koordynacji działań między nimi. Rozwijanie kompetencji zawodowych i zarządczych, zwiększanie umiejętności pracy w formule międzyinstytucjonalnej, sieciowej. Zwiększanie otwartości na nowe modele realizacji celów.
Organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorcy	Informowanie na temat celów i kierunków polityki społecznej na Mazowszu, prowadzenie dialogu międzyinstytucjonalnego, włączanie podmiotów w realizację celów. Tworzenie przestrzeni do wspólnej realizacji projektów społecznych, wspieranie podaży innowacyjnych usług społecznych.

STRATEGIA BĘDZIE REALIZOWANA NA TRZECH POZIOMACH

Grupy	Opis
Poziom indywidualny	Ludzie i ich potrzeby
Poziom instytucjonalny	Instytucje polityki społecznej i ich działania
Poziom systemowy	Koordinacja lokalnych polityk społecznych

III. Cele Strategii, priorytety i wskaźniki

Cele, które wskazuje Strategia, wynikają z określonego w misji zamiaru rozwijania inwestycji społecznych jako sposobu na wzmacnianie kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego. Inwestycje te mają zapobiegać i przeciwdziałać problemom społecznym oraz mają charakter zintegrowany, indywidualny i środowiskowy. Trzeci strategiczny cel dotyczy inwestycji w służby i profesje społeczne, ich innowacyjność i kompetencje.

Priorytety Strategii odpowiadają na pytanie „Jak konkretnie będzie realizowana Strategia?”. Określają one główne ścieżki osiągnięcia zakładanych celów. Mają one charakter uniwersalny – mogą być realizowane na poziomie województwa, powiatu i gminy. Jako samorząd Mazowsza dążymy do realizacji wszystkich priorytetów, szczególny nacisk kładąc na kwestie związane z integracją i koordynacją usług.

CEL GŁÓWNY: Wzmacnianie kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego, większa spójność społeczna przez inwestycje społeczne

Zapobieganie pogłębianiu się problemów społecznych poprzez wdrażanie programów i projektów na rzecz ogółu mieszkańców i wybranych grup (w tym mniejszości narodowych i etnicznych) oraz sprawne realizowanie polityki społecznej na Mazowszu.

Uzasadnienie

Główny cel Strategii, wynikający z wymogów ustawowych oraz wizji Mazowsza jako regionu spójnego społecznie, przeciwdziałającego wykluczeniu i sprzyjającego rozwojowi osobistemu.

Główne sposoby realizacji

- Wykonywanie zadań określonych w ustawach i rozporządzeniach.
- Realizowanie projektów na podstawie Strategii oraz programów wojewódzkich, m.in. w zakresie: przeciwdziałania uzależnieniom, polityki senioralnej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.
- Wzmacnianie powiązań międzyinstytucjonalnych, wspieranie lokalnych inicjatyw, tworzenie sieci współpracy i partnerstw lokalnych wokół problemów i wyzwań społecznych.
- Monitoring zagrożeń społecznych, przygotowywanie planów kryzysowych związanych z zagrożeniami społecznymi.

Priorytety i wskaźniki

Priorytet I.1: Prowadzenie diagnoz i badań kwestii społecznych występujących na Mazowszu oraz monitorowanie programów wojewódzkich.

Tabela 11. Wskaźnik nr 1 do Priorytetu I.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba wykonanych diagnoz i badań kwestii społecznych w ciągu roku
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	1 diagnoza/analiza/badanie rocznie
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 2 diagnozy/analiza/badanie rocznie

Tabela 12. Wskaźnik nr 2 do Priorytetu I.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba przeprowadzonych monitoringów programów wojewódzkich w okresie trzech lat
Źródło	Dane własne MCPS

Wyszczególnienie	Opis
Wielkość bazowa w 2020 r.	2 monitoringi
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 30 monitoringów w okresie trzech lat

Priorytet I.2: Podejmowanie działań na rzecz mieszkańców województwa w zakresie przeciwdziałania rozwojowi wybranych problemów społecznych.

Tabela 13. Wskaźnik nr 3 do Priorytetu I.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Stosunek liczby osób korzystających z pomocy społecznej do liczby mieszkańców
Źródło	Ocena zasobów pomocy społecznej, Bank Danych Lokalnych GUS
Wielkość bazowa w 2020 r.	5,3%
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	4,8%

Tabela 14. Wskaźnik nr 4 do Priorytetu I.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba podmiotów realizujących w ciągu roku zadania publiczne kierowane do osób uzależnionych i ich rodzin, zlecane w ramach otwartych konkursów ofert
Źródło	Dane własne MCPS – Wydział Profilaktyki Uzależnień
Wielkość bazowa w 2020 r.	137 podmiotów
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Nie mniej niż 90 podmiotów rocznie

Priorytet I.3: Podejmowanie działań na rzecz osób umieszczonych w pieczy zastępczej.

Tabela 15. Wskaźnik nr 5 do Priorytetu I.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Stosunek liczby dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej do liczby dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej
Źródło	Sprawozdanie WRISPZ–P
Wielkość bazowa w 2020 r.	364%
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	400%

Tabela 16. Wskaźnik nr 6 do Priorytetu I.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba podmiotów realizujących w ciągu roku zadania publiczne kierowane do rodzin z dziećmi, zlecane w ramach otwartych konkursów ofert
Źródło	Dane własne MCPS – Wydział Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej
Wielkość bazowa w 2020 r.	44 podmioty
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Nie mniej niż 30 podmiotów rocznie

Priorytet I.4: Rozwój oferty instytucjonalnej i usług na rzecz seniorów i osób niesamodzielných.

Tabela 17. Wskaźnik nr 7 do Priorytetu I.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba podmiotów realizujących w ciągu roku zadania publiczne kierowane do osób starszych, zlecane w ramach otwartych konkursów ofert
Źródło	Dane własne MCPS – Wydział Polityki Senioralnej
Wielkość bazowa w 2020 r.	57 podmiotów
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Nie mniej niż 70 podmiotów rocznie

Tabela 18. Wskaźnik nr 8 do Priorytetu I.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Stosunek kwoty środków PFRON przyznanych „wg algorytmu” samorządom powiatowym do sumy liczb osób zaliczonych do osób niepełnosprawnych oraz osób zaliczonych do stopnia niepełnosprawności
Źródło	Struktura wydatków przeznaczonych przez samorządy powiatowe na rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, ze środków PFRON według algorytmu oraz dane publikowane przez Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności na stronie MUW
Wielkość bazowa w 2020 r.	339,84 zł
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	700 zł

Deinstytucjonalizacja i rozwój spersonalizowanych, zintegrowanych usług społecznych, w tym o charakterze środowiskowym

Uzasadnienie

Zmiana modelu świadczenia wsparcia usług społecznych na bardziej dopasowany do potrzeb mieszkańców, zintegrowany, spersonalizowany, realizowany w środowisku lokalnym i w oparciu o lokalne więzi społeczne.

Główne sposoby realizacji

- Wprowadzanie stopniowych zmian w modelu działania instytucji pomocy społecznej.
- Działania skierowane na poprawę jakości świadczonych usług społecznych.
- Rozwijanie relacji z podmiotami – partnerami w tworzeniu usług lokalnych, wzmacnianie i aktywizacja społeczności lokalnych.

Priorytety i wskaźniki

Priorytet II.1 Zwiększanie dostępności usług społecznych, w szczególności w formie środowiskowej.

Tabela 19. Wskaźnik nr 9 do Priorytetu II.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi w gminach
Źródło	Sprawozdanie MRPiPS-03R
Wielkość bazowa w 2020 r.	14 710 osób
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 17 000 osób

Tabela 20. Wskaźnik nr 10 do Priorytetu II.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba miejsc w mieszkaniach wspomaganych i treningowych prowadzonych lub zleczanych do prowadzenia przez gminy i powiaty
Źródło	Sprawozdanie MRPiPS-06
Wielkość bazowa w 2020 r.	260 miejsc
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 360 miejsc

Priorytet II.2 Inwestowanie w nowe formy instytucjonalne w zakresie usług społecznych.

Tabela 21. Wskaźnik nr 11 do Priorytetu II.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba centrów usług społecznych w województwie
Źródło	Sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRPiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	4 CUS
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 50 CUS

Tabela 22. Wskaźnik nr 12 do Priorytetu II.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba funkcjonujących w województwie dziennych domów pobytu dla osób starszych z chorobami otępiennymi, w tym chorobą Alzheimera
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	0
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	25

Priorytet II.3 Wzmacnianie i aktywizacja społeczności lokalnych, monitorowanie zaangażowania społecznego w usługi społeczne.

Tabela 23. Wskaźnik nr 13 do Priorytetu II.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba wolontariuszy współpracujących z ośrodkami pomocy społecznej
Źródło	Sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRPiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	2800 osób
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Utrzymanie poziomu nie mniejszego niż 2000 osób

Tabela 24. Wskaźnik nr 14 do Priorytetu II.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba rad seniorów funkcjonujących w gminach
Źródło	Dane własne MCPS oraz sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRPiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	58 rad
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 70 rad

Priorytet II.4 Rozwój personalnych i środowiskowych usług społecznych odpowiadających na potrzeby mieszkańców Mazowsza.

Tabela 25. Wskaźnik nr 15 do Priorytetu II.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba podmiotów ekonomii społecznej świadczących usługi społeczne
Źródło	Dane własne MCPS, rejestry CIS i ZAZ Wojewody, rejestr WTZ pełnomocnika OzN w MRPIPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	101 podmiotów
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 120 podmiotów

Tabela 26. Wskaźnik nr 16 do Priorytetu II.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczb osób objętych specjalistycznymi usługami dla osób z zaburzeniami psychicznymi
Źródło	Sprawozdanie MRPIPS-03R
Wielkość bazowa w 2020 r.	1500 osób
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Utrzymanie poziomu nie mniejszego niż 1500 osób

Inwestycje w służby społeczne oraz zawody pomocowe. Poprawa wizerunku pomocy społecznej.

Uzasadnienie

Zapewnienie ciągłości działania jednostek wsparcia społecznego poprzez zapewnienie profesjonalnych i nastawionych innowacyjnie pracowników. Zwiększenie satysfakcji mieszkańców dzięki lepszej jakości usług i zarządzania.

Główne sposoby realizacji

- Programy rozwoju kompetencji pracowników służb społecznych, rozwijanie nowych umiejętności, podnoszenie wiedzy i kwalifikacji.
- Poprawa informacji na temat działań jednostek pomocy społecznej na terenie Mazowsza oraz dostępnych usług.

Priorytety i wskaźniki

Priorytet III.1 Stworzenie spójnego systemu szkoleń dla służb społecznych.

Tabela 27. Wskaźnik nr 17 do Priorytetu III.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba pracowników służb społecznych, którzy wzięli w ciągu roku udział w szkoleniach podnoszących umiejętności i kompetencje zawodowe
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	553 osoby
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 1000 osób rocznie

Tabela 28. Wskaźnik nr 18 do Priorytetu III.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba szkoleń specjalistycznych z zakresu profilaktyki uzależnień w ciągu roku oraz liczba osób biorących w nich udział
Źródło	Dane własne MCPS – Wydział Profilaktyki Uzależnień
Wielkość bazowa w 2020 r.	18 szkoleń dla 733 osób
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 20 szkoleń dla minimum 1000 osób rocznie

Priorytet III.2 Poprawa jakości i podniesienie prestiżu służb społecznych.

Tabela 29. Wskaźnik nr 19 do Priorytetu III.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba działań podjętych w ramach propagowania zawodów pomocowych w ciągu roku
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	1 działanie
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 2 działania rocznie

Tabela 30. Wskaźnik nr 20 do Priorytetu III.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba gmin niespełniających ustawowego wymogu zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych
Źródło	Ocena zasobów pomocy społecznej
Wielkość bazowa w 2020 r.	40 gmin
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Spadek do poziomu nie wyższego niż 20 gmin

Priorytet III.3 Podnoszenie kompetencji cyfrowych pracowników pomocy społecznej i włączanie nowych technologii w systemie wsparcia.

Tabela 31. Wskaźnik nr 21 do Priorytetu III.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba gmin, które świadczą usługi opiekuńcze w formie cyfrowej (np. teleopieki)
Źródło	Sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRPiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	28 gmin
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 50 gmin

Tabela 32. Wskaźnik nr 22 do Priorytetu III.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba szkoleń podnoszących znajomość nowych rozwiązań technologicznych i ich zastosowania w pracy pomocowej w ciągu roku
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	0 szkoleń
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Przynajmniej 1 szkolenie rocznie (zaczynając od 2023 roku)

Priorytet III.4 Podejmowanie działań w zakresie poprawy wizerunku jednostek i służb pomocy społecznej.

Tabela 33. Wskaźnik nr 23 do Priorytetu III.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba działań promocyjnych kierowanych do mieszkańców Mazowsza w celu poprawy wizerunku pomocy społecznej w ciągu roku

Wyszczególnienie	Opis
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	7 działań
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Przynajmniej 20 działań w ciągu roku

Tabela 34. Wskaźnik nr 24 do Priorytetu III.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Wykorzystanie mediów społecznościowych do komunikacji z opinią publiczną
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	„Zasięgi” Facebook – średnio 1670 unikalnych użytkowników dziennie
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Utrzymanie zasięgów na poziomie nie mniejszym niż 1000 unikalnych użytkowników dziennie

IV. Sposób wdrażania Strategii oraz ramy finansowe

Strategia ma charakter otwarty i „dynamiczny”. Wskazuje cele i priorytety, pozostawiając realizatorom na wszystkich polach przestrzeni do wyboru szczegółowych metod ich osiągnięcia. Taki charakter Strategii jest adekwatny w obszarach takich jak pomoc społeczna, w których, co pokazała pandemia COVID-19, niezbędne jest szybkie i elastyczne reagowanie. Sprawdza się również w działaniach, w które zaangażowane jest wiele podmiotów.

Finansowanie wykonania Strategii odbywa się na zasadzie dywersyfikacji źródeł finansowania (finance mix) polegającej na łączeniu środków:

- budżetu państwa,
- własnych samorządu województwa,
- własnych jednostek samorządu terytorialnego,
- funduszy Unii Europejskiej,
- oraz innych źródeł zewnętrznych.

Finansowanie odbywać się będzie zgodnie z zasadą pomocniczości (subsydiarności), w duchu partycypacji finansowej różnych interesariuszy.

Schemat: Sposób wdrażania Strategii.

V. Monitoring wdrażania Strategii

Monitoring wdrażania Strategii jest ważnym elementem procesu zarządzania strategicznego i będzie się odbywać w oparciu o wnioski wynikające z realizacji projektów i programów regionalnych oraz z przeprowadzonych analiz i badań.

- Za realizację i monitoring Strategii odpowiada Samorząd Województwa Mazowieckiego, w imieniu którego działa Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, posiadające status regionalnego ośrodka polityki społecznej.
- Podstawowym narzędziem monitorowania wdrażania Strategii jest sporządzana corocznie przez MCPS ocena zasobów pomocy społecznej, a także realizowane badania i analizy oraz wnioski z zakończonych programów wojewódzkich.

ETAPY MONITORINGU WDROŻENIA STRATEGII

Etapy	Opis
Coroczny weryfikacja poziomu realizacji wskaźników Strategii	Analiza wskaźników zawartych w Strategii pod kątem ich realizacji wraz z opisem zmiany w stosunku do wartości bazowej.
Trzyletni monitoring realizacji Strategii	Monitoring wskaźników w okresie trzyletnim, identyfikacja nowych uwarunkowań i wyzwań związanych z realizacją celów strategii i sformułowanie rekomendacji w zakresie ich aktualizacji.
Podsumowanie realizacji Strategii	Bilans realizacji Strategii w okresie jej obowiązywania, pogłębiona analiza występowania najważniejszych problemów społecznych Mazowsza w okresie 2021–2030, koncepcja opracowania nowej strategii polityki społecznej na następny okres jej obowiązywania.

Raport z corocznej weryfikacji poziomu realizacji wskaźników Strategii jest przedstawiany przez MCPS władzom regionu. Z częstotliwością trzyletnią sporządzane jest sprawozdanie z realizacji Strategii, przedstawiane następnie dyrekcji MCPS oraz Zarządowi Województwa Mazowieckiego wraz z wnioskami i rekomendacjami co do dalszego jej wdrażania.

VI. Zasoby instytucjonalne, kadrowe i finansowe

Strategia jest realizowana w dużej mierze w oparciu o dostępną na Mazowszu infrastrukturę społeczną. Wdrażająca strategiczne priorytety kadra instytucji pomocy społecznej na Mazowszu jest zarazem ważnym podmiotem działań Strategii.

1. ZASOBY INSTYTUCJONALNE

W regionie funkcjonuje 314 ośrodków pomocy społecznej (OPS), 42 powiatowe centra pomocy rodzinie (PCPR) oraz szeroka sieć jednostek wspierających – domów pomocy społecznej, środowiskowych domów samopomocy, placówek wsparcia dziennego, ośrodków interwencji kryzysowej, mieszkań chronionych i innych form usług środowiskowych. W ciągu ostatnich lat sieć instytucjonalna systemu pomocy społecznej na Mazowszu zachowała stabilność, przy umiarkowanym wzroście liczby niektórych form wsparcia środowiskowego.

Ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie

Liczba OPS pozostaje niezmienna – wszystkie gminy województwa realizują zadania własne w tym zakresie. Wydatki bieżące na prowadzenie OPS w 2024 r. wyniosły 783,7 mln zł, podczas gdy w roku poprzednim (2023) – 639,4 mln zł, co oznacza wzrost o 22,6%.

W przypadku PCPR odnotowano podobną tendencję – środki na ich prowadzenie wzrosły z 88,3 mln zł w 2023 r. do 113,1 mln zł w 2024 r. (+28%). Wzrost finansowania odzwierciedla zarówno wzrost wynagrodzeń w sektorze publicznym, jak i rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, rodzinne i specjalistyczne. OPS i PCPR pozostają kluczowym ogniwem realizacji świadczeń oraz programów społecznych w regionie. W regionie działa obecnie 15 CUS. Zamiarem władz regionu jest zwiększenie ich liczby do co najmniej 50 w 2030 r.

Domy pomocy społecznej

W 2024 r. w województwie mazowieckim funkcjonowało 117 domów pomocy społecznej (DPS), z czego większość prowadzona jest przez samorządy powiatowe. W porównaniu z 2023 r. liczba placówek pozostała stabilna, jednak liczba miejsc w DPS nieznacznie wzrosła. Wydatki na funkcjonowanie DPS w 2024 r. wyniosły 1,05 mld zł, wobec 875,1 mln zł w 2023 r. – wzrost o 20,4%. Utrzymanie DPS stanowi jedną z największych pozycji budżetowych w systemie pomocy społecznej, odzwierciedlająca rosnące koszty utrzymania placówek całodobowej opieki, w tym energii, żywienia i wynagrodzeń personelu. Największa liczba DPS działa w regionach o największej liczbie ludności i największym odsetku osób starszych – w regionie warszawskim stołecznym oraz płockim. Część powiatów wiejskich wciąż nie posiada jednak własnych domów pomocy, korzystając z miejsc w DPS w sąsiednich powiatach.

Środowiskowe domy samopomocy i usługi środowiskowe dla OzN

W 2024 r. w województwie mazowieckim działało 171 ŚDS, co stanowi niewielki wzrost w stosunku do 2023 r. (169 placówek). Wzrost liczby placówek wpisuje się w kierunek deinstytucjonalizacji – rozwijania form wsparcia w środowisku lokalnym. Łączna liczba osób korzystających z usług ŚDS przekroczyła 6,8 tys. osób, a średni stopień wykorzystania miejsc oscylował wokół 95%. W wielu powiatach nadal istnieją potrzeby zwiększania liczby miejsc dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz dla osób ze sprzężonymi niepełnosprawnościami. W 2024 r. rozwijały się także usługi opiekuńcze i specjalistyczne – wzrosła liczba osób objętych usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania, co jest spójne z kierunkiem wspierania niezależnego życia. W kilku powiatach odnotowano jednak wciąż niewystarczającą liczbę asystentów osobistych i opiekunów środowiskowych.

Ośrodki interwencji kryzysowej oraz mieszkania wspomagane i treningowe

Na Mazowszu działa 17 OIK, co oznacza utrzymanie liczby placówek na poziomie zbliżonym do 2023 r. (16). Wzrasta liczba osób korzystających z interwencji i poradnictwa specjalistycznego, co odzwierciedla rosnące zapotrzebowanie na pomoc w sytuacjach przemocy i kryzysu rodzinnego. Równolegle rozwija się sieć mieszkań wspomaganych i treningowych – ich liczba wzrosła z 118 w 2023 r. do 132 w 2024 r. Wzrost ten wynika z realizacji projektów unijnych i lokalnych programów deinstytucjonalizacji. Mieszkania te służą zarówno osobom z niepełnosprawnościami, jak i wychowankom pieczy zastępczej oraz osobom wychodzącym z kryzysu bezdomności.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze i piecza zastępcza

Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w 2024 r. wyniosła 82 (wobec 83 w 2023 r.), natomiast liczba rodzin zastępczych pozostaje stabilna – około 2,2 tys. rodzin na terenie województwa. Zauważalne są jednak różnice terytorialne – w dziewięciu powiatach nie funkcjonuje żadna placówka opiekuńczo-wychowawcza, co wymusza kierowanie dzieci do jednostek w sąsiednich powiatach. Jest to jeden z głównych deficytów instytucjonalnych regionu.

2. ZASOBY KADROWE

Pracownicy socjalni

W 2024 r. w systemie pomocy społecznej w regionie zatrudnionych było 2375 pracowników socjalnych, podczas gdy rok wcześniej – 2364. Wzrost o 11 osób (0,5%) oznacza praktyczną stabilizację liczby kadr, mimo wzrostu zakresu zadań (co dodatkowo zwiększa obciążenie kadrowe). Spełnienie ustawowego wymogu dotyczącego liczby pracowników socjalnych wykazało 249 ośrodków (z 331, pokrycie na poziomie 75,2%), co jest niewielkim spadkiem w porównaniu z 2023 r., gdzie liczba takich OPS wyniosła 250.

Asystenci rodziny i pracownicy wspierający

Liczba asystentów rodziny utrzymała się na zbliżonym poziomie – około 200 osób w 2024 r. (184 w 2023 r.). Zwiększenie liczby etatów dotyczy głównie większych powiatów i miast na prawach powiatu. W wielu gminach asystenci łączą funkcje, co utrudnia prowadzenie systematycznej pracy z rodziną. W systemie nadal brakuje psychologów i terapeutów uzależnień – w części powiatów funkcje te realizowane są przez specjalistów zewnętrznych lub NGO. Deficyt kadr specjalistycznych jest jednym z czynników ograniczających rozwój usług środowiskowych i profilaktycznych.

Kadry instytucjonalne – DPS, ŚDS, POW

Liczba pracowników zatrudnionych w domach pomocy społecznej i środowiskowych domach samopomocy utrzymuje się na stabilnym poziomie, jednak placówki borykają się z wysoką rotacją kadr i problemami rekrutacyjnymi. W 2024 r. część DPS sygnalizowała trudności w obsadzeniu stanowisk opiekunów, pielęgniarek i terapeutów zajęciowych. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych średnia liczba wychowanków na jednego wychowawcę wzrosła nieznacznie, co wskazuje na napięcia kadrowe w pieczy instytucjonalnej.

3. ZASOBY FINANSOWE

Ogólny poziom wydatków

Łączna kwota wydatków w obszarze pomocy społecznej i wsparcia rodziny w województwie mazowieckim w 2024 r. przekroczyła 6,9 mld zł, co oznacza wzrost o około 20% w stosunku do 2023 r.

Tabela 35. Największe pozycje w strukturze wydatków (w mln zł).

KATEGORIA	2023	2024	ZMIANA (%)
Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	828,3	1070,3	+29,3%
Domy pomocy społecznej	875,1	1052,7	+20,4%
Ośrodki pomocy społecznej	639,4	783,7	+22,6%
Powiatowe centra pomocy rodzinie	88,3	113,1	+28,0%
Zasiłki stałe	128,0	176,4	+37,7%

Największy przyrost procentowy wystąpił w kategorii zasiłków stałych, co może wynikać zarówno z inflacji, jak i ze wzrostu liczby osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej (osoby starsze, niepełnosprawne). Wydatki na żłobki i opiekę nad dziećmi wzrosły o ponad 240 mln zł, co jest efektem realizacji lokalnych programów rozwoju usług opiekuńczych.

Struktura źródeł finansowania

W strukturze finansowania systemu pomocy społecznej na Mazowszu dominują środki pochodzące z: 1) budżetów gmin i powiatów – zadania własne, 2) dotacji celowych z budżetu państwa, 3) środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), 4) funduszy Unii Europejskiej (programy EFS+, RPO WM 2021–2027). Udział środków własnych samorządów w finansowaniu zadań pomocy społecznej w 2024 r. wyniósł ok. 60%, co oznacza utrzymanie proporcji z roku poprzedniego.

Wydatki per capita i ich zróżnicowanie

Wydatki na pomoc społeczną per capita w 2024 r. kształtowały się średnio na poziomie ok. 1950 zł na mieszkańca, przy czym w regionie warszawskim stołecznym wartość ta wynosiła ponad 2200 zł, a w niektórych powiatach wiejskich poniżej 1200 zł. Różnice te są konsekwencją zróżnicowania dochodów własnych samorządów oraz dostępności infrastruktury społecznej.

Tabela 36. Wybrane zasoby pomocy społecznej w województwie mazowieckim – porównanie 2023–2024

KATEGORIA	2023	2024	ZMIANA (%)	KOMENTARZ
OPS – koszty utrzymania	639,4 mln zł	783,7 mln zł	+22,6 %	Znaczący wzrost nakładów operacyjnych, związany z podwyżkami i rozszerzeniem zadań OPS.
PCPR – koszty utrzymania	88,3 mln zł	113,1 mln zł	+28,0 %	Wzrost finansowania w większości powiatów w celu poprawy zaplecza dla pieczy zastępczej i OzN
Domy pomocy społecznej (DPS) – koszty utrzymania	875,1 mln zł	1052,7 mln zł	+20,4 %	Stabilna liczba DPS (117), ale rosnące koszty utrzymania i energii.
Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	828,3 mln zł	1070,3 mln zł	+29,3 %	Największy wzrost finansowy w efekcie programów rozwoju usług opiekuńczych dla dzieci do lat 3.
Zasiłki stałe	128,0 mln zł	176,4 mln zł	+37,7 %	Najwyższa dynamika w całym systemie – wzrost liczby uprawnionych i waloryzacja świadczeń.
Środowiskowe domy samopomocy	169 placówek	171 placówek	+1,2 %	Niewielki, ale stały przyrost – rozwój form środowiskowych zamiast instytucjonalnych.

KATEGORIA	2023	2024	ZMIANA (%)	KOMENTARZ
Ośrodki interwencji kryzysowej (OIK)	16 placówek	17 placówek	+6,3 %	Powstanie nowych OIK w dwóch powiatach – większa dostępność pomocy dla ofiar przemocy.
Mieszkania wspomagane / treningowe	118 jednostek	132 jednostki	+11,9 %	Dynamiczny wzrost w ramach deinstytucjonalizacji i projektów EFS+.
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	83	82	-1,2 %	Stabilizacja sieci, w 9 powiatach brak własnych placówek.
Rodziny zastępcze	2226 rodzin	2225 rodzin	0 %	Utrzymanie poziomu, niewielkie rotacje.
Pracownicy socjalni	2364 osoby	2375 osób	+0,5 %	Minimalny przyrost – obciążenie rosnące z uwagi na większą liczbę zadań.
Asystenci rodziny	184	200	+8,7 %	Wzrost etatyzacji, głównie w większych powiatach.
Średnia liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego	2331	2320	-0,5 %	Nieznaczna poprawa dostępności usług socjalnych.
Udział środków własnych samorządów w finansowaniu	60 %	60 %	0 %	Utrzymanie proporcji finansowania z budżetów lokalnych i państwowych.
Łączne wydatki na pomoc społeczną	ok. 5,3 mld zł	ok. 6,9 mld zł	+20-25 %	Wzrost łącznych wydatków – największy od pięciu lat.

Zasiłki stałe przyznano

20 105 os.
20 835

-3,5%

Pracownicy socjalni w OPS

2375
2364

0,5%

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej

6,92 mld
5,75 mld

20,3%

VII. Współpraca międzysektorowa

Strategia jest realizowana w ścisłej współpracy jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi, związkami wyznaniowymi, podmiotami ekonomii społecznej oraz sektorem niepublicznym oraz prywatnym. W regionalną sieć wsparcia społecznego włączone jest wiele podmiotów.

- Kapitał społeczny jest na Mazowszu dobrze rozwinięty. W regionie działa 12,4 tys. fundacji oraz 19,1 tys. stowarzyszeń i organizacji społecznych. Działające w regionie organizacje stanowią 17,9% ogółu podmiotów pozarządowych i społecznych działających w kraju. Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej rozwija współpracę z organizacjami pozarządowymi (NGO) i podmiotami ekonomii społecznej (PES) na wielu polach, które łączą funkcje animacyjne, programowe i partnerskie.
- Główne obszary współpracy obejmują m.in. programowanie i planowanie strategii i programów, monitoring i ewaluację działań oraz współrealizację zadań publicznych (konkursy ofert, regranting i partnerstwa projektowe z NGO i PES w obszarach przeciwdziałania przemocy, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, integracji cudzoziemców, wsparcia rodzin, seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami).

Na Mazowszu działa niemal 1/5 wszystkich organizacji pozarządowych i społecznych zarejestrowanych w Polsce

NGO

CELE WSPÓŁPRACY MIĘDZYSEKTOROWEJ:

- Wzmacnianie podmiotów ekonomii społecznej i sektora pozarządowego.
- Ścisła współpraca w rozpoznawaniu potrzeb społecznych.
- Zwiększenie współpracy w tworzeniu nowych usług społecznych.
- Zwiększenie poziomu współpracy w realizacji projektów społecznych.
- Poprawa standardów i procedur w obszarze współpracy.
- Działania na rzecz poprawy informacji o dostępnych usługach.
- Wspólne działania pozwalające identyfikować nowe wyzwania.
- Rozwijanie wolontariatu i zaangażowania społecznego na rzecz Mazowsza.
- Współpraca na rzecz zwiększenia skuteczności wsparcia.
- Tworzenie partnerstw pozwalających na wykorzystanie szans wynikających z rozwoju nowych technologii we wsparciu społecznym.

VIII. Zadbajmy wspólnie o mieszkańców Mazowsza!

JAK WŁĄCZYĆ SIĘ W REALIZACJĘ STRATEGII?

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY PRZY REALIZACJI STRATEGII!

Kierujemy się filozofią współpracy i zasadą międzysektorowości – wspólnego działania podmiotów z różnych sektorów na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Mazowsza. Dlatego zapraszamy do bliższej współpracy wszystkie instytucje, organizacje i sieci społeczne oraz osoby, które dostrzegają wyzwania społeczne i chcą się włączyć w ich rozwiązywanie. Każdy z nas, mieszkańców, ma wpływ na społeczną rzeczywistość, a suma naszych małych działań może oznaczać dla potrzebujących wsparcia – na przykład naszych sąsiadów, którym doskwiera samotność – dużą zmianę.

JEŚLI JESTEŚ MIESZKAŃCEM MAZOWSZA...

Przeczytaj Strategię, by poznać bliżej swój region oraz wyzwania społeczne, którego dotyczą. Dowiedz się więcej o zagrożeniach społecznych i o tym, w jaki sposób jednostki organizacyjne pomocy społecznej na poziomie regionalnym, powiatowym i gminnym starają się im przeciwdziałać. Zastanów się, czy w Twoim najbliższym otoczeniu są ludzie, którzy potrzebują wsparcia i pomocy (np. samotni, żyjący w ubóstwie, bez pracy, doświadczający przemocy domowej albo rówieśniczej, wykluczenia transportowego, ubóstwa energetycznego itp.). Jeśli tak jest, poinformuj o tym ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych.

JEŚLI DZIAŁASZ W ORGANIZACJI SPOŁECZNEJ, ANGAŻUJESZ SIĘ LOKALNIE...

Dowiedz się w lokalnym OPS lub CUS, w jaki sposób Ty lub Twoja organizacja mogą włączyć się w działania wspierające mieszkańców Mazowsza. W ramach Strategii realizowanych jest wiele programów oraz działań, w które mogą włączać się mieszkańcy lokalnych społeczności. Jeśli Ty lub Twoja organizacja posiadacie wiedzę i doświadczenie, możecie np. podzielić się obserwacjami lub dobrymi praktykami, albo włączyć w działania na szczeblu lokalnym – zapraszamy! Działając wspólnie możemy więcej!

JEŚLI JESTEŚ LUB CHCESZ BYĆ WOLONTARIUSZEM...

Bez pomocy mazowieckich wolontariuszy trudno byłoby wyobrazić sobie życie w czasie pandemii COVID-19. Pomagali m.in. w dowozie posiłków i zakupów do osób starszych i niesamodzielnych, zbierali sprzęt komputerowy dla uczniów, szyli maseczki, wspierali medyków. Wolontariat i wsparcie sąsiedzkie mają wielkie znaczenie. Twoja pomoc jako wolontariusza może wiele zmienić w życiu osób, które potrzebują uwagi i wsparcia. Jeżeli chcesz zostać wolontariuszem, zgłoś się do najbliższego ośrodka pomocy społecznej lub centrum usług społecznych. Działania w tym zakresie realizuje również wiele działających na Mazowszu organizacji pozarządowych.

JEŚLI MASZ SWÓJ POMYSŁ, JAK POMAGAĆ...

Wiele nowych inicjatyw w zakresie wsparcia jest efektem pomysłów osób, które są wrażliwe społecznie i chcą pomagać innym. Jest wiele ścieżek, które pozwalają takie pomysły zrealizować. Można wesprzeć finansowo działające już inicjatywy, zaangażować się osobiście w prace organizacji pozarządowych, dzieląc swoją wiedzę i czasem. Można również zaangażować się w rosnący sektor ekonomii społecznej, gdzie powstają ciekawe i bardzo potrzebne inicjatywy. Ze swoimi pomysłami możesz zgłosić się do lokalnej organizacji pozarządowej, ośrodka pomocy społecznej, centrum usług społecznych, podmiotów ekonomii społecznej.

IX. Działajmy wspólnie, by poprawić jakość naszego życia!

Jako mieszkańcy Mazowsza tworzymy regionalną wspólnotę. Łączy nas nie tylko wspólne terytorium, ale przede wszystkim troska o to, by nam i następnym pokoleniom żyło się na Mazowszu lepiej. To zaś zależy w dużej mierze od jakości więzi społecznych. Rozwijajmy je wspólnie, troszcząc się o siebie i innych.

Strategia opiera się na szczegółowych danych i diagnozach. Wiemy jednak, że dla każdego z nas ważne są również emocje i odczucia. W niepewnej sytuacji geopolitycznej i gospodarczej, mieszkańcy Mazowsza oczekują bezpieczeństwa, pewności zatrudnienia, możliwości rozwoju dla siebie i swoich najbliższych. Potrzebują również pewności, że w trudnej sytuacji otrzymają wsparcie. O wszystkie te oczekiwania wartości możemy zadbać wspólnie, bo solidarność jest wielką siłą.

1. ODPOWIEDZIALNE ŻYCIE

- Troska o zdrowie i samopoczucie, unikanie ryzyk zdrowotnych i społecznych.
- Odpowiedzialne i świadome podejmowanie decyzji życiowych.
- Troska o środowisko, ekologię i klimat w celu realizacji misji zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego.

2. ROZWIJANIE ZDROWYCH RELACJI

- Bliskie i dające oparcie społeczne relacje z najbliższymi osobami.
- Wspieranie uwagą i dawanie oparcia innym osobom w otoczeniu.
- Szacunek i życzliwość w relacjach z innymi ludźmi.

3. ZAANGAŻOWANIE W SPOŁECZNOŚĆ

- Empatia i pomaganie innym w miarę możliwości.
- Angażowanie się w lokalną społeczność i inicjatywy w środowisku.
- Społeczna odpowiedzialność, odpowiedzialne zachowania społeczne.

Mazowsze jest regionem spójnym społecznie,
zapewniającym wszystkim mieszkańcom wysoką jakość życia
i wsparcie w razie trudnej sytuacji życiowej.

ZAKOŃCZENIE

I. Informacja o procesie tworzenia Strategii

PODMIOTY – REALIZATORZY STRATEGII

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa. Obowiązek jej kreowania, standaryzacji i realizacji zadań spoczywa na organach administracji rządowej oraz jednostkach samorządu terytorialnego. Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 ma status programu obligatoryjnego w strukturze dokumentów programujących rozwój Mazowsza.

- Strategia jest dokumentem programującym kierunki działania tych podmiotów na Mazowszu. Realizatorem polityki społecznej na szczeblu regionalnym jest Samorząd Województwa (poprzez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego oraz regionalny ośrodek polityki społecznej – Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej). Na szczeblu powiatowym są to powiatowe centra pomocy rodzinie, na szczeblu gminnym – ośrodki pomocy społecznej i centra usług społecznych.
- Strategia została opracowana przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej we współpracy z zespołem eksperckim Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej, kierowanym przez prof. dr hab. Mirosława Grewińskiego (eksperti: dr Joanna Lizut, dr Ewelina Zdebska, dr Krzysztof Chaczko, Paweł Rabiej). Aktualizacji Strategii dokonał Zespół w składzie: prof. Mirosław Grewiński, prof. Sławomir Kalinowski, dr Joanna Lizut, dr Ewelina Zdebska, dr Agnieszka Zaborowska, Aneta Szarfenberg, Paweł Rabiej.
- Kluczowymi partnerami zewnętrznymi w procesie realizacji strategii są organizacje pozarządowe oraz podmioty ekonomii społecznej. Współpraca z nimi może mieć formę finansową, np. w postaci realizacji projektów w partnerstwie (w tym w ramach funduszy Unii Europejskiej oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego), czy zlecenia zadań publicznych oraz pozafinansową. Współpraca będzie podejmowana również z podmiotami wyznaniowymi, uczelniami i lokalnymi inicjatywami mieszkańców, a także innymi partnerami, zależnie od celu i rodzaju działania.
- Strategia została stworzona w duchu koncepcji Multilevel Governance, polegającej na wielopoziomowej partycypacji i współodpowiedzialności różnorodnych interesariuszy w realizacji zadań publicznych, w tym o charakterze społecznym.

II. Źródła danych wykorzystanych w diagnozie społecznej

DANE STATYSTYCZNE I ANALIZY

- Biuletyn Statystyczny Województwa Mazowieckiego, GUS 2025
- Diagnoza lokalnych potrzeb i zasobów w zakresie usług społecznych, MCPS 2025
- Oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę sytuacji społecznej i demograficznej województwa mazowieckiego z lat 2020–2024 (OZPS), MCPS
- Poverty Watch – Raport EAPN Polska – 2025
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego, GUS 2025
- Rozwój regionalny Polski – raport analityczny, GUS 2024
- Sprawozdania MRPiPS-03 z lat 2016–2024, MRPiPS
- Ogólnopolska diagnoza deinstytucjonalizacji usług społecznych na terenie 16 województw Polski, ROPS Toruń / Uczelnia Korczaka 2024³

DOKUMENTY STRATEGICZNE

- Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji dla województwa mazowieckiego na lata 2026–2030, MCPS 2025
- Program Polityki Senioralnej Województwa Mazowieckiego na lata 2022–2026, Aktualizacja 2025, MCPS 2025
- Wojewódzki program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii województwa mazowieckiego na lata 2026–2030, MCPS 2025
- Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy domowej województwa mazowieckiego na lata 2026–2030, MCPS 2026
- Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2023–2030, MCPS 2024
- Wojewódzki Program Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi na lata 2023–2027, MCPS 2023
- Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2027, MCPS 2025
- Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych w województwie mazowieckim na lata 2022–2030, MCPS 2025

³ <https://www.rops.torun.pl/plik,543,ogolnopolska-diagnoza-w-zakresie-deinstytucjonalizacji-uslug-spoecznych-na-terenie-16-wojewodztw-polski.pdf>

- Wojewódzki Program Rozwiązywania Kryzysu Bezdomności Województwa Mazowieckiego na lata 2023–2027, MCPS 2023
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu Województwa Mazowieckiego na lata 2023–2026, MCPS 2023

III. Spis tabel, wykresów, map

Tabela 1. Cele szczegółowe Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030.....	6
Tabela 2. Działania prowadzone w ramach Strategii.....	8
Tabela 3. Dokumenty o charakterze strategicznym.....	10
Tabela 4. Składowe diagnozy społecznej Mazowsza.....	28
Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów (o liczbie rodzin powyżej 10 tys. w 2010 r.) w gminach województwa mazowieckiego w latach 2010–2020.....	30
Tabela 5. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów w regionach Mazowsza w 2020 r.....	31
Mapa 1: Stosunek liczby osób korzystających z pomocy i wsparcia do liczby mieszkańców w powiatach województwa mazowieckiego w 2020 r.....	32
Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów (o liczbie rodzin powyżej 10 tys. w 2010 r.) w gminach województwa mazowieckiego w latach 2010–2020.....	47
Tabela 6. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów w regionach Mazowsza w 2024 r.....	48
Mapa 2: Stosunek liczby osób korzystających z pomocy i wsparcia do liczby mieszkańców w powiatach województwa mazowieckiego w 2024 r.....	49
Mapa 3: Dzielne domy pomocy oraz mieszkania treningowe i wspomagane na Mazowszu na koniec 2024 r.....	66
Tabela 7. Mocne strony systemu wsparcia społecznego na Mazowszu.....	86
Tabela 8. Słabości działań w zakresie wsparcia społecznego na Mazowszu.....	88
Tabela 9. Szanse dla poprawy efektywności polityki społecznej realizowanej na Mazowszu.....	89
Tabela 10. Zagrożenia, które mogą obciążać system wsparcia społecznego na Mazowszu.....	91
Tabela 11. Wskaźnik nr 1 do Priorytetu I.1.....	98
Tabela 12. Wskaźnik nr 2 do Priorytetu I.1.....	98
Tabela 13. Wskaźnik nr 3 do Priorytetu I.2.....	99
Tabela 14. Wskaźnik nr 4 do Priorytetu I.2.....	99
Tabela 15. Wskaźnik nr 5 do Priorytetu I.3.....	99
Tabela 16. Wskaźnik nr 6 do Priorytetu I.3.....	100
Tabela 17. Wskaźnik nr 7 do Priorytetu I.4.....	100

Tabela 18. Wskaźnik nr 8 do Priorytetu I.4.	100
Tabela 19. Wskaźnik nr 9 do Priorytetu II.1.	101
Tabela 20. Wskaźnik nr 10 do Priorytetu II.1.	101
Tabela 21. Wskaźnik nr 11 do Priorytetu II.2.	102
Tabela 22. Wskaźnik nr 12 do Priorytetu II.2.	102
Tabela 23. Wskaźnik nr 13 do Priorytetu II.3.	102
Tabela 24. Wskaźnik nr 14 do Priorytetu II.3.	102
Tabela 25. Wskaźnik nr 15 do Priorytetu II.4.	103
Tabela 26. Wskaźnik nr 16 do Priorytetu II.4.	103
Tabela 27. Wskaźnik nr 17 do Priorytetu III.1.	104
Tabela 28. Wskaźnik nr 18 do Priorytetu III.1.	104
Tabela 29. Wskaźnik nr 19 do Priorytetu III.2.	104
Tabela 30. Wskaźnik nr 20 do Priorytetu III.2.	105
Tabela 31. Wskaźnik nr 21 do Priorytetu III.3.	105
Tabela 32. Wskaźnik nr 22 do Priorytetu III.3.	105
Tabela 33. Wskaźnik nr 23 do Priorytetu III.4.	105
Tabela 34. Wskaźnik nr 24 do Priorytetu III.4.	106
Schemat: Sposób wdrażania Strategii.	107
Tabela 35. Największe pozycje w strukturze wydatków (w mln zł).	111
Tabela 36. Wybrane zasoby pomocy społecznej w województwie mazowieckim – porównanie 2023–2024	112